

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**"Η εφαρμογή του Μέτρου Χρήση υπηρεσιών παροχής
γεωργικών συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και
παροχής δασοκομικών υπηρεσιών: Η άποψη των γεωργών"**

ΔΟΥΣΗ ΜΑΡΙΑ- ΓΕΩΡΓΙΑ

Τοπογράφος Μηχανικός ΤΕ

ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Επιβλέπων – Αναπληρωτής Καθηγητής Γ.Π.Α.

Αθήνα, 2014

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**"Η εφαρμογή του Μέτρου Χρήση υπηρεσιών παροχής
γεωργικών συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και
παροχής δασοκομικών υπηρεσιών: Η άποψη των γεωργών"**

ΔΟΥΣΗ Ε. ΜΑΡΙΑ - ΓΕΩΡΓΙΑ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ

Επιβλέπων – Αναπληρωτής Καθηγητής Γ.Π.Α.

Αθήνα, 2012

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

"Η εφαρμογή του Μέτρου Χρήση υπηρεσιών παροχής γεωργικών συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και παροχής δασοκομικών υπηρεσιών: Η άποψη των γεωργών"

ΔΟΥΣΗ Ε. ΜΑΡΙΑ - ΓΕΩΡΓΙΑ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΗΣ

Επιβλέπων – Αναπληρωτής Καθηγητής Γ.Π.Α.

Μέλη εξεταστικής επιτροπής

1. Κουτσούρης Αλέξανδρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Γ.Π.Α.(επιβλέπων)
2. Μπεόπουλος Νικόλαος
3. Τσιμπούκας Κωνσταντίνος

Επιβλέπων καθηγητής: Κουτσούρης Αλέξανδρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Γ.Π.Α.

Μέλη εξεταστικής επιτροπής: Κουτσούρης Αλέξανδρος, Αναπληρωτής Καθηγητής
Γ.Π.Α.

Μπεόπουλος Νικόλαος, Καθηγητής Γ.Π.Α.

Τσιμπούκας Κωνσταντίνος, Καθηγητής Γ.Π.Α.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ - ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	
1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ2. ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	11
2.1.Ορισμός-σκοπός των Γεωργικών Εφαρμογών	11
2.2. Αντικείμενο των Γεωργικών Εφαρμογών	12
2.3. Μεθοδολογία των Γεωργικών Εφαρμογών	13
2.4. Ο ρόλος του Γεωπόνου των Γεωργικών Εφαρμογών	17
2.5. Οι Γεωργικές εφαρμογές στην εποχή μας	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ - ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΣΤΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	
3.1. Τίτλος μέτρου 114 του ΠΑΑ 2007-2013	21
3.2. Στόχος του Μέτρου 114 του ΠΑΑ 2007-2013	21
3.3. Αιτία δημιουργίας του Μέτρου 114 του ΠΑΑ 2007-2013	22
3.4. Θεσμικό Πλαίσιο Μέτρου	24
3.5. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου της 19ης Ιανουαρίου	24
3.6. Καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (άρθρο 6)	27
3.7. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1782/2003	30
3.8. Η εφαρμογή του Σ.Γ.Σ.	31
3.9 Προϋποθέσεις του Π.Α.Α. 2007- 2013 για τη στήριξη του Σ.Γ.Σ.	32
3.10 Το Σύστημα Γεωργικών Εφαρμογών στην ΚΑΠ 2014-2020	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ - ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΧΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1. Παρουσίαση των εμπλεκόμενων Φορέων	37
4.2. Ορισμός Γεωργικών Συμβούλων	39
4.2.1. Προσόντα – Ικανότητες επιμόρφωσης του Γεωργικού Συμβούλου	39
4.3. Συνολικός αριθμός πιστοποιημένων Γεωργικών Συμβούλων	42
4.4. Ευθύνη Γεωργικού Συμβούλου	43
4.5. Τρόπος υλοποίησης του έργου Μέθοδοι Παροχής Συμβουλών	43
4.6. Διαδικασία Ένταξης Γεωργών	47
4.6.1. Δημοσιοποίηση του μέτρου	47
4.6.2. Κριτήρια ένταξης των δικαιούχων αγροτών	48
4.6.3 Διαδικασία έγκρισης και ένταξης	50
4.6.4 Ύψος Ενίσχυσης	50
4.6.5. Αρμόδιοι φορείς για τη διενέργεια ελέγχων	52
4.7. Κυρώσεις των διακαιούχων Γεωργών	54
4.8. Διαδικασία Χρηματοδότησης	54
4.9. Ο Προγραμματισμός της Ε.Ε. για το μέτρο	54
4.10. Ο Προγραμματισμός του Π.Α.Α. 2007-2013	55
4.11. Πληρωμές Γεωργικών Συμβούλων	57
4.12. Απόδοση του μέτρου	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ - ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. ΣΚΟΠΟΣ	62
5.2.. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

6.1. Ανάλυση Δεδομένων	65
-------------------------------	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ - ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Σύνοψη και συζήτηση	87
--------------------------------	-----------

7.2 Συμπεράσματα και προτάσεις	96
---------------------------------------	-----------

ΕΠΙΛΟΓΟΣ	102
-----------------	------------

ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφία	104
---------------------	------------

Ιστοσελίδες	104
--------------------	------------

Αποφάσεις	104
------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ

A. Προσωπικά στοιχεία

Πίνακας 1: Φύλο

Πίνακας 2: Ηλικία

Πίνακας 3: Οικογενειακή Κατάσταση

Πίνακας 4: Εκπαίδευση

Πίνακας 5: Δεύτερη Εργασία

Πίνακας 6: Παραγωγικός Προσανατολισμός Εκμετάλλευσης

Πίνακας 7: Μέγεθος γεωργικής εκμετάλλευσης

Πίνακας 8: Περιοχή δραστηριότητας

B. Εφαρμογή του Μέτρου

Πίνακας 9: Πηγές Πληροφόρησης για το Πρόγραμμα

Πίνακας 10: Σημαντικότητα του Μέτρου

Πίνακας 11: Επισκέψεις Συμβούλων στην Εκμετάλλευση

Πίνακας 12: Θεματικές Ενότητες Συμβουλών

Πίνακας 13: Ικανοποίηση από τις Παρεχόμενες Συμβουλές

Πίνακας 14: Λόγοι της Ικανοποίησης (ή μη) από τις Παρεχόμενες Συμβουλές

Πίνακας 15: Επαρκείς Γνώσεις από την Πλευρά των Συμβούλων

Πίνακας 16: Ικανοποίηση από τον Τρόπο Χρηματοδότησης του Μέτρου

Πίνακας 17: Επεξήγηση Ικανοποίησης από τον Τρόπο Χρηματοδότησης του Μέτρου

Πίνακας 18: Πληρωμή του Διαπιστευμένου Φορέα για τις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες

Γ. Σχέση των Γεωργικών Συμβούλων με τους Γεωργούς

Πίνακας 19: Ρόλος των Συμβούλων

Πίνακας 20: Ρόλος του Γεωργού

Πίνακας 21: Ο ρόλος του Γεωργού στο Πλαίσιο της Εφαρμογής του Μέτρου

Πίνακας 22: Ο Ρόλος του Συμβούλου στο Πλαίσιο της Εφαρμογής του Μέτρου

Πίνακας 23: Επαρκείς Γνώσεις-Εκπαίδευση από Πλευράς Γεωργών για τη Συμμετοχή στο Μέτρο

Πίνακας 24: Τρόπος Παροχής Συμβουλών στους Δικαιούχους

Πίνακας 24: Βελτίωση Παραγωγικότητας-Ανταγωνιστικότητας της Εκμετάλλευσης

Πίνακας 25: Βελτίωση των Περιβαλλοντικών Επιδόσεων της Εκμετάλλευσης

Πίνακας 26: Βελτίωση των Διαχειριστικών Ικανοτήτων (οργάνωση και διαχείριση της εκμετάλλευσης)

Πίνακας 27: Ενημέρωση για Νέες Τεχνικές - Καινοτομίες

Πίνακας 27: Απόκτηση Νέων Γνώσεων μέσω του Μέτρου

Πίνακας 28: Χρήση Νέων Γνώσεων για την Επίλυση Προβλημάτων

Πίνακας 29: Ενημέρωση Δικαιούχων

Δ. Προοπτικές του Μέτρου

Πίνακας 30: Συνέχιση του Μέτρου

Πίνακας 31: Τρόπος Αύξησης των Συμμετεχόντων

Πίνακας 32: Υποχρεωτικότητα του μέτρου

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας I : Κατάλογος υπευθύνων σε Εθνικό επίπεδο

Πίνακας II : Μέθοδοι παροχής συμβουλών

Πίνακας III : Κριτήρια επιλογής δικαιούχων

Πίνακας IV : Θεματικές ενότητες

Πίνακας V : Αρχικός προγραμματισμός μέτρου 1.1.4.

Πίνακας VI : Προγραμματισμός μετά την αναθεώρηση του μέτρου 1.1.4.

Πίνακας VII : Συνολικό κόστος Πράξης του μέτρου 1.1.4.

Πίνακας VIII : Δείκτες προγράμματος Γεωργικών Συμβούλων

Πίνακας IX : Αποτελέσματα ελέγχων Πολλαπλής Συμμόρφωσης σε εκμεταλλεύσεις που εντάχθηκαν στο Σύστημα Συμβουλών

Πίνακας X : Αποτελέσματα ελέγχων Πολλαπλής Συμμόρφωσης σε εκμεταλλεύσεις που έτυχα Άμεσων ενισχύσεων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πριν προχωρήσω στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων της διπλωματικής εργασίας, θεωρώ χρέος μου αλλά και ευχαρίστησή μου να αναφέρω και να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους με βοήθησαν, με συμβούλευσαν και μου συμπαρασταθήκαν ώστε να φέρω σε πέρας την εργασία αυτή.

Κατ' αρχάς θα ήθελα να απευθύνω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον καθηγητή μου κ. Αλέξανδρο Κουτσούρη που ως επιβλέπων καθηγητής μου, μου παρείχε τις πολύτιμες συμβουλές του, την καθοδήγησή του και τη υπομονή του ώστε να ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία.

Στη συνέχεια θέλω να ευχαριστήσω τους Καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη και Διαχείριση του Αγροτικού χώρου» και φυσικά τους συμφοιτητές μου για μια σειρά λόγων που είναι σχεδόν αδύνατον να αναφέρω.

Ακόμα θα ήθελα να απευθύνω ιδιαίτερες ευχαριστίες στο κ. Γεώργιο Κορομπίλια, γεωπόνο του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού (ΕΛΓΟ) Δήμητρα για την πολύτιμη βοήθεια του κατά την διεξαγωγή της έρευνας στο Νομό της Λάρισσας και φυσικά τους γεωκτηνοτρόφους που δέχτηκαν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο και να ολοκληρωθεί η μεταπτυχιακή μελέτη.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η αξιολόγηση της εφαρμογής του μέτρου 1.1.4 στον Ελλαδικό χώρο, που αφορά το σύστημα παροχής συμβουλών στους γεωργούς για τη διαχείριση της γης και των γεωργικών εκμεταλλεύσεών τους σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1782/2003, που αποτελεί και μια έμμεση προσπάθεια επανενεργοποίησης των προβληματικών Γεωργικών Εφαρμογών στη χώρα μας.

Στόχος της μελέτης αυτής είναι να εξετάσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του συστήματος σε συνάρτηση με την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στον κανονισμό.

Το κύριο μέρος της μελέτης βασίζεται στην έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε με τη χρήση ερωτηματολογίου που απευθύνθηκε σε γεωργούς της Περιφέρειας της Θεσσαλίας με προσωπικές συνεντεύξεις.

Η συνέχιση και η ορθή εφαρμογή του προγράμματος αυτού μπορεί να αποτελέσει τον βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη της υπαίθρου στη βάση της πολυλειτουργικότητας, συμπεριλαμβανομένης της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, της προστασίας του περιβάλλοντος, της βιολογικής γεωργίας κ.λπ., στηρίζοντας έτσι την γεωργική εκμετάλλευση με άμεσο κοινωνικο-οικονομικό όφελος της χώρας.

Λέξεις κλειδιά: Γεωργικές Εφαρμογές , Σύστημα Παροχής Γεωργικών Συμβουλών, Γεωργικοί Σύμβουλοι, Γεωργοί

SYMMMARY

The objective of this project is to analyze the measure 1.1.4, concerning the farm advisory system on land and farm management according to Regulation (EC) 1782/2003, in Greece which also implies an indirect attempt to reactivate Agricultural Extension problem in our country.

The overall objective of this study is to examine the effectiveness and efficiency of the system in Greece in relation to the achievement of the objectives set out in the respective Regulation.

The main part of the study based on a survey carried out using a questionnaire to farmers in the Region of Thessaly with personal interviews.

The continuation and proper implementation of this program may be the main pillar for rural development on the basis of multifunctionality, including the restructuring of farming, environmental protection, organic farming, etc. , thereby supporting the farm with direct socio - economic benefit of the country.

Keywords: Agricultural Extension, Farm Advisory System, Farmer Advisors, farmers

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Οι αρχαίες ελληνικές κοινωνίες είναι αγροτικές και εξελίσσονται άλλοτε με βραδείς και άλλοτε με ταχείς ρυθμούς. Η προτεραιότητα που δίνεται στη γεωργία, και επομένως στην κατοχή της γης, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον τύπο και το περιεχόμενο των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται. Κατά την προοιμική εποχή, στις κοινωνίες του μινωικού και μυκηναϊκού κόσμου, φαίνεται ότι γεωργοί, έμποροι και τεχνίτες διαφοροποιούνται, όχι μόνο με κριτήριο τον οικονομικό παράγοντα αλλά και σε σχέση με τη θέση τους στη διοικητική ιεραρχία και το βαθμό εξάρτησης τους από τους βασιλείς, οι οποίοι συγκεντρώνουν στα χέρια τους όλες τις εξουσίες.

Η γεωργική εκπαίδευση στη χώρα μας ξεκινά από την εποχή του Ομήρου. Κατά την Ελληνική μυθολογία η θεά της Γεωργίας Δήμητρα φρόντιζε για την εκπαίδευση των ιερέων (γεωπόνων) που με την σειρά τους θα δίδασκαν στους γεωργούς την καλλιέργεια του σίτου και τα «μυστήρια» της σποράς και της βλάστησης.

Ο Τριπτόλεμος είναι ο κατεξοχήν ήρωας, που συνδέεται με τη διάδοση της καλλιέργειας της γης. Η Δήμητρα, για να ανταμείψει τη φιλοξενία που δέχτηκε από τους γονείς του στην Ελευσίνα, χάρισε στον Τριπτόλεμο ένα άρμα, που το έσερναν

φερωτοί δράκοντες και μεγάλη ποσότητα σιταριού για να το σπείρει σε όλη την οικουμένη. Όταν γύρισε στην Ελευσίνα, η Δήμητρα τον μύησε στη λατρεία της και έγινε ο πρώτος ιερέας της. Στην Ελευσίνα υπήρχε βωμός του, καθώς και το αλώνι όπου κατά το θρύλο είχε αλωνιστεί το πρώτο σιτάρι που έβγαλε η σπορά του, και που ήταν γνωστό σαν Άλως Τριπτολέμου. Ο Τριπτόλεμος λατρευόταν και στην Αθήνα, στο Ελευσίνιο άντρο, μέσα στο οποίο υπήρχε άγαλμά του. Θεωρείται ως ο πρώτος Γεωπόνος Γεωργικών Εφαρμογών ο οποίος περιόδευσε τον τότε γνωστό κόσμο για να διδάξει την καλλιέργεια της γης.

Ο Ησίοδος, κατά τον 8ο π.Χ. αιώνα, στο έργο του «Έργα και Ημέραι» παρέχει συμβουλές, στους συμπατριώτες του γεωργούς της Βοιωτίας, για την καλύτερη καλλιέργεια των αγρών τους και επισημαίνει παράλληλα την αναγκαιότητα για την ηθική τους διαπαιδαγώγηση.

Ο Ξενοφών, κατά τον 5ο π.Χ. αιώνα, στο σύγγραμμα του «Οικονομικός», περιγράφει την γεωργική τεχνική και τονίζει την αξία της αγροτικής ζωής.

Στην νεότερη Ελλάδα ιδρύεται η Γεωργική Σχολή της Τίρυνθας (1829) από τον Ιωάννη Καποδίστρια με πρώτο Διευθυντή της Σχολής τον γεωπόνο Γρηγόριο Παλαιολόγο. Σκοπός αυτής της Σχολής ήταν να διδάσκονται γεωργικές γνώσεις για να εφαρμοσθούν στην πράξη.

Το 1889, ιδρύονται και άλλες σχολές όπως αυτές της Λάρισας, της Αθήνας και της Βυτίνας, με σκοπό την εκπαίδευση των γεωργών στην γεωργία.

Το 1918, όταν ιδρύθηκε αποκλειστικά το Υπουργείο Γεωργίας, το κράτος άρχισε να ενδιαφέρεται περισσότερο και πιο υπεύθυνα και να υλοποιεί την γεωργική εκπαίδευση στον ευρύτερο αγροτικό πληθυσμό.

Αργότερα, το 1951, όταν με ειδικό νόμο δημιουργείται η Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών και Εκπαίδευσης, στα πρότυπα του συστήματος Γεωργικών Εφαρμογών των ΗΠΑ. Εκείνη την εποχή υπήρξε άρτια συνεργασία μεταξύ των γεωπόνων και των γεωργών, για να επιτευχθεί η άμεση επίλυση των προβλημάτων της υπαίθρου. Οι γεωπόνοι, μέσω της επικοινωνιακής εκπαίδευσης βοηθούσαν σημαντικά τους γεωργούς να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες του καθενός.

Το 1981, μετά την ένταξη της χώρας στην Ε.Ο.Κ., ξεκίνησε η βαθμιαία υποβάθμιση της Υπηρεσίας μέσω της σταδιακής γραφειοκρατικοποίησης. πλήττοντας σοβαρά την ελληνική γεωργία. Ακόμη και σήμερα, οι Γεωργικές Εφαρμογές υστερούν κυρίως σε θέματα οργάνωσης, τόσο των παραγωγών όσο και της ίδιας της εκμετάλλευσής τους, παραγκωνίζοντας τον πολυσύνθετο και δυναμικό ρόλο τους στην ελληνική γεωργία. Η προσαρμογή τους στα νέα δεδομένα της εποχής είναι αδύνατη και δέχεται πολλαπλές κριτικές για την μη κατανόηση των αδυναμιών του παραδοσιακού μοντέλου της διάχυσης της τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Τον τομέα της γεωργία χαρακτηρίζουν η ύπαρξη πολυάριθμων, κυρίως μικρομεσαίων, μη επιχειρηματικού τύπου εκμεταλλεύσεων καθώς και η περισσότερο ή λιγότερο «παραδοσιακές» αντιλήψεις όσον αφορά στο ρόλο, την άσκηση και άρα τον εκσυγχρονισμό της. Η γεωργία αποτελεί δραστηριότητα που εξαρτάται πολύ από τον τόπο που ασκείται με συνέπεια βασικό της στοιχείο την ετερογενεία λόγω του συνδιασμό βιοφυσικών συνθηκών, τοπικών πόρων και ανθρώπινου δυναμικού σε κάθε τόπο. Επίσης, σήμερα η γεωργία γίνεται αντιληπτή ως πολυλειτουργική με την έννοια ότι, πέραν των γεωργικών προϊόντων, «παράγει» επίσης αγαθά όπως το περιβάλλον, ο πολιτισμός, το τοπίο και οι σχετικές με αυτά υπηρεσίες (π.χ. αγροτικός τουρισμός). Τα παραπάνω καθιστούν επιβεβλημένη και αναγκαία τη διαμόρφωση ενός πλαισίου παροχής εκπαιδευτικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών που θα απευθύνονται στον αγροτικό πληθυσμό καθώς το η έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί βασικό περιορισμό της αγροτικής ανάπτυξης.

2.1.Ορισμός-σκοπός των Γεωργικών Εφαρμογών

Οι Γεωργικές Εφαρμογές (Γ. Ε.) είναι ένας εφαρμοσμένος κλάδος της γεωπονικής επιστήμης που σε συνδυασμό με τις κοινωνικές επιστήμες έχει ως σκοπό την διάδοση των γεωργικών βελτιώσεων για την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα. Εκτός από την

«καθαρά τεχνική» Γεωπονική Επιστήμη, σχετίζονται και με άλλες επιστήμες όπως η Αγροτική Κοινωνιολογία, η Ψυχολογία και η Αγροτική Ανάπτυξη.

Οι Γ. Ε. είναι ένα σύστημα εκπαίδευσης με κυρίαρχο εργαλείο την επικοινωνία που σκοπό έχει την γνώση και αλλαγή του τρόπου συμπεριφοράς των αγροτών, ώστε να καλυτερέψουν τη ζωή τους στην ύπαιθρο χώρα. Για να λειτουργήσει ολοκληρωμένα και σωστά αυτό το σύστημα θα πρέπει να λειτουργούν σωστά (και από κοινού) τα παρακάτω στοιχεία του:

- Το αντικείμενο της διδασκαλίας, που είναι οι γνώσεις οι οποίες πρέπει να μεταδοθούν (προωθούμενες καλλιέργειες, νέες τεχνικές βελτίωσης καλλιέργειας κ.ά.).
- Οι διδάσκοντες γεωπόνοι και οι λοιπές ειδικότητες που σχετίζονται με τις Γ.Ε..
- Οι διδασκόμενοι αγρότες.
- Η μεθοδολογία διάδοσης της γνώσης.

Η διαδικασία της διαρκούς αξιολόγησης της πορείας του συστήματος.

Οι Γ. Ε. κάποτε ήταν γνωστές ως ο μοναδικός, δημόσιος κατά κανόνα, φορέας που συνέβαλλε στην εφαρμογή της επιστημονικής έρευνας και την διάδοση των νέων γνώσεων και γεωργικών πρακτικών μέσω της εκπαίδευσης των αγροτών. Σήμερα, ο ρόλος της περιλαμβάνει ένα ευρύτερο φάσμα επικοινωνίας και εκμάθησης δραστηριοτήτων, που διοργανώνονται από επαγγελματίες διαφορετικών επιστημονικών κλάδων, για τον αγροτικό κόσμο της υπαίθρου.

Οι Γ.Ε. διέπονται από δύο βασικές αρχές. Με βάση την πρώτη αρχή η εκπαίδευση των Γ.Ε. διαφέρει από τυπικά προγράμματα σπουδών, είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες της κάθε περιοχής και υπάρχει ευκολία πρόσβασης από τον κάθε ενδιαφερόμενο αγρότη. Σε ό,τι αφορά την δεύτερη αρχή, οι Γ. Ε. είναι αυτές που διαμορφώνουν τα προγράμματά τους και τα καθιστούν κατάλληλα για δράση σύμφωνα με τις αντικειμενικές ανάγκες και τα πραγματικά ενδιαφέροντα του αγροτικού πληθυσμού.

2.2. Αντικείμενο των Γεωργικών Εφαρμογών

Το αντικείμενο των Γεωργικών Εφαρμογών είναι η γεωργική εκμετάλλευση και η γεωργική οικογένεια σε κοινοτικό και περιφερειακό επίπεδο. Το έργο των Γ.Ε. επικεντρώνεται στους παρακάτω πέντε άξονες.

Ο πρώτος άξονας είναι η γεωργική εκπαίδευση (πρόγραμμα Γ.Ε.). Σύμφωνα με αυτή, η εκπαιδευτική διαδικασία αναλύεται σε πέντε βασικά στάδια. Αυτά είναι τα εξής:

- Η ανάλυση της υφισταμένης κατάστασης,
- Η επιλογή αντικειμενικών σκοπών και επί μέρους στόχων,
- Η κατάρτιση εκπαιδευτικού προγράμματος (χρονική διάρκεια, προσωπικό, μέθοδοι, μέσα υλοποίησης),
- Η εκτέλεση του εκπαιδευτικού προγράμματος (επιλογή μεθοδολογίας υλοποίησης) και
- Η αξιολόγηση της προόδου, των αποτελεσμάτων και των προβλημάτων της εφαρμογής του προγράμματος.

Ο δεύτερος άξονας είναι ο τρόπος επικοινωνίας με τους αγρότες για την μετάδοση της γνώσης, ο οποίος ελέγχεται και αξιολογείται διαρκώς και διαφοροποιείται ανάλογα τις ανάγκες και τις αδυναμίες κάθε κατηγορίας γεωργών.

Ο τρίτος άξονας είναι η επίτευξη προγραμματισμένων στόχων για κάθε περιοχή, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες (φυσικές, οικονομικές, κοινωνικές, κτλ.).

Ο τέταρτος άξονας είναι τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την υλοποίηση των στόχων.

Ο πέμπτος άξονας είναι η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων.

2.3. Μεθοδολογία των Γεωργικών Εφαρμογών

Η εφαρμοζόμενη μεθοδολογία η οποία χρησιμοποιείται για την υλοποίηση ενός Προγράμματος Γ.Ε. στηρίζεται:

1) Στις ατομικές επαφές με τους γεωργούς στον χώρο εργασίας τους (παροχή συμβουλών πρόσωπο-με-πρόσωπο ή ένας-προς-έναν στη γεωργική εκμετάλλευση ή

το αγροτικό νοικοκυριό). Οι ατομικές επαφές είναι ανεκτίμητες για την οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ του γεωργού και του γεωργοεφαρμοστή. Με τον συνδυασμό, από τη μια, των παρεχόμενων πληροφοριών από την πλευρά του γεωργού και, από την άλλη, της προσωπικής γνώσης του γεωργοεφαρμοστή αλλά και την ίδια αντίληψή του της κατάστασης της εκμετάλλευσης, επιχειρείται η εξεύρεση της καλύτερης λύσης στα προβλήματα του πρώτου. Οι ατομικές επαφές χρησιμοποιούνται σε δύο περιπτώσεις. Πρώτον, στην περίπτωση όπου ο γεωργός ενδιαφέρεται να δοκιμάσει ή να εφαρμόσει κάποια γεωργική βελτίωση, με στόχο να του παρασχεθεί πληρέστερη πληροφόρηση και υποστήριξη. Δεύτερον, στην περίπτωση όπου ο γεωργός είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου και δεν διαθέτει άλλης μορφής σχετικά επικοινωνιακά ερεθίσματα. Το μειονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι χρειάζεται αυξημένος αριθμός γεωργοεφαρμοστών για την κάλυψη όλων των γεωργών μιας περιοχής όπως επίσης και πολύς χρόνος για την προσέγγιση-επικοινωνία εκάστου γεωργού, συνολικά δηλαδή υψηλό κόστος εφαρμογής.

2) Στις ομαδικές επαφές (ενημερωτικές συγκεντρώσεις, ομιλίες, διαλέξεις, ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια, επισκέψεις και εκπαιδευτικές εκδρομές, επίδειξη αποτελεσμάτων μέσω της εγκατάστασης πειραματικών – αποδεικτικών αγρών – προτύπων εκτροφών ζώων, τοπικές εκπαιδεύσεις και άλλα). Ιδιαίτερες σημαντικές, στην κατηγορία αυτή, είναι οι επιδείξεις στη γεωργική εκμετάλλευση οι οποίες διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: τις επιδείξεις μεθόδου και τις επιδείξεις αποτελέσματος. Στην πρώτη περίπτωση σκοπός είναι η διδασκαλία νέων τεχνικών και πρακτικών στους γεωργούς. Σύμφωνα με αυτή, παρουσιάζεται σε μια ομάδα γεωργών το πώς γίνεται, βήμα με βήμα, κάποια εφαρμογή στον αγρό, με ταυτόχρονη πρακτική άσκηση των συμμετεχόντων. Στην δεύτερη περίπτωση, σκοπός είναι η προώθηση καινοτομιών διαμέσου της επίδειξης του τελικού αποτελέσματος της εφαρμογής των εν λόγω καινοτομιών. Με την τεχνική αυτή στοιχειοθετείται γιατί μια νέα πρακτική ή εισροή πρέπει να υιοθετηθεί, συγκρίνοντας συνήθως τα αποτελέσματα μιας νέας πρακτικής/εισροής με αυτά μιας παλαιότερης ή μη υπάρχουσας. Ένα μειονέκτημα των ομαδικών επαφών είναι ότι μπορεί να δοθεί περισσότερη προσοχή στους προοδευτικούς γεωργούς εις βάρος των περιθωριακών γεωργών. Οι ομαδικές τεχνικές εκτός του ότι αποφεύγουν, σε κάποιο τουλάχιστον βαθμό, τα ανωτέρω εκτεθέντα μειονεκτήματα των ατομικών επαφών, πλεονεκτούν κατά το ότι η ομάδα δημιουργεί ένα πλαίσιο υποστηρικτικού κλίματος αυξάνοντας

ταυτόχρονα την αυτοπεποίθηση του γεωργού σε σχέση με τη διάδοση νέων ιδεών και τη δοκιμή νέων πρακτικών. Με τις ομαδικές τεχνικές βελτιώνεται ο διάλογος, η αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων ερευνητικών πόρων και οι σχέσεις μεταξύ των γεωργών, γεωργοεφαρμοστών και ερευνητών. Από την άλλη, μειονέκτημα των ομαδικών τεχνικών είναι το ενδεχόμενο να δοθεί περισσότερη προσοχή στους προοδευτικούς γεωργούς εις βάρος των περιθωριακών μικρο-γεωργών.

3) Στην μαζική επικοινωνία όπως είναι τα ενημερωτικά έντυπα, οι τηλεοπτικές, ραδιοφωνικές και διαδικτυακές εκπομπές. Τα θετικά στοιχεία της μαζικής επικοινωνίας είναι ότι παρέχονται πληροφορίες με μεγάλη ταχύτητα σε κοινά ερωτήματα και επείγουσες συμβουλές και χαμηλό κόστος λόγω του μεγάλου αριθμού αποδεκτών, ακόμα και σε άτομα τα οποία βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές. Με αυτή τη μορφή επικοινωνίας μπορεί να γίνει χρήση αξιόπιστων πηγών πληροφόρησης κυρίως διαδικτυακά είτε να προκληθεί επαφή μεταξύ επιτυχημένων και μη γεωργών είτε άλλων ειδικών. Μειονεκτήματα είναι η χαμηλή δυνατότητα άμεσης ανάδρασης και η δυνατότητα υπερπήδησης επιλεκτικών διαδικασιών που συντελούν στην αγνόηση των μηνυμάτων από το ακροατήριο.

4) Στην παρακολούθηση των λογιστικών στοιχείων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων μέσω των ακόλουθων προγραμμάτων: α) «Οργάνωσης και Διαχείρισης Γεωργικών Εκμεταλλεύσεων» (Ο.Δ.Γ.Ε.), β) « Δίκτυο Γεωργικής Λογιστικής Πληροφόρησης » (RICA) και γ) « Κόστους Παραγωγής Αγροτικών Προϊόντων » (ΚΟ.Π.Α.Π.).

5) Σε εκπαιδεύσεις στα Κέντρα Γεωργικής Εκπαίδευσης (ΚΕ.Γ.Ε.) του συγχωνευμένου Ο.Γ.Ε.Ε.Κ.Α. « ΔΗΜΗΤΡΑ » και σε τοπικές εκπαιδεύσεις βραχείας διάρκειας (π.χ. στα γεωργικά μηχανήματα, στην μελισσοκομία, στη διατροφή των ζώων, στη βιολογική γεωργία κ.λ.π).

6) Σε τοπικές εκπαιδεύσεις βραχείας διάρκειας (γεωργικά μηχανήματα, μελισσοκομία κ.λ.π).

Στην σημερινή εποχή, με την πρόοδο των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και ενημέρωσης, ως απαραίτητα μέσα για την υλοποίηση του έργου των Γεωργικών Εφαρμογών είναι, η χρήση προγραμμάτων Η/Υ, όπως είναι το πρόγραμμα Παρουσιάσεων (Power point), μεταξύ άλλων, το πρόγραμμα Υπολογιστικών Φύλλων

(Excel), το πρόγραμμα Στατιστικής Επεξεργασίας SPSS, το Σύστημα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων (Access) και το Σύστημα Γεωγραφικών Πληροφοριών (G.I.S.).

Η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου υλοποίησης του Προγράμματος είναι εξαιρετικά σημαντική για την πραγματοποίηση της αλλαγής και της προόδου της γεωργικής εκμετάλλευσης και προϋποθέτει πλήρη γνώση των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της περιοχής. Ως γνωστόν, αποδοχή μιας βελτίωσης δεν γίνεται ταυτόχρονα από όλους τους γεωργούς μιας περιοχής, αλλά εξελίσσεται σταδιακά. Ως εκ τούτου, ένα αναγκαίο στοιχείο που πρέπει αναμφίβολα να ληφθεί υπόψη, είναι ο χρόνος που θα απαιτηθεί από την έναρξη αποδοχής της βελτίωσης από τα λίγα άτομα, μέχρι την (εν δυνάμει) αποδοχή της βελτίωσης από το σύνολο των γεωργών μιας συγκεκριμένης περιοχής και προκειμένου να χρησιμοποιηθεί η κατάλληλη μεθοδολογία διάδοσης της συγκεκριμένης κάθε φορά βελτίωσης, ώστε να ελαττωθεί ο χρόνος αποδοχής της.

Σημειώνεται επίσης ότι, γενικότερα, τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη συναντώνται διάφορες μορφές συμμετοχής των τοπικών πληθυσμών στα αναπτυξιακά (γεωργικά ή αγροτικά) προγράμματα, όπως για παράδειγμα η «συμβουλευτική» και η «διαδραστική». Σύμφωνα με την πρώτη, οι εξωτερικοί αναπτυξιακοί φορείς (στις οποίες συγκαταλέγονται οι Γ.Ε. ή οι διάφοροι αναπτυξιακοί σύμβουλοι) προσδιορίζουν τα τυχόν προβλήματα, τη διαδικασία συλλογής των στοιχείων, την ανάλυση, όπως επίσης και τον έλεγχο αυτής, ενώ οι τοπικοί πληθυσμοί δεν συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, παρά μόνο εκθέτουν την άποψή τους, είτε μόνοι τους, είτε απαντώντας σε ερωτήσεις των φορέων. Όσον αφορά τη δεύτερη μορφή, οι τοπικοί πληθυσμοί συμμετέχουν από κοινού με τους εξωτερικούς αναπτυξιακούς φορείς στην ανάπτυξη του σχεδίου δράσης, στην δημιουργία τοπικών οργανώσεων και στη διαδικασία λήψης απόφασης. Αξίζει να σημειωθεί πως η σύσταση τοπικών οργανώσεων όπως είναι οι ομάδες παραγωγών και οι συνεταιρισμοί, πάντα σε εθελοντική βάση από τους γεωργούς, δημιουργεί σημαντικά οφέλη σε μικρές ομοιογενείς ομάδες, επιτρέποντας τον ελεύθερο και ποιοτικό διάλογο, την εύκολη εναλλαγή ηγεσίας και τη λήψη αποφάσεων διαμέσου δημόσιας και συλλογικής ανταλλαγής απόψεων, ενώ οι γεωργοεφαρμοστές μπορούν να βοηθήσουν μόνο μετά από πρόσκληση. Σημαντικό είναι, ο γεωργοεφαρμοστής να συμβάλλει στο μέτρο του δυνατού στην οικοδόμηση της ομάδας και των χαρακτηριστικών της, ενθαρρύνοντας το σχηματισμό της (τη συνάντηση δηλαδή των

μελών και τη μεταξύ τους ανταλλαγή χρήσιμων πληροφοριών, γνώσεων και ιδεών) και παροτρύνοντάς την για την ανάληψη πρωτοβουλιών, έτσι ώστε να καταστεί η ομάδα μόνιμη, ισχυρή και ανεξάρτητη.

2.4. Ο ρόλος του Γεωπόνου των Γεωργικών Εφαρμογών

Οι Γ.Ε. αποτελούν τον πιο σημαντικό παράγοντα εκπαίδευσης και κινητοποίησης των γεωργών, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Για την εύρυθμη λειτουργία των Γ.Ε. χρειάζονται επαγγελματίες γεωπόνοι-σύμβουλοι/ γεωργοεφαρμοστές οι οποίοι πρέπει να είναι ικανοί να δώσουν το έναυσμα στους γεωργούς και να τους διδάξουν τις απαραίτητες τεχνικές βελτίωσης της εκμετάλλευσής τους αλλά και γενικότερα της αναβάθμισης της υπαίθρου. Ο γεωργοεφαρμοστής είναι ο σύνδεσμος μεταξύ των ερευνητών (αποστολείς) και των αγροτών (δέκτες) και εκτελεί ένα πολυσύνθετο ρόλο. Λειτουργεί ως σύμβουλος, ο οποίος εξετάζοντας τα τοπικά χαρακτηριστικά της γεωργικής εκμετάλλευσής δίνει κατευθυντήριες γραμμές, παροτρύνει και στηρίζει τους αγρότες, χωρίς όμως να διευθύνει και να επιβάλλεται και έχει ως στόχο την αλλαγή των προτύπων συμπεριφοράς του γεωργικού πληθυσμού με τη χρήση κατάλληλων επικοινωνιακών-εκπαιδευτικών μεθόδων. Πλην όμως, πολλές φορές η επικοινωνιακή δράση των γεωργοεφαρμοστών είναι μονοδιάστατη με αποτέλεσμα οι γνώσεις του γεωργού για τις τοπικές συνθήκες άσκησης της γεωργίας να αγνοούνται και να υποβαθμίζονται. Για αυτό η σχέση τους θα πρέπει να βασίζεται στην αμφίδρομη επικοινωνία με βάση τον αμοιβαίο σεβασμό και την κατανόηση.

Η ειδικότητα του γεωργοεφαρμοστή είναι απαιτητική. Ο γεωργοεφαρμοστής πρέπει να διαθέτει υψηλό επίπεδο επαγγελματικής ικανότητας. Πρέπει να κατανοήσει ότι η διαρκής αναζήτηση των ειδικών τεχνικών γνώσεων (μέσω της συμμετοχής σε επιστημονικές ημερίδες, της παρακολούθησης εξειδικευμένων σχετικών περιοδικών κ.ά.) και η κατανόηση του τρόπου συμπεριφοράς των γεωργών είναι αυτά που θα τον βοηθήσουν να εξελιχθεί ως επαγγελματίας. Οι δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά που

πρέπει να διαθέτει ένας γεωπόνος είναι η ικανότητα επικοινωνίας, η ικανότητα κριτικής σκέψης καθώς και η ικανότητα ανάλυσης, σύνθεσης και σχεδιασμού, ώστε να έχει πλήρως διαμορφωμένη άποψη για την ανάπτυξη και τα προβλήματα του αγροτικού χώρου. Το κλειδί της επιτυχίας του γεωργοεφαρμοστή είναι η ύπαρξη εμπιστοσύνης από τον γεωργό. Για να καταστεί κατάλληλος ο γεωργοεφαρμοστής θα πρέπει μέσω της επικοινωνίας να δημιουργήσει σχέσεις αλληλοεκτίμησης και αξιοπιστίας με τον γεωργό. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου οι γεωργοεφαρμοστές επιχείρησαν να εκμεταλλευτούν τους αγρότες με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κλίμα δυσπιστίας και επιφυλακτικότητας το οποίο με δυσκολία μπορεί, στη συνέχεια, να ανατραπεί. Ο γεωργοεφαρμοστής δεν θα πρέπει να καταπιέζει τους γεωργούς, αλλά να τους υποστηρίζει ιδιαίτερα τις δύσκολες στιγμές τους. Απαιτείται, κατά συνέπεια, ο αμοιβαίος σεβασμός μεταξύ των δύο πλευρών. Πολλές φορές, η αρνητική στάση των γεωργών οφείλεται στο ότι δεν έχουν κατανοήσει τις συμβουλές, είτε επειδή είναι πολύπλοκες είτε επειδή δεν είναι σε θέση να τις κατανοήσουν λόγω του χαμηλού μορφωτικού τους επιπέδου, ή επειδή η μέθοδος ή και η ίδια η συμβουλή των γεωργοεφαρμοστών δεν είναι η ενδεδειγμένη, με αποτέλεσμα να απορρίπτουν ή να τροποποιούν τις συμβουλές αυτές. Συνέπεια αυτών είναι να αντιμετωπίζονται από τους γεωργοεφαρμοστές με επιφανειακό τρόπο. Για το λόγο αυτό συχνά απαιτείται ο επαναπροσδιορισμός των σχέσεων γεωργοεφαρμοστών και γεωργών.

Κυρίαρχο αντικείμενο των γεωργοεφαρμοστών είναι να διαδίδουν τα αποτελέσματα της έρευνας μεταξύ των γεωργών και από την άλλη πλευρά να μεταφέρουν τα προβλήματα του γεωργικού πληθυσμού στα ερευνητικά ιδρύματα. Η δημιουργία ισχυρών δεσμών μεταξύ της εφαρμοσμένης έρευνας και της Γ.Ε. μπορεί να επιφέρει βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Επισημαίνεται δε, ότι για την παραπάνω αμφίδρομη πληροφόρηση οι γεωργοεφαρμοστές πρέπει να είναι ενήμεροι για τις τελευταίες εξελίξεις των τεχνολογιών/τεχνικών και επιπλέον τα ειδικά, τοπικά προβλήματα ανά κατηγορίες πληθυσμού για να παρέχουν ικανοποιητική πληροφόρηση, ανάλογα με την περίπτωση, και η νέα τεχνολογία να είναι προσαρμοσμένη στις συγκεκριμένες συνθήκες. Σε περίπτωση αποτυχίας χρειάζεται να μπορούν να διαγνώσουν τα αίτια και να προτείνουν λύσεις για την αντιμετώπισή τους.

Οι γεωργοεφαρμοστές πρέπει να αφιερώσουν χρόνο στην εκπαίδευση των αγροτών ώστε να αυξηθεί η εμπιστοσύνη τους και να εξασφαλιστεί η συμμετοχή τους στα αναπτυξιακά προγράμματα. Στο παρελθόν, έχει αποδειχθεί πως η ενασχόλησή τους με αντικείμενα διοικητικής ή διαχειριστικής φύσης μάλλον έβλαψαν παρά ωφέλησαν την εφαρμογή του προγράμματος και τις σχέσεις του με τον αγρότη. Για αυτό πρέπει ο γεωργοεφαρμοστής να ασχοληθεί περισσότερο με τον τομέα του κλάδου του, τον οποίο γνωρίζει καλύτερα.

Ο βαθμός γνώσης, εμπειρίας και κατανόησης του τρόπου μάθησης των γεωργών και των κινήτρων τους, από πλευράς γεωργοεφαρμοστών, είναι αυτός που καθορίζει και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων των Γεωργικών Εφαρμογών.

2.5. Οι Γεωργικές εφαρμογές στην εποχή μας

Στην σημερινή εποχή, ο γεωπόνος των Γεωργικών Εφαρμογών καλείται να επιτελέσει ένα έργο πολυσύνθετο. Το πεδίο δράσης του έχει διευρυνθεί και περιλαμβάνει τους παρακάτω σύγχρονους τομείς:

α) Επεξήγησης-προώθησης των διαφόρων αναπτυξιακών (γεωργικών ή γενικότερα αγροτικών) προγραμμάτων στους γεωργούς (ή γενικότερα τους αγρότες) ώστε, αποκτώντας ταυτόχρονα οργανωτική και διαχειριστική ικανότητα, με την ενεργό συμμετοχή τους στη συνολική διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης των προγραμμάτων αυτών και αξιοποιώντας τις κατάλληλες ευκαιρίες εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεών (ή επιχειρήσεών) τους να μπορέσουν να αυξήσουν το εισόδημά τους και την ποιότητα ζωής τους.

β) Ανάπτυξης συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, με στόχο την ενίσχυση του γεωργικού εισοδήματος, για να διατηρηθεί ο κοινωνικοοικονομικός ιστός της υπαίθρου και ο πολιτισμός της, καθώς και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις καλύτερων συνθηκών διαβίωσής τους, μέσα, μεταξύ άλλων, από την οργάνωση συλλόγων, συνεταιρισμών και γεωργικών οργανώσεων.

γ) Περιβαλλοντικών δράσεων, όπως είναι τα αγροτοπεριβαλλοντικά μέτρα και η πολλαπλή συμμόρφωση, με την οποία θα ασχοληθούμε στη συνέχεια.

δ) Νέων μεθόδων παραγωγής, για την παραγωγή υγιεινών, ασφαλών προϊόντων.

ε) Ορθής διαχείρισης, διαμέσου της άριστης χρήσης των συντελεστών παραγωγής, της μείωσης του κόστους παραγωγής αξιοποιώντας και τη σύγχρονη τεχνολογία και τις δυνατότητες εμπορίας, έτσι ώστε να επιτευχθεί βελτίωση της παραγωγής και των οικονομικών αποτελεσμάτων της εκμετάλλευσης.

στ) Ενημέρωσης των νέων θεσμικών πλαισίων που διαμορφώνονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.).

Σε γενικές γραμμές οι σύγχρονες Γ.Ε. έχουν ως στόχο να ελαχιστοποιήσουν τις κοινωνικοοικονομικές ανισότητες στις αγροτικές περιοχές και να βοηθήσουν τις μειονεκτούσες ομάδες της υπαίθρου να πληροφορηθούν για τις υπάρχουσες δυνατότητες και προοπτικές βελτίωσης της ζωής τους και να ενθαρρυνθούν στην ανάληψη δράσης. Το κοινωνικοοικονομικό συμβουλευτικό αυτό έργο θα πρέπει να κινείται στο πλαίσιο αναγκών των γεωργών με ομοιογενή προβλήματα και ειδικότερα να διακρίνεται από ευελιξία, ώστε να ανταποκρίνεται στα επιμέρους προβλήματα των γεωργών κάθε κατηγορίας, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων, χρησιμοποιώντας πάντα την σύγχρονη κατά περίπτωση τεχνολογία.

Στη συνέχεια θα αναλυθεί το μέτρο 114 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013 με τίτλο «Χρήση Υπηρεσιών Παροχής Γεωργικών Συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και παροχής δασοκομικών συμβουλών».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΟΧΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΣΤΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΑΣΟΚΟΜΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ

3.1. Τίτλος μέτρου 114 του ΠΑΑ 2007-2013, «Χρήση υπηρεσιών παροχής γεωργικών συμβουλών στην εκμετάλλευση και παροχή δασοκομικών συμβουλών»

Τίτλος Άξονα Προτεραιότητας 1: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας.

Τίτλος Μέτρου 1: Χρήση Υπηρεσιών Παροχής Γεωργικών Συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και παροχής δασοκομικών συμβουλών.

Τίτλος Πράξης 4: Χρήση Υπηρεσιών Παροχής Γεωργικών Συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και παροχής δασοκομικών συμβουλών.

3.2. Στόχος του Μέτρου 114 του ΠΑΑ 2007-2013

Το μέτρο αποσκοπεί στη στήριξη των γεωργών και δασοκαλλιεργητών να κάνουν χρήση υπηρεσιών παροχής συμβουλών με στόχο τη διαρκή βελτίωση της τήρησης των κανονιστικών προτύπων, καθώς και τη βελτίωση των επιδόσεων και της αειφορίας των γεωργικών και δασικών εκμεταλλεύσεων.

Ο πρωταρχικός στόχος του συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών ήταν να βοηθήσει τους γεωργούς να κατανοήσουν καλύτερα και να πληρούν τους κανόνες της Ε.Ε., τηρώντας κατ' ελάχιστο τις κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης καθώς και την καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (Κ.Γ.Π.Κ., επίσημα ως GAEC), που αναφέρονται στα άρθρα 3,4,5 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ 1782/2003, όπως ισχύει κάθε φορά, ώστε να αποφύγουν τις οικονομικές κυρώσεις λόγω της μη τήρησης των προτύπων της πολλαπλής συμμόρφωσης. Αξίζει να σημειωθεί πως το σύστημα αυτό

θεσπίστηκε όχι για να αντικαταστήσει τις υφιστάμενες δομές γεωργικών εφαρμογών στα Κ-Μ, αλλά για να επισημοποιήσει ένα νέο σύστημα με έναν σαφή στόχο, την πολλαπλή συμμόρφωση.

Ωστόσο, ο τομέας της παροχής γεωργικών συμβουλών δεν περιορίζεται μόνο στα πρότυπα της πολλαπλής συμμόρφωσης. Ο νομοθέτης έχει ως σκοπό την υιοθέτηση μιας συνολικής στρατηγικής προσέγγισης για την αειφορία και την βελτίωση της επίδοσης των γεωργικών και δασοκομικών εκμεταλλεύσεων, υποχρεώνοντας κάθε Κ-Μ να θεσπίσει το σύστημα αυτό. Γνωρίζει ότι οι συμβουλευτικές υπηρεσίες δεν αποτελούν κάτι νέο, αλλά μπορεί αυτές να έχουν εφαρμοστεί αποσπασματικά σε πολλά Κ-Μ. Έτσι, τα Κ-Μ μπορούν αυτοβούλως να αποφασίσουν εάν θέλουν να συμπεριλάβουν και άλλα θέματα ή όχι.

3.3. Αιτία δημιουργίας του Μέτρου 114 του ΠΑΑ 2007-2013

Η γεωργία οφείλει να ανταποκριθεί στις ανάγκες της κοινωνίας και γι' αυτό καλείται να ανασυγκροτήσει την ύπαιθρο, με την οποία ανοίγονται διέξοδοι για προϊόντα συνδεδεμένα με τη διαχείριση του χώρου, επιτρέποντας στην εκμετάλλευση να καλύψει ταυτόχρονα τη διατροφική αποστολή της και την αποστολή διαχείρισης του όρου (Μπεόπουλος, 19/10/1998: 1 - 2). Ο ανταγωνισμός που ο αγρότης βιώνει σε καθημερινή βάση, καθιστά επιτακτική την ανάγκη για μια αειφόρο/βιώσιμη γεωργία¹

1. Η αειφορική γεωργία, είναι μια διαδικασία αλλαγής των σχέσεων μεταξύ κοινωνικών, οικονομικών και φυσικών συστημάτων και διαδικασιών. Καλεί για δυναμική ισορροπία μεταξύ πολλών παραγόντων, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές απαιτήσεις του ανθρώπου καθώς και η ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος (Βλ. Κουτσουρής Αλ. (2001): Η Αειφόρος Προσέγγιση της Διαχείρισης των Φυσικών των Αγροτικό Πόρων και της Αγροτικής Ανάπτυξης (σ.182 -183), στο Ανθοπούλου Θ., Μωυσίδης Αντ. (Επιμ.): Από Χώρο στην Ύπαιθρο Χώρα. Μετασχηματισμοί, Σύγχρονα Δεδομένα του Αγροτικού Κόσμου στην Ελλάδα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών -ΚΕΚΜΟΚΟΠ, Αθήνα).

Ως μέσο πολιτικής για να εξυπηρετηθούν τα παραπάνω εισήχθη στο πλαίσιο της αναμόρφωση της Κ.Α.Π. με την AGENDA 2000 (Christensen, Rygnestad, February 2000: 4) η Πολλαπλή Συμμόρφωση. Ο τότε "οριζόντιος Κανονισμός" 1259/1999 προέβλεπε την εφαρμογή Κ.Ο.Γ.Π. και τη σύνδεση αυτών με την καταβολή των ενισχύσεων (Πυριοβόλη κ.α.,18/2/2005: 3 - 4). Στόχος ήταν η βελτίωση του περιβάλλοντος και η μείωση της σύγκρουσης μεταξύ περιβαλλοντικών και αγροτικών στόχων (Christensen , Rygnestad, February 2000: 10). Η νέα νομική βάση του μέτρου αυτού είναι ο Καν.1782/2003 και ο Καν.796/2004 (αρ.9, 41 - 48, 65 – 67).

Η Πολλαπλή Συμμόρφωση είναι ένα μέσο πολιτικής που ενσωματώνει στη γεωργία περιβαλλοντικά θέματα, θέματα δημόσιας υγείας και υγείας ζώων και φυτών, κοινοποιήσεων ασθενειών και ευζωίας των ζώων. Απαιτεί από τους γεωργούς που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις να συμμορφωθούν με συγκεκριμένα πρότυπα προκειμένου να μην υποστούν μείωση των ενισχύσεων ή ακόμα και αποκλεισμό (Berling, 26/10/2005: 3 -7).

Αρκετά συχνά ο όρος Πολλαπλή Συμμόρφωση ταυτίζεται με τον όρο Ολοκληρωμένη Γεωργική Διαχείριση (Ο.Γ.Δ). Η Ο.Γ.Δ., είναι το σύστημα διαχείρισης της ποιότητας στον πρωτογενή τομέα που στοχεύει στην παραγωγή ασφαλών και υγιεινών προϊόντων (χωρίς υπολείμματα φυτοφαρμάκων, με ορθολογική χρήση νερού και λιπασμάτων, με πλήρως ελεγχόμενες και καταγεγραμμένες διαδικασίες) χωρίς να διαταραχθεί το περιβάλλον, με τήρηση των νομικών απαιτήσεων και των προδιαγραφών (Βλ. Πανάγος Γ. (8/2/2006): ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΤΣΑΝΟΣ "Τι προσφέρουν στον αγρότη τα Συστήματα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης" (σ.61), ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ (τ.28)). Για τον κ. Παύλο Πέζαρο, η Ολοκληρωμένη Διαχείριση ενός προϊόντος είναι κάτι πολύ πιο αυστηρό από την Πολλαπλή Συμμόρφωση. Ωστόσο, είναι πολύ κοντά αυτές οι δύο έννοιες και τείνουν προς ένα ενιαίο πλαίσιο. Η Πολλαπλή Συμμόρφωση διαφέρει και από την βιολογική γεωργία. Η βιολογική γεωργία, όπως και το πρόγραμμα νιτρορύπανσης, το πρόγραμμα εκτατικοποίησης, το πρόγραμμα πρόωρης συνταξιοδότησης είναι Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α.) που υπόκεινται σε επιπλέον όρους και δεσμεύσεις που ο παραγωγός αναλαμβάνει προκειμένου να εισπράξει επιπλέον επιδοτήσεις από τις ενισχύσεις αυτές, τις επιδοτήσεις που του δίνει η Οργάνωση Αγοράς. Εκεί εφαρμόζονται οι Κ.Ο.Γ.Π. που είναι κάτι πολύ πιο υψηλό, με αυστηρότερες προδιαγραφές απ' ότι είναι η Πολλαπλή Συμμόρφωση.

3.4. Θεσμικό Πλαίσιο Μέτρου

Το θεσμικό πλαίσιο του συστήματος των γεωργικών συμβουλών βασίζεται στον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 (πρώτος Πυλώνας) και στον Κανονισμό (ΕΚ) με αριθ. 1698/2005 (δεύτερος πυλώνας). Και οι δύο κανονισμοί, που συμπληρώνονται από τον Κανονισμό (ΕΚ) με αριθ. 1974/2006 καθώς επίσης και από τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1698/2005, 1290/2005, 65/2011, 1320/2006, 1857/2006, 1974/2006 όπως επίσης και διάφορες Κοινοτικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τις Κρατικές Ενισχύσεις στον τομέα της γεωργίας και δασοκομίας 2007-2013, αποτελούν τη νομική αρχιτεκτονική αυτής της λογικής παρέμβασης. Ο Κανονισμός (ΕΚ) με αριθ. 1782/2003 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) με αριθ. 73/2009, ο οποίος περιλαμβάνει τις σχετικές τροποποιήσεις του προηγούμενου κανονισμού για το Σ.Γ.Σ..

3.5. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου της 19ης Ιανουαρίου 2009

Σύμφωνα με το άρθρο 12 του (ΕΚ) αριθ. 73/2009, τα (Κ-Μ) καθιερώνουν ένα σύστημα παροχής συμβουλών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις ως εξής :

1. Η παροχή συμβουλών στους γεωργούς αφορά:

- την διαχείριση της γεωργικής γης και της γεωργικής εκμετάλλευσης (άρθρο 5 και Παράρτημα II) και
- την καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (άρθρο 6 και Παράρτημα III)

Γεωργική εκμετάλλευση νοείται ως το σύνολο των παραγωγικών μονάδων τις οποίες διαχειρίζεται ο γεωργός και οι οποίες βρίσκονται στην επικράτεια του ίδιου κράτους μέλους, σύμφωνα με το άρθρο 2.

2. Η συμμετοχή των γεωργών στο «σύστημα» είναι εθελοντική και τα Κ-Μ θεσπίζουν αντικειμενικά κριτήρια, για την κατά προτεραιότητα συμμετοχή των ενδιαφερομένων γεωργών στο σύστημα.

3. Η παροχή συμβουλών δύναται να γίνει και από ιδιωτικούς φορείς.

4. Οι συμβουλές αφορούν τους κάτωθι τομείς (σύμφωνα με το άρθρο 5 του κεφαλαίου 1 του ανωτέρω κανονισμού, ενώ στο Παράρτημα II αυτού αναφέρεται και η κοινοτική νομοθεσία ανά τομέα) :

i. Τομέας δημόσιας υγείας , υγείας των ζώων και των φυτών

Κοινοτική νομοθεσία:

(α) Οδηγία 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 15ης Ιουλίου 1991 σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων L 230 της 19.8.1991, σ. 1) //Άρθρο 3.

(β) Οδηγία 96/22/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 1996 για την απαγόρευση της χρησιμοποίησης ορισμένων ουσιών με ορμονική ή θυρεοστατική δράση και των β-ανταγωνιστικών ουσιών στη ζωική παραγωγή για κερδοσκοπικούς λόγους (ΕΕ L 125 της 23.5.1996, σ. 3) //Άρθρο 3 στοιχεία α), β), δ) και ε), και άρθρα 4,5 και 7.

(γ) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 28ης Ιανουαρίου 2002 για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων (ΕΕ L 31 της 1.2.2002, σ. 1) //Άρθρα 14, 15, 17 παράγραφος 1 (1), 18, 19 και 20.

(δ) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 999/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2001 για τη θέσπιση κανόνων πρόληψης, καταπολέμησης και εξάλειψης ορισμένων μεταδοτικών σπογγωδών εγκεφαλοπαθειών (ΕΕ L 147 της 31.5.2001, σ. 1) 31.1.2009 EL Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 30/69 //Άρθρα 7, 11, 12, 13 και 15.

(ε) Οδηγία 85/511/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 18ης Νοεμβρίου 1985 για τη θέσπιση κοινοτικών μέτρων για την καταπολέμηση του αφθώδους πυρετού (ΕΕ L 315, 26.11.1985, σ. 11) //Άρθρο 3.

(στ) Οδηγία 92/119/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 1992 για τη θέσπιση γενικών κοινοτικών μέτρων καταπολέμησης ορισμένων ασθενειών των ζώων καθώς και ειδικών μέτρων για τη φουσαλιδώδη νόσο των χοίρων (ΕΕ L 62 της 15.3.1993, σ. 69) //Άρθρο 3.

(ζ) Οδηγία 2000/75/ΕΚ του Συμβουλίου της 20ής Νοεμβρίου 2000 για τη θέσπιση ειδικών διατάξεων σχετικών με μέτρα καταπολέμησης και εξάλειψης του καταρροϊκού πυρετού του προβάτου (ΕΕ L 327 της 22.12.2000, σ. 74) //Άρθρο 3.

ii. Τομέας περιβάλλον:

Κοινοτική νομοθεσία:

(α) Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ L 103 της 25.4.1979, σ. 1) //Άρθρο 3 παράγραφος 1 και παράγραφος 2 στοιχείο β), άρθρο 4 παράγραφοι 1, 2 και 4, άρθρο 5 στοιχεία α), β) και δ).

(β) Οδηγία 80/68/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 1979 περί προστασίας των υπογείων υδάτων από τη ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες (ΕΕ L 20 της 26.1.1980, σ. 43) //Άρθρα 4 και 5.

(γ) Οδηγία 86/278/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 12ης Ιουνίου 1986 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και ιδίως του εδάφους κατά τη χρησιμοποίηση της ύλης καθαρισμού λυμάτων στη γεωργία (ΕΕ L 181 της 4.7.1986, σ. 6) //Άρθρο 3.

(δ) Οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 1991 για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης (ΕΕ L 375 της 31.12.1991, σ. 1) //Άρθρα 4 και 5.

(ε) Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206 της 22.7.1992, σ. 7) //Άρθρο 6 και άρθρο 13 παράγραφος 1 στοιχείο α).

iii. Τομέας καλής διαβίωσης των ζώων

Κοινοτική νομοθεσία:

(α) Οδηγία 91/629/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 1991 για τη θέσπιση στοιχειωδών κανόνων για την προστασία των μόσχων (ΕΕ L 340 της 11.12.1991, σ. 28) //Άρθρα 3 και 4.

(β) Οδηγία 91/630/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 1991 για τους στοιχειώδεις κανόνες για την προστασία των χοίρων (ΕΕ L 340 της 11.12.1991, σ. 33) //Άρθρο 3 και άρθρο 4 παράγραφος 1.

(γ) Οδηγία 98/58/ΕΚ του Συμβουλίου της 20ής Ιουλίου 1998 σχετικά με την προστασία των ζώων στα εκτροφεία (ΕΕ L 221 της 8.8.1998, σ. 23).

3.6. Καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (άρθρο 6)

Τα κράτη-μέλη καθορίζουν τις στοιχειώδεις απαιτήσεις, όπως παρουσιάζονται στο *Παράρτημα I* που ακολουθεί, για την καλή γεωργική και περιβαλλοντολογική κατάσταση στους τομείς: διάβρωση εδάφους, διατήρηση δομής και οργανικής ύλης του εδάφους, την διαχείριση των υδάτων κ.λ.π., λαμβάνοντας υπόψη τους τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων περιοχών, όπως το έδαφος και οι κλιματικές συνθήκες, τα υφιστάμενα συστήματα γεωργικής εκμετάλλευσης, η χρήση γης, η αμειψισπορά, οι γεωργικές πρακτικές και η διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων.

Παράρτημα I

Τομέας	Υποχρεωτικά πρότυπα	Προαιρετικά πρότυπα
Διάβρωση του εδάφους:	— Ελάχιστη εδαφοκάλυψη	— Διατήρηση αναβαθμίδων

<p>Προστασία του εδάφους μέσω καταλλήλων μέτρων</p>	<p>— Ελάχιστη διαχείριση γαιών αντικατοπτρίζουσα ειδικές για το χώρο συνθήκες</p>	
<p>Οργανική ύλη του εδάφους: Διατήρηση των επιπέδων της οργανικής ύλης του εδάφους μέσω καταλλήλων μεθόδων</p>	<p>— Διαχείριση υπολειμμάτων καλλιεργειών</p>	<p>— Πρότυπα για αμειψισπορές</p>
<p>Δομή του εδάφους: Διατήρηση της δομής του εδάφους μέσω καταλλήλων μέτρων</p>		<p>— Κατάλληλη χρήση γεωργικών μηχανών</p>
<p>Στοιχειώδες επίπεδο συντήρησης: Εξασφάλιση στοιχειώδους επιπέδου συντήρησης και αποφυγή της υποβάθμισης των ενδιαιτημάτων</p>	<p>— Διατήρηση χαρακτηριστικών του τοπίου, συμπεριλαμβανομένων, ανάλογα με την περίπτωση, των φυτικών φρακτών, λιμνών, τάφρων, σειρών δένδρων, ομαδικών ή μεμονωμένων, και περιθωρίου αγροτεμαχίων</p>	<p>— Ελάχιστα όρια πυκνότητας ζωικού πληθυσμού ή/και κατάλληλα καθεστώτα — Δημιουργία και/ή διατήρηση οικοτόπων</p>

	— Αποφυγή της επέκτασης ανεπιθύμητης βλάστησης στη γεωργική γη	— Απαγόρευση της εκρίζωσης ελαιοδένδρων
	— Προστασία των μόνιμων βοσκότοπων	— Διατήρηση των ελαιώνων και των αμπελώνων σε καλή βλαστική κατάσταση
Προστασία και διαχείριση των υδάτων:	— Δημιουργία ζωνών ανάσχεσης κατά μήκος υδατορρευμάτων (1)	
Προστασία των υδάτων από τη ρύπανση και τις επιφανειακές απορροές, και διαχείριση της χρήσης των υδάτων	— Τήρηση των διαδικασιών έγκρισης για τη χρήση των υδάτων για άρδευση, εφόσον προβλέπεται	

(1) Σημείωση: Τόσο εντός όσο και εκτός των ευάλωτων στη νιτρορύπανση περιοχών που καθορίζονται με το άρθρο 3 παρ. 2 της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ, οι ζώνες ανάσχεσης για την καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση πρέπει να τηρούν τουλάχιστον τα πρότυπα που σχετίζονται με τους όρους για την εφαρμογή λιπασμάτων σε εκτάσεις κοντά σε υδατορεύματα, που αναφέρονται στο σημείο Α4 του Παραρτήματος ΙΙ της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ, που πρέπει να εφαρμοσθούν σύμφωνα με τα προγράμματα δράσης των κρατών μελών, που καθορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 4

της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ.

3.7. Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1782/2003

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του Συμβουλίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2003, για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστάτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2019/93, (ΕΚ) αριθ. 1452/2001, (ΕΚ) αριθ. 1453/2001, (ΕΚ) αριθ. 1454/2001, (ΕΚ) αριθ. 1868/94, (ΕΚ) αριθ. 1251/1999, (ΕΚ) αριθ. 1254/1999, (ΕΚ) αριθ. 1673/2000, (ΕΟΚ) αριθ. 2358/71 και (ΕΚ) αριθ. 2529/2001, ο οποίος έχει καταργηθεί από τον Καν. (ΕΚ) 73/2009, έχουμε τα εξής:

1. Στο άρθρο 14 αυτού, προβλεπόταν ότι τα κράτη-μέλη έπρεπε να δίνουν προτεραιότητα για ένταξη στο «σύστημα» στους γεωργούς που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις πάνω από 15.000€ ετησίως.

2. Στο άρθρο 15 προβλεπόταν οι φορείς υλοποίησης των γεωργικών συμβουλών να μην κοινοποιούν προσωπικές ή ατομικές πληροφορίες και στοιχεία που αποκτούν στα πλαίσια της δραστηριότητας παροχής συμβουλών, σε πρόσωπα ξένα προς τον γεωργό που διαχειρίζεται τη σχετική εκμετάλλευση, με την επιφύλαξη πάντα του εθνικού δικαίου περί προσβάσεως του κοινού στα έγγραφα. Εξαίρεση αποτελεί η παραβίαση, η παρατυπία, ή ιδιαιτέρως οι εγκληματικές πράξεις κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων τους, οι οποίες βάσει της κοινοτικής ή εθνικής νομοθεσίας πρέπει υποχρεωτικά να αναφερθούν στις δημόσιες αρχές.

Με την εφαρμογή του Καν. (ΕΚ) 73/2009, αυτά δεν υφίστανται. Σύμφωνα με αυτόν για τη χρήση των Σ.Γ.Σ. από τους γεωργούς πρέπει να καλύπτονται κατ' ελάχιστο οι κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης και η καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (Κ.Γ.Π.Κ.).

Επισημαίνουμε, ότι με βάση το άρθρο 24 του Καν. (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου που αφορά την παροχή γεωργικών συμβουλών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, η συμβουλευτική παρουσία καλύπτει τουλάχιστον τα πρότυπα εργασιακής ασφάλειας της κοινοτικής νομοθεσίας. Επίσης, στο Παράρτημα αναφέρεται ότι το ποσοστό του επιλέξιμου κόστους ανά συμβουλευτική υπηρεσία είναι 80% και το μέγιστο επιλέξιμο ποσό 1500 ευρώ.

3.8. Η εφαρμογή του Σ.Γ.Σ.

Η γεωργία αποτελεί σημαντικό στοιχείο της μεταρρύθμισης του 2003 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Μια σημαντική αλλαγή που εισήχθη στον τομέα της γεωργίας της ΕΕ, μέσω αυτής της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, αφορά τη διακοπή της σύνδεσης μεταξύ γεωργικών ενισχύσεων και (όγκο) της παραγωγής. Από την εφαρμογή της μεταρρύθμισης, τη στήριξη των παραγωγών σε μεγάλο βαθμό από τις αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή τους αγρότες που δικαιούνται για την υποστήριξη ανεξάρτητα τόσο από το επίπεδο των επιλογών της παραγωγής και της παραγωγής. Από την άλλη πλευρά, οι αγρότες, προκειμένου να είναι σε θέση να λαμβάνουν στήριξη (πληρωμές), πρέπει να σέβονται την περιβαλλοντική, την ασφάλεια των τροφίμων και την προστασία των ζώων, καθώς και τη διατήρηση της γεωργικής εκμετάλλευσης σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση (ΕΕΑΕ). Αν δεν τηρηθούν αυτές οι προδιαγραφές, οι γεωργοί μπορούν να υπόκεινται σε μείωση ή αναστολή των πληρωμών της ΚΓΠ. Αυτή η σύνδεση μεταξύ των πληρωμών προς τους αγρότες και το σεβασμό της υποχρεωτικής πρότυπο ονομάζεται πολλαπλή συμμόρφωση.

Το Σ.Γ.Σ. καλύπτει τη συνολική οργάνωση και τους διάφορους δημόσιους (όπως είναι οι Γεωργικές Εφαρμογές) και / ή ιδιωτικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες γεωργικών συμβουλών στους γεωργούς σε ένα κράτος μέλος (βλ. άρθρο 12 του κανονισμού του Συμβουλίου).

Η φάση εκκίνησης στην Ελλάδα απαιτούσε σημαντικές προσπάθειες, εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν υπήρχαν οργανωμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες. Κατά τη δημιουργία νέων υπηρεσιών παροχής γεωργικών συμβουλών, υπήρχε η δυνατότητα

να εφαρμοστούν ορισμένα κριτήρια προτεραιότητας, όπως και έγινε στη χώρα μας. Η ύπαρξη ενός εθνικού Σ.Γ.Σ. εγγυάται ότι κάθε γεωργός μπορεί να ζητήσει και να λάβει συμβουλές για τουλάχιστον τις βασικές απαιτήσεις πολλαπλής συμμόρφωσης στον τομέα του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας, της υγείας ζώων και φυτών, καλής διαβίωσης των ζώων και την Κ.Γ.Π.Κ. Μια συμβουλευτική υπηρεσία παροχής γεωργικών συμβουλών έχει τη δυνατότητα να μην παρουσιάσει μόνο γενικές πληροφορίες, αλλά να αξιολογήσει την ειδική κατάσταση του γεωργού και να δώσει τις κατάλληλες συμβουλές. Οι γεωργοί μπορούν να συμμετέχουν στο Σ.Γ.Σ. σε εθελοντική βάση.

Αξίζει να σημειωθεί πως οι κανόνες του 1ου πυλώνα δεν καθορίζουν τους όρους όσον αφορά τη συχνότητα των συμβουλών, την κατάρτιση των συμβούλων και το αν στην παροχή συμβουλών πρέπει να καταβληθεί ή όχι χρηματικό ποσό. Αυτά καθώς και άλλες λεπτομέρειες αφήνονται στην διακριτική ευχέρεια του κάθε Κ-Μ. Ξεχωριστά κατά την εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Επίσης, δίνονται περαιτέρω κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση του Σ.Γ.Σ. που αφορούν κατά προτεραιότητα ορισμένες ομάδες-στόχους, τη συχνότητα της παροχής συμβουλών, την επιλογή και την εποπτεία των φορέων, καθώς και άλλα σχετικά στοιχεία.

3.9 Προϋποθέσεις του Π.Α.Α. 2007- 2013 για τη στήριξη του Σ.Γ.Σ.

Η πολιτική της αγροτικής ανάπτυξης (Πυλώνας 2 της Κ.Γ.Π.), με το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης (Π.Α.Α.) 2007-2013, στηρίζει τους αγρότες να κάνουν χρήση των συμβουλευτικών υπηρεσιών και ενισχύει, όπου απαιτείται, τα Κ-Μ όσον αφορά τον τομέα της κατάρτισης κατά την δημιουργία νέων γεωργικών συμβουλευτικών υπηρεσιών. Αυτό μπορεί να γίνει πράξη μέσω των πολυπληθών διαφορετικών προγραμμάτων του ΕΓΤΑΑ στα Κ-Μ. Στην Ελλάδα, η κατάρτιση των γεωργικών συμβούλων για το 2007-2013 μπορεί να γίνει μέσω των μέτρων 1.1.1., 1.1.4. και 1.1.5. από το ΕΓΤΑΑ.

Η δυνατότητα δημιουργίας αυτών των νέων γεωργικών συμβουλευτικών υπηρεσιών από τα Κ-Μ μειώνεται σταδιακά, καλύπτοντας ένα μέγιστο διάστημα πέντε ετών. Οι

αρχές και οι οργανισμοί που επιλέγονται για να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες στους αγρότες, μπορούν να χρηματοδοτηθούν από κατάλληλους πόρους υπό τη μορφή του ειδικού-εξειδικευμένου προσωπικού, των διοικητικών και τεχνικών εγκαταστάσεων και της συμβουλευτικής εμπειρίας και αξιοπιστίας με σεβασμό στις υπάρχουσες απαιτήσεις και πρότυπα.

3.10 Το Σύστημα Γεωργικών Εφαρμογών στην ΚΑΠ 2014-2020

Το Σύστημα Γεωργικών Εφαρμογών στην ΚΑΠ 2014-2010 αναφέρεται στο Άρθρο 15 Συμβουλευτικές υπηρεσίες, υπηρεσίες διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης και υπηρεσίες αντικατάστασης στην εκμετάλλευση

1. Η στήριξη στο πλαίσιο αυτού του μέτρου παρέχεται με σκοπό:

α) να βοηθήσει τους γεωργούς, τους νέους γεωργούς κατά τον ορισμό του παρόντος κανονισμού, τους δασοκαλλιεργητές, τους λοιπούς διαχειριστές γης και τις ΜΜΕ στις αγροτικές περιοχές να επωφεληθούν από τη χρήση συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη βελτίωση των οικονομικών και περιβαλλοντικών επιδόσεων της εκμετάλλευσης, της επιχείρησης ή/και της επένδυσής τους αλλά και της φιλικότητας και ανθεκτικότητάς της ως προς το κλίμα·

β) να προωθήσει τη δημιουργία υπηρεσιών διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης, διευκόλυνσης στην εκμετάλλευση και παροχής συμβουλών στην εκμετάλλευση, καθώς και υπηρεσιών παροχής δασοκομικών συμβουλών, συμπεριλαμβανομένου του συμβουλευτικού συστήματος γεωργικής εκμετάλλευσης που αναφέρεται στα άρθρα 12 έως 14 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1306/2013·

γ) να προωθήσει την επιμόρφωση των συμβούλων.

2. Ο δικαιούχος της ενίσχυσης που προβλέπεται στην παράγραφο 1 στοιχεία α) και γ) είναι ο πάροχος συμβουλών ή κατάρτισης. Η στήριξη δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο β) χορηγείται στην αρχή ή στον φορέα που επιλέγεται για τη δημιουργία υπηρεσιών διαχείρισης γεωργικής εκμετάλλευσης, διευκόλυνσης στην εκμετάλλευση, παροχής συμβουλών σε γεωργική εκμετάλλευση ή παροχής δασοκομικών συμβουλών.

3. Οι αρχές ή οι φορείς που επιλέγονται για την παροχή συμβουλών διαθέτουν τους κατάλληλους πόρους υπό μορφή τακτικά εκπαιδευμένου και εξειδικευμένου προσωπικού και συμβουλευτική εμπειρία και επιδεικνύουν ανεξαρτησία και αξιοπιστία όσον αφορά τα πεδία στα οποία παρέχουν συμβουλές. Οι δικαιούχοι του μέτρου αυτού επιλέγονται μέσω προσκλήσεων υποβολής προσφορών. Η διαδικασία επιλογής διέπεται από το δίκαιο περί δημοσίων προμηθειών και είναι ανοικτή τόσο στους δημόσιους όσο και στους ιδιωτικούς φορείς. Είναι αντικειμενική και αποκλείει υποψηφίους όταν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων. Κατά την παροχή συμβουλών, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες τηρούν τις υποχρεώσεις περί απορρήτου που αναφέρονται στο άρθρο 13 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1306./2013

4. Η παροχή συμβουλών σε μεμονωμένους γεωργούς, νέους γεωργούς κατά τον ορισμό του παρόντος κανονισμού, και άλλους διαχειριστές γης συνδέεται με μία τουλάχιστον προτεραιότητα της Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη και καλύπτει τουλάχιστον ένα από τα ακόλουθα στοιχεία:

α) υποχρεώσεις σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης που απορρέουν από καταστατικές απαιτήσεις διαχείρισης ή/και πρότυπα για ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες που προβλέπονται στο κεφάλαιο I του τίτλου VI του κανονισμού (ΕΕ) αριθ.1306/2013 ·

β) κατά περίπτωση, τις γεωργικές πρακτικές που είναι επωφελείς για το κλίμα και το περιβάλλον, όπως προβλέπονται στο κεφάλαιο 3 του τίτλου III του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 και τη διατήρηση των γεωργικών περιοχών, όπως αναφέρεται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο γ) του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013

γ) τα μέτρα σε επίπεδο εκμετάλλευσης που προβλέπονται στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης με στόχο τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, την

ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας, την τομεακή ολοκλήρωση, την καινοτομία και τον προσανατολισμό στην αγορά καθώς και την προαγωγή της επιχειρηματικότητας·

δ) τις απαιτήσεις όπως έχουν καθοριστεί από τα κράτη μέλη, για την εφαρμογή του άρθρου 11 παράγραφος 3 της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα·

ε) τις απαιτήσεις όπως έχουν καθορισθεί από τα κράτη μέλη για την εφαρμογή του άρθρου 55 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1107/2009, ιδίως όσον αφορά τη συμμόρφωση με τις γενικές αρχές της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας που αναφέρονται στο άρθρο 14 της οδηγίας 2009/128/ΕΚ ή

στ) κατά περίπτωση, τις προδιαγραφές εργασιακής ασφάλειας ή τις προδιαγραφές ασφάλειας που συνδέονται με τη γεωργική εκμετάλλευση·

ζ) εξειδικευμένες συμβουλές για γεωργούς που αναλαμβάνουν για πρώτη φορά δραστηριότητα. Οι συμβουλές μπορεί επίσης να καλύπτουν άλλα θέματα και ιδίως τις πληροφορίες σχετικά με τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, τη βιοποικιλότητα και την προστασία των υδάτων όπως προβλέπεται στο Παράρτημα Ι του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1307/2013 ή θέματα, τα οποία συνδέονται με τις οικονομικές και περιβαλλοντικές επιδόσεις της γεωργικής εκμετάλλευσης μεταξύ άλλων με τις πτυχές της ανταγωνιστικότητας και συμβουλές για την ανάπτυξη μικρών αλυσίδων εφοδιασμού, τη βιολογική γεωργία και τις υγειονομικές πτυχές της ζωικής παραγωγής.

5. Η παροχή συμβουλών στους δασοκαλλιεργητές καλύπτει τουλάχιστον τις σχετικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τις οδηγίες 92/43/ΕΟΚ, 2009/147/ΕΚ και την οδηγία πλαίσιο για τα ύδατα. Μπορεί επίσης να καλύπτει θέματα που συνδέονται με τις οικονομικές και περιβαλλοντικές επιδόσεις της δασοκομικής εκμετάλλευσης.

6. Η παροχή συμβουλών στις ΜΜΕ μπορεί να καλύπτει θέματα που συνδέονται με τις οικονομικές και περιβαλλοντικές επιδόσεις της επιχείρησης.

7. Εάν έχει αιτιολογηθεί δεόντως και κρίνεται σκόπιμο, οι συμβουλές μπορούν εν μέρει να παρέχονται σε ομάδα, λαμβανομένης υπόψη της κατάστασης των επιμέρους χρηστών των συμβουλευτικών υπηρεσιών.

8. Η στήριξη δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχεία α) και γ) περιορίζεται στα ανώτατα ποσά που καθορίζονται στο παράρτημα ΙΙ. Η στήριξη δυνάμει της παραγράφου 1 στοιχείο β) είναι φθίνουσα για μέγιστη περίοδο πέντε ετών από την έναρξή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΡΑΧΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

4.1. Παρουσίαση των εμπλεκόμενων Φορέων

Το σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών περιλαμβάνει τους πιστοποιημένους γεωργικούς συμβούλους, τους συνεργάτες γεωργικών συμβούλων και τους ελεγκτές γεωργικών συμβούλων, τον φορέα πιστοποίησης, την αρχή που εποπτεύει, συντονίζει και ελέγχει το σύστημα, τον φορέα χρηματοδότησης και ελέγχου και την αρχή πληρωμών και ελέγχου.

Στην Ελλάδα, το σύστημα αυτό θεσπίστηκε από την 1-1-2007 και οι πρώτες αποφάσεις εκδόθηκαν το 2006. Στη χώρα μας, δημιουργήθηκε η ευκαιρία της δημιουργίας μιας ξεχωριστής δομής, η οποία θα κάλυπτε την ανεπάρκεια της υπηρεσίας των Γεωργικών Εφαρμογών του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥπΑΑΤ). Οι υπάλληλοι της τελευταίας, ασχολούνται με κλείστα διοικητικά-γραφειοκρατικά καθήκοντα, με αποτέλεσμα να παραμερίζεται το πρωταρχικό έργο των Γεωργικών Εφαρμογών, που ως γνωστό είναι η πληροφόρηση- ενημέρωση και η εκπαίδευση-κατάρτιση. Τελικά, αυτή η δομή υλοποιήθηκε στο Τμήμα Ανθέων και Καλλωπιστικών, της Διεύθυνσης Παραγωγής και Αξιοποίησης Προϊόντων Δενδροκηπευτικής, της Γενικής Διεύθυνσης Φυτικής Παραγωγής του ΥπΑΑΤ.

Υπεύθυνη αρχή συντονισμού των αρχών και των ιδιωτικών οργανισμών είναι η Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Υπεύθυνη αρχή για την πιστοποίηση των ιδιωτικών είναι ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (ΟΠΕΓΕΠ - AGROCERT), ο σημερινός ΕΛΓΟ-Δήμητρα.

Η εποπτεία και ο έλεγχος του συστήματος των Γεωργικών Συμβούλων γίνεται από την Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ). Παρακάτω παρατίθεται ο κατάλογος των υπευθύνων σε Εθνικό επίπεδο:

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι : Κατάλογος υπευθύνων σε Εθνικό επίπεδο			
Όνομα	Σύντομη ονομασία	Διεύθυνση Επικοινωνίας	Καθεστώς
Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής – ΥΠ.Α.Α.Τ. (DG Plant Produce-MoA)	Αχαρνών 2, 10176, Αθήνα 210 212 4165 & 210 212 4164	Δημόσιο
Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων	ΟΠΕΓΕΠ (AGROCERT) ¹	Πατησίων & Άνδρου 1, Αθήνα 112 57 Τηλ.: 210 8231 277	Ν.Π.Ι.Δ.
Γεωργικοί Σύμβουλοι πιστοποιημένοι από τον	Γεωργικοί Σύμβουλοι		Ιδιωτικός τομέας

Ο.Π.Ε.Γ.Ε.Π. (AGROCERT)	(Advisors)		
----------------------------	------------	--	--

1. Σήμερα μετονομάστηκε σε Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό - Δήμητρα (ΕΛ.Γ.Ο. Δήμητρα

4.2. Ορισμός Γεωργικών Συμβούλων

Γεωργικοί Σύμβουλοι (Γ.Σ.) μπορεί να είναι είτε ένα φυσικό πρόσωπο, είτε μια ατομική επιχείρηση ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου που δεν ανήκει στον, εν στενή και εν ευρεία έννοια, δημόσιο τομέα, είτε μια Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση (Α.Σ.Ο.)¹, οι οποίοι έχουν πιστοποιηθεί. Για να πιστοποιηθεί ένας Γ.Σ. θα πρέπει να ακολουθήσει την διαδικασία και τις προϋποθέσεις πιστοποίησης οι οποίες αναλύονται στην ΚΥΑ με αριθμό 303894/11-8-2006 (η οποία έχει αντικατασταθεί με την Κ.Υ.Α. με αριθμό 199999/30-12-11). Οι πιστοποιημένοι Γ.Σ. είναι αυτοί που εφαρμόζουν το σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών.

4.2.1. Προσόντα – Ικανότητες επιμόρφωσης του Γεωργικού Συμβούλου

Σύμφωνα με τον κανονισμό, το κάθε Κ-Μ καθορίζει τις προϋποθέσεις και την διαδικασία πιστοποίησης. Τα περισσότερα Κ-Μ έχουν επιλέξει ως κατώτερο επίπεδο μόρφωσης, των παρόχων γεωργικών συμβουλών, τουλάχιστον το πτυχίο Πανεπιστημίου ή τον Μεταπτυχιακό τίτλο.

Στην Ελλάδα, το κατώτερο επίπεδο εκπαίδευσης που απαιτείται για τον Γεωργικό Σύμβουλο είναι της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (ΠΕ). Υπάρχει όμως και η δυνατότητα να ενταχθούν στο σύστημα, ως συνεργάτες των γεωργικών συμβούλων (οι καλούμενοι «συνεργάτες») και οι πτυχιούχοι ΤΕ (ΤΕΙ), με αντίστοιχη ειδικότητα με τους ΠΕ.

Η επιλογή των υποψηφίων Γεωργικών Συμβούλων γίνεται με την υποβολή φακέλου στον φορέα πιστοποίησης. Αυτός εξετάζεται ως προς το κατά πόσον πληρούνται τα

προκαθορισμένα κριτήρια και ο σύμβουλος πιστοποιείται για εκείνα τα πεδία συμβουλών που είναι ικανός να παρέχει, βάσει των πτυχίων και μεταπτυχιακών του τίτλων, παράλληλα με την βεβαίωση επάρκειας- πιστοποιητικό κατάρτισης το οποίο δίδεται από τον φορέα πιστοποίησης, μετά από την επιτυχή παρακολούθηση της σχετικής επιμόρφωσης.

Όσον αφορά την επιμόρφωση-εκπαίδευση των Γεωργικών Συμβούλων και Συνεργατών Γεωργικών Συμβούλων, ο αρχικός σχεδιασμός ήταν να πραγματοποιηθούν δύο προγράμματα : το Γενικό πρόγραμμα και το Ειδικό Πρόγραμμα επιμόρφωσης από το ΓΕΩΤΕΕ, τα οποία όμως, λόγω αδυναμίας χρηματοδότησης, δεν υλοποιήθηκαν. Τελικά, πραγματοποιήθηκαν μόνο έξι (6) ημερίδες Ενημέρωσης Εμπλεκομένων στο Σύστημα Γεωργικών Συμβούλων με διοργανωτή τον ΟΠΕΓΕΠ, διάρκειας μιας ημέρας με συνολικό αριθμό συμμετεχόντων 1.057 άτομα Γεωτεχνικών οι όποιοι αντιστοιχούν στο 76,5% των συμβούλων.

Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν οι εξής ημερίδες :

α) στις 3-12-2008 στην Αθήνα στην οποία συμμετείχαν 195 άτομα από τις περιφέρειες Αττικής και Στερεάς Ελλάδας,

β) στις 4-12-2008 στην Αθήνα, στην οποία συμμετείχαν 136 άτομα από τις περιφέρειες Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίων Νήσων,

γ) στις 5-12-2008 στην Αθήνα στην οποία συμμετείχαν 153 άτομα από τις περιφέρειες Πελοποννήσου, Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης,

δ) στις 11-12-2008 στη Θεσσαλονίκη στη οποία συμμετείχαν 200 άτομα από την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας (χωρίς τους συνεργάτες Γ.Σ.),

ε) στις 12-12-2008 στη Θεσσαλονίκη στη οποία συμμετείχαν 204 άτομα από τις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Δυτικής Μακεδονίας, συμπεριλαμβανόμενων των συνεργατών Γ.Σ., από την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και στ) στις 16-12-2008 στην Λάρισα, στη οποία συμμετείχαν 169 άτομα από την περιφέρεια της Θεσσαλίας.

Οι συμμετέχοντες στις Ημερίδες αυτές επιμορφώθηκαν-ενημερώθηκαν σχετικά με:

1. Το Σύστημα Γεωργικών Συμβουλών - Νέα ΚΑΠ, με εισηγητή υπάλληλο από την Διεύθυνση Αγροτικής Πολιτικής του ΥπΑΑΤ.
2. Το Μέτρο 114 του ΠΑΑ: "Χρήση Υπηρεσιών Παροχής Γεωργικών Συμβουλών στη Γεωργική Εκμετάλλευση και Δασοκομικών Συμβουλών", με εισηγητές τον Προϊστάμενο της Γενικής Διεύθυνσης Φυτικής Παραγωγής του ΥπΑΑΤ και την Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας του ΟΠΕΚΕΠΕ.
3. Τις Γενικές Υποχρεώσεις Γεωργών - Φυτική Παραγωγή, με εισηγητή υπάλληλο από την Διεύθυνση Αγροτικής Πολιτικής του ΥπΑΑΤ.
4. Τον Τομέα Σήμανσης και Καταγραφής των Ζώων
5. Την Δημόσια Υγεία Και Υγεία των Ζώων - Την Καταπολέμηση Μεταδοτικών Σπογγωδών Εγκεφαλοπαθειών - Την Κοινοποίηση Ασθενειών - Τα Τρόφιμα και Τις Συνθήκες Διαβίωσης των Ζώων, με εισηγητές για τα ανωτέρω 4. και 5. υπαλλήλους από την Διεύθυνση Κτηνιατρικής Αντίληψης Φαρμάκων και Εφαρμογών.
6. Τις Ζωοτροφές και Τους Βοσκότοπους, με εισηγητές υπαλλήλους από την Διεύθυνση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος και από την Διεύθυνση Εισροών Ζωικής Παραγωγής.
7. Το Περιβάλλον - Τις Περιοχές Natura - Τις Ζώνες Νιτρορύπανσης και Τα Δάση, υπαλλήλους από την Διεύθυνση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος και από την Διεύθυνση Δασών.
8. Την Ασφάλεια στην Εργασία, με εισηγητές τον Προϊστάμενο της Γενικής Διεύθυνσης Φυτικής Παραγωγής του ΥπΑΑΤ και τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Αξιοποίησης Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Μηχανολογικού Εξοπλισμού.

Επισημαίνεται, ότι για την παροχή δασοκομικών συμβουλών στις δασοκομικές εκμεταλλεύσεις δεν υπήρχε ενδιαφέρον συμμετοχής. Στις ημερίδες αυτές, τους δόθηκε το Εγχειρίδιο Γεωργικών Συμβουλών για την Πολλαπλή Συμμόρφωση και τους απεστάλη ο Οδηγός Γεωργικών Συμβουλών στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Σε περίπτωση που κάποιος Σύμβουλος δεν παρακολούθησε την ημερίδα, δεν του

εχορηγείτο «βεβαίωση επάρκειας» - πιστοποιητικό κατάρτισης - την οποία ελάμβανε μετά από επιτυχή παρακολούθηση της επιμόρφωσης αυτής, ώστε να πάρει την πιστοποίηση για να ασκήσει το επάγγελμα του Γεωργικού Συμβούλου.

4.3. Συνολικός αριθμός πιστοποιημένων Γεωργικών Συμβούλων

- Τα **φυσικά πρόσωπα**, τα οποία πιστοποιήθηκαν ως Γεωργικοί Σύμβουλοι (Γ.Σ.) ήταν 638.
- Οι **Δομές** οι οποίες πιστοποιήθηκαν ως Γεωργικοί Σύμβουλοι ήταν 30. Κάθε μία είχε δύο τουλάχιστον Πιστοποιημένους Γεωργικούς Συμβούλους με συνολικό αριθμό 92 άτομα. Από αυτές τις Δομές ήταν πέντε (5) Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις (Α.Σ.Ο.)² με 11 Πιστοποιημένους Γεωργικούς Συμβούλους και 25 Ν.Π.Ι.Δ.. Συνολικός αριθμός πιστοποιημένων Γεωργικών Συμβούλων
- Οι Πιστοποιημένοι Συνεργάτες Γεωργικοί Σύμβουλοι ήταν 180 σε αριθμό.

Ο τελικός αριθμός των πιστοποιημένων Γ.Σ. ήταν πολύ μικρότερος από τους αρχικά πιστοποιημένους Γ.Σ. Οι δικαιούχοι αγρότες είχαν ως Γεωργικό Σύμβουλο έναν από τα τριάντα εννιά Φυσικά Πρόσωπα, είτε μία από τις δώδεκα Δομές, είτε σε μία από τις τέσσερις Α.Σ.Ο..

Λόγω του κατακερματισμένου ανάγλυφου και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ελληνικής υπαίθρου και της γεωργίας, δόθηκε έμφαση στους Γ.Σ. ως φυσικά πρόσωπα, με αποτέλεσμα τις λιγιστές Δομές και ΑΣΟ. Έτσι, διοχετεύθηκαν και διασπάστηκαν χρήματα σε ολόκληρη τη χώρα, συντελώντας στην καταπολέμηση της αυξημένης ανεργίας των Γεωτεχνικών.

4.4. Ευθύνη Γεωργικού Συμβούλου

Σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι ο Γ.Σ. παρείχε εσφαλμένη συμβουλή στο γεωργό, με αποτέλεσμα ο γεωργός να υποστεί κύρωση για παράβαση της πολλαπλής

συμμόρφωσης, τότε ο Γ.Σ. καθίσταται υπεύθυνος σε ποσοστό μέχρι και 100% της αμοιβής του.

Η επιβολή της κύρωσης γίνεται μετά από εισήγηση της διαρκούς Επιτροπής του άρθρου 12 της ΚΥΑ 303894/11.08.06(ΦΕΚ1375B), όπως ισχύει κάθε φορά.

Για το σκοπό αυτό, ο Γ.Σ. καταθέτει το αναλογούν χρηματικό ποσό από τις ανωτέρω ποινές σε τραπεζικό λογαριασμό του γεωργού, εκδίδει απόδειξη πληρωμής και αποστέλλει τα αποδεικτικά έγγραφα στον ΕΛΓΟ-Δήμητρα.

Εκτός από την κύρωση που αναφέρθηκε προηγουμένως για τους Γ.Σ., επιβάλλονται και άλλες κυρώσεις, λόγω μη τήρησης των υποχρεώσεων του. Αυτές είναι η υποχρέωση επανεπιμόρφωσης του Γ.Σ. σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες, η αναστολή δραστηριότητας Γ.Σ. για ένα έτος και η οριστική διαγραφή του από το μητρώο γεωργικών συμβούλ

Επιπροσθέτως, όταν ο Γ.Σ. δεν τηρεί τις υποχρεώσεις του, με συνέπεια να παράσχει εσφαλμένες συμβουλές που θα έχουν ως αποτέλεσμα την επιβολή κυρώσεων στον αγρότη, τότε επιβάλλεται πρόστιμο στον Γ.Σ. μέχρι το 100% της αμοιβής του το οποίο εν συνεχεία αποδίδεται στον ίδιο τον αγρότη. Επιπλέον, σε περίπτωση που ο Γ.Σ. χρησιμοποιεί ψευδή παραστατικά και στοιχεία ή εκδίδει ψευδείς βεβαιώσεις, τότε του επιβάλλεται πρόστιμο διπλάσιο του οικονομικού οφέλους που απεκόμισε, με παράλληλο αποκλεισμό για χρονικό διάστημα δύο ετών από κάθε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών που είναι αρμοδιότητα του ΥπΑΑΤ.

Τέλος, στην περίπτωση μη τήρησης του άρθρου 15 του Καν. 1782/2003 περί μη κοινοποίησης προσωπικών ή ατομικών πληροφοριών, ο Γ.Σ. έχει ως συνέπεια να αποκλεισθεί για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο ετών από κάθε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών αρμοδιότητας του ΥπΑΑΤ.

4.5. Τρόπος υλοποίησης του έργου Μέθοδοι Παροχής Συμβουλών

4.5.1. Μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη παροχή συμβουλών στους δικαιούχους γεωργούς

ΠΙΝΑΚΑΣ II : Μέθοδοι παροχής συμβουλών

Τρόπος προσέγγισης	Πεδίο δραστηριοτήτων που καλύπτονται	Πάροχος	Πληθυσμός -στόχος αγροτών	Κόστος για τον αγρότη
Πρόσωπο με πρόσωπο (στο αγρόκτημα ή/και εκτός αυτού)	Όλες οι δραστηριότητες	ΟΠΕΓΕΠ – πιστοποιημένος Γεωργικός Σύμβουλος	Όλη η χώρα	20% συμμετοχή αγρότη
Μέσω internet	Κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης και ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες (1782/2003 άρθρα 4,5)	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	Όλη η χώρα	δωρεάν
Μέσω δημοσιεύσεων (τοιχοκολλήσεις) σε Δήμους και Κοινότητες)	Κανονιστικές απαιτήσεις διαχείρισης και ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές συνθήκες (1782/2003	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	Όλη η χώρα	δωρεάν

	άρθρα 4,5)			
--	------------	--	--	--

4.5.2. Η διαδικασία παρακολούθησης του Συστήματος Γεωργικών Συμβούλων

Ο Γεωργικός Σύμβουλος παραδίδει προφορικά και εγγράφως τις συμβουλές στον δικαιούχο, διατηρεί ένα αντίγραφο στο φάκελο του και στέλνει ένα άλλο αντίγραφο στην αρχή του προγράμματος.

4.5.3. Ως απόδειξη για τις δραστηριότητες των Γεωργικών Συμβούλων χρησιμοποιούνται:

1. Η σύμβαση Γεωργικού Συμβούλου και γεωργού (υπόδειγμα 4).
2. Το αναλυτικό φύλλο Γεωργικών Συμβουλών (υπόδειγμα 5).
3. Η συνοπτική αναφορά Γεωργικών Συμβούλων (υπόδειγμα 6).
4. Το φύλλο ελέγχου πιστοποιημένων Γεωργικών Συμβούλων (υπόδειγμα 7) που συμπληρώνεται από τον Ελεγκτή Γεωργικών Συμβούλων.

Τα υποδείγματα συμπεριλαμβάνονται στην Υπουργική Απόφαση (Υ.Α.) με αριθμό 328821/6-10-2008. Τόσο οι γεωργοί όσο και οι σύμβουλοι έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν τα σχόλια τους μέσω του ιστότοπου του ΟΠΕΓΕΠ.

Επιπλέον, από το «Κέντρο Γνώσης για την Γεωργία» της Δανίας έχει δημιουργηθεί το ευρωπαϊκό δίκτυο «endure» (<http://www.endure-network.eu>), το οποίο είναι ένα δίκτυο ανταλλαγής γνώσεων μεταξύ γεωργικών συμβούλων, υπηρεσιών εφαρμογών γεωργικών συμβουλών όπως επίσης και ερευνητών, πάνω σε θέματα παραγωγής φυτικών προϊόντων και προστασίας φυτών σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι γεωργικοί

σύμβουλοι μπορούν να εγγραφούν σε αυτό και να αναζητήσουν πληροφορίες που τους ενδιαφέρουν.

Καταγγελίες ή άλλα αιτήματα των γεωργών, μπορούν να απευθύνονται στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Τα στοιχεία που συλλέγονται δεν αφορούν την τεχνική φύση των συμβουλών αλλά το μέτρο. Παρόλα αυτά υπάρχει αντίγραφο των συμβουλών για την περίπτωση που κάποιος γεωργός καταγγείλει το Γ.Σ. για λανθασμένες συμβουλές που επέφεραν ποινές πολλαπλής συμμόρφωσης.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό, τηρείται η αρχή της εμπιστευτικότητας των στοιχείων. Ειδικότερα, η προστασία των προσωπικών δεδομένων εξασφαλίζεται κατ' εφαρμογήν του Καν. 1782/2003 και του Εθνικού Νόμου 2472/1997, «Προστασία... δεδομένων προσωπικού... », ένα μήνυμα το οποίο αναγράφεται και στη διαδικτυακή πύλη υποδοχής στοιχείων.

Οι Γεωργικοί Σύμβουλοι οφείλουν να πληροφορήσουν τις Δημόσιες Αρχές για παρατυπίες κατά την διάρκεια των ενεργειών τους (Άρθρο 15 του Καν. 1782/2003) εάν διαπιστώσουν ποινικά αδικήματα ή παραβάσεις που επηρεάζουν απευθείας τη δημόσια υγεία. Επομένως, ενημερώνουν αρμοδίως το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και ειδικότερα τη Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής, ή τον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε., ή την Διαχειριστική Αρχή.

4.6 Διαδικασία Ένταξης Γεωργών

4.6.1. Δημοσιοποίηση του μέτρου

Προκειμένου να ενημερωθεί ο αγροτικός πληθυσμός και να ενταχθεί στο πρόγραμμα αυτό, χρειάστηκε να γίνει δημοσιοποίηση του μέτρου με όλα τα πρόσφορα μέσα.

Η δημοσιοποίηση του προγράμματος σε ολόκληρη τη χώρα μας πραγματοποιήθηκε με την έκδοση Δημόσιας Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος από τη Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του ΥπΑΑΤ – Τμήμα Ανθέων και Καλλωπιστικών σε συνεργασία με την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ελληνικού Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, με την οποία προσκλήθηκαν οι ενδιαφερόμενοι να υποβάλλουν Αίτηση Ενίσχυσης για να συμμετάσχουν στο Μέτρο 1.1.4 «Χρήση Υπηρεσιών Παροχής Γεωργικών Συμβουλών στη γεωργική εκμετάλλευση και παροχής δασοκομικών συμβουλών. Η Πρόσκληση αυτή αναρτήθηκε και στο διαδικτυακό τόπο του ΥπΑΑΤ, καθώς και του ΟΠΕΚΕΠΕ.

Τα Τοπικά Κέντρα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΤΟΚΑΑ) του ΥπΑΑΤ, μετά την παραλαβή της Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος προχώρησαν άμεσα στη δημοσιοποίησή της με όλα τα δυνατά μέσα (θυροκόλληση, δημοσιοποίηση στον τοπικό τύπο).

Στην Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος καθορίστηκαν οι όροι, οι προϋποθέσεις καθώς και τα κριτήρια επιλεξιμότητας ένταξης στο πρόγραμμα, η αρμόδια υπηρεσία για την υποβολή των Αιτήσεων Ενίσχυσης (ΤΟΚΑΑ), οι υπηρεσίες από τις οποίες θα μπορούσαν οι ενδιαφερόμενοι να λάβουν έντυπο υλικό και οποιεσδήποτε πρόσθετες πληροφορίες για τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και τέλος η προθεσμία υποβολής των Αιτήσεων Ενίσχυσης.

Το μέτρο αυτό ενεργοποιήθηκε στο τέλος του 2008.

Η 1^η Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος έγινε από τις 25/10/2008 έως τις 20/2/2009.

Στα πλαίσια του Προγράμματος, υπεβλήθησαν στα Τοπικά Κέντρα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΤΟ.Κ.Α.Α.) 4.370 αιτήσεις ένταξης υποψηφίων δικαιούχων, από τις

οποίες 3.859 αξιολογήθηκαν θετικά, εντάχθηκαν στο σύστημα και κατατάχθηκαν στον πίνακα των δικαιούχων με βάση τα κριτήρια που είχαν οριστεί στην Κοινή Υπουργική Απόφαση (Κ.Υ.Α) 263514/Α.Α.702/25-9-2008.

4.6.2. Κριτήρια ένταξης των δικαιούχων αγροτών

Σύμφωνα με τα κριτήρια Αποδοχής της αίτησης του δικαιούχου θα πρέπει:

- α) Να είναι αγρότης είτε ως φυσικό είτε ως νομικό πρόσωπο,
- β) Να έχει ενταχθεί στο σύστημα της ενιαίας ενίσχυσης,
- γ) Οι θεματικές ενότητες οι οποίες περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα IV και για τις οποίες είναι αναγκαία η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, να τεκμηριώνονται.
- δ) Να αναλάβει τις ακόλουθες υποχρεώσεις για περίοδο δέσμευσης 2 ετών:
 - i. Να τηρεί τις παρασχεθείσες συμβουλευτικές υπηρεσίες, το ημερολόγιο εργασιών και το βιβλίο εισροών – εκροών από τα οποία θα τεκμηριώνεται ότι με την παρασχεθείσα συμβουλή βελτιώνεται η θέση της εκμετάλλευσης σε σχέση με την αρχική κατάσταση.
 - ii. Να δέχεται και να διευκολύνει τους ελέγχους που πραγματοποιούν εξουσιοδοτημένα Εθνικά και Κοινοτικά Όργανα.

Με βάση τα κριτήρια επιλογής των δικαιούχων αγροτών λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:

- α) Οι διαθέσιμες πιστώσεις και
- β) Η κατάταξη των υποψηφίων με βάση τις ακόλουθες προτεραιότητες:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ : Κριτήρια επιλογής δικαιούχων	
Κριτήριο	Βαθμολογία
Άμεσες ενισχύσεις άνω των 15.000€ ετησίως	10
Κατά κύρια απασχόληση αγρότης	40
Νέος Γεωργός με Επιχειρησιακό Σχέδιο (Ε.Σ.)	20
Δικαιούχος εξισωτικής	10
Δικαιούχος μέτρων Άξονα 2	10
Περιοχή NATURA	10
Περιοχή νιτρορύπανσης	10
Περιοχή για την οποία έχουν ληφθεί μέτρα βιοασφάλειας	10
Πυρόπληκτη περιοχή	10
Περιοχή καλλιεργειών καπνού	10
Περιοχή καλλιεργειών βάμβακος	10

Σύνολο	150
--------	-----

Όπως διαπιστώνεται από τον παραπάνω πίνακα, δόθηκε μέγιστη προτεραιότητα τους δικαιούχους οι οποίοι ήταν αγρότες κατά κύριο επάγγελμα, κατά δεύτερον στους νέους γεωργούς με Επιχειρησιακό σχέδιο και κατά τρίτον σε όλους τους υπόλοιπους. Στην περίπτωση ισοβαθμίας λαμβάνονται υπόψη η σειρά υποβολής της αίτησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος.

4.6.3 Διαδικασία έγκρισης και ένταξης

Η ένταξη των ενδιαφερομένων αγροτών στο σύστημα υποβάλλοντας αρχικά την αίτηση των ενδιαφερόμενων. Επειτα ακολούθησε η αξιολόγηση της αιτήσής του με βάση τα παραπάνω και τέλος η έγκρισή τους ώστε η Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής με βάση τη σειρά κατάταξης και τις διαθέσιμες πιστώσεις να εισηγηθεί στην Διαχειριστική Αρχή την έκδοση απόφασης ένταξης των δικαιούχων. Η Διαχειριστική Αρχή με τη σειρά της, εξέδωσε απόφαση έγκρισης των δικαιούχων, η οποία κοινοποιήθηκε στην Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του ΥΠΑΑΤ, στους δικαιούχους για να ξεκινήσουν την εκτέλεση του έργου της παροχής συμβουλών, στα οικεία ΤΟΚΑΑ για την παρακολούθηση του Έργου και στον ΟΠΕΚΕΠΕ.

4.6.4 Ύψος Ενίσχυσης

Σύμφωνα με την διαδικασία εφαρμογής του συστήματος ο δικαιούχος παραγωγός μπορεί να ενισχυθεί έως το 80% του ποσού που έχει καταβάλλει στον Γ.Σ. για την χρήση των υπηρεσιών παροχής συμβουλών, με ανώτατο όριο ενίσχυσης τα 1.500 ευρώ. Στον παρακάτω πίνακα ορίζονται οι ενισχύσεις ανά θεματική ενότητα συμβουλευτικής υπηρεσίας, οι οποίες είναι οι μέγιστες ανά θεματική ενότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ IV : Θεματικές ενότητες	
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ (θεματικές ενότητες)	ΠΟΣΟ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ (€)
Περιβάλλον	350
Δημόσια Υγεία- Υγεία ζώων	250
Δημόσια Υγεία –Υγεία φυτών	250
Κοινοποίηση των ασθενειών	150
Συνθήκες διαβίωσης των ζώων	150
Ορθές Γεωργικές και Περιβαλλοντικές Πρακτικές	350
ΣΥΝΟΛΟ	1.500

Στις συμβουλές για τις ανωτέρω θεματικές ενότητες περιλαμβάνονται υποχρεωτικά και οι συμβουλές για τα πρότυπα της εργασιακής ασφάλειας βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας, χωρίς αυτές να ενισχύονται.

4.6.5. Αρμόδιοι φορείς για τη διενέργεια ελέγχων

Οι έλεγχοι του συστήματος γεωργικών συμβουλών διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, σύμφωνα με Τα άρθρα 26 και 27 του Καν. (ΕΕ) 1975/2006. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει ο Διοικητικός έλεγχος και στην δεύτερη ο Επιτόπιος έλεγχος.

Όσον αφορά τους Διοικητικούς ελέγχους, σε προενταξιακό στάδιο, αυτοί διενεργούνται από την Γενική Διεύθυνση Φυτικής Παραγωγής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στο σύνολο των αιτήσεων ενίσχυσης των υποψηφίων δικαιούχων. Ο ΟΠΕΚΕΠΕ μέσω του πληροφοριακού του συστήματος, επιβεβαιώνει ότι ο δικαιούχος είναι ενταγμένος στο σύστημα της ενιαίας ενίσχυσης, όπως επίσης και ότι ο Γ. Σ. έχει πιστοποιηθεί για τις ενότητες που παρέχει τις συμβουλευτικές υπηρεσίες και περιλαμβάνεται στο εγκεκριμένο μητρώο.

Οι Διοικητικοί έλεγχοι, σε μεταενταξιακό στάδιο, διενεργούνται από τον ΟΠΕΚΕΠΕ και την ΕΥΔ ΠΑΑ. Ειδικότερα, οι Περιφερειακές Δ/νσεις του ΟΠΕΚΕΠΕ διενεργούν διοικητικούς ελέγχους στο σύνολο των αιτήσεων πληρωμής με σκοπό την πιστοποίηση του οικονομικού Αντικειμένου. Στη συνέχεια καταχωρίζουν τα αποτελέσματα σε βάση δεδομένων και συντάσσουν σχετική έκθεση ελέγχου σε συγκεκριμένο υπόδειγμα και την αποστέλλουν στη Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας της Κεντρικής Υπηρεσίας (Κ.Υ.) του ΟΠΕΚΕΠΕ. Η Διεύθυνση αυτή, έχει τη δυνατότητα να διενεργήσει δειγματοληπτικούς διοικητικούς ελέγχους, τόσο σε καταχωρισμένες αιτήσεις ενίσχυσης όσο και σε αιτήσεις πληρωμής, πριν την έκδοση των τελικών καταστάσεων πληρωμής. Η Δ/ση Τεχνικών Ελέγχων και Οργάνωσης Πληροφοριακών Συστημάτων της Κ.Υ. του ΟΠΕΚΕΠΕ, με βάση τα αποτελέσματα των μηχανογραφικών διασταυρωτικών ελέγχων, εκδίδει λίστα ελέγχου και την διαβιβάζει στη Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης και Αλιείας, πριν την έκδοση των τελικών καταστάσεων πληρωμής.

Όσον αφορά τους Επιτόπιους ελέγχους, σε μεταενταξιακό στάδιο, διενεργούνται στους πιστοποιημένων Γεωργικούς Συμβούλους σε δείγμα τουλάχιστον 5% και στις Δομές Γεωργικών Συμβούλων ομοίως σε δείγμα τουλάχιστον 5%. Η εκτέλεση των ελέγχων γίνεται από εντεταλμένους ελεγκτές του φορέα πιστοποίησης, οι οποίοι είναι γεωτεχνικοί δημόσιοι υπάλληλοι του ΥΠΑΑΤ (κεντρικών και αποκεντρωμένων υπηρεσιών) καθώς και των εποπτευόμενων αυτού φορέων, όπως επίσης και γεωτεχνικοί υπάλληλοι των αρμόδιων υπηρεσιών των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων ή/και περιφερειών, οι οποίοι δεν εμπλέκονται στους ελέγχους της πολλαπλής συμμόρφωσης. Τα πορίσματα των ελέγχων διαβιβάζονται ταυτόχρονα στον Ο.Π.Ε.ΓΕ.Π. και στην Γεν. Δ/ση Φυτικής Παραγωγής. Η Γεν. Δ/ση Φυτικής Παραγωγής ενημερώνει τον Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε για τα αποτελέσματα των ανωτέρω ελέγχων προκειμένου να προχωρήσει στην έκδοση των τελικών καταστάσεων πληρωμής.

Σύμφωνα με την Κ.Υ.Α. υπ' αριθ.303894/11-8-2006 (ΦΕΚ 1375Β'/14-9-2006), οι ελεγκτές δεν μπορούν να είναι γεωργικοί σύμβουλοι, πρέπει να έχουν τουλάχιστον 5ετή προϋπηρεσία, να έχουν άδεια άσκησης επαγγέλματος από το ΓΕΩΤΕΕ, να κατέχουν τη βεβαίωση επάρκειας – πιστοποίησης γνώσεων την οποία παραλαμβάνουν μετά από επιμόρφωση από τον φορέα πιστοποίησης και να έχουν εγγραφεί στο σχετικό μητρώο ελεγκτών του ΕΛΓΟ Δήμητρα.

Επιπλέον, γίνονται και Δειγματοληπτικοί επιτόπιοι έλεγχοι οι οποίοι διενεργούνται από τη Μονάδα Ελέγχου της Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (Ε.Υ.Δ. ΠΑΑ 2007-2013) / Μονάδα Γ' Ελέγχου, με βάση κατάλληλο δείγμα. Αυτοί οι έλεγχοι, περιλαμβάνουν επίσκεψη στο χώρο της ενέργειας ή στην περίπτωση άυλης ενέργειας, στον φορέα ο οποίος είναι αρμόδιος για την ενέργεια αυτή. Τα πορίσματα των ελέγχων αυτών καταχωρούνται σε ειδικά πεδία ελέγχων στο ΟΠΣΑΑ και κοινοποιούνται στον ΟΠΕΚΕΠΕ.

Επιπρόσθετα, μπορούν να διενεργηθούν και Έκτακτοι επιτόπιοι έλεγχοι από την Ε.Υ.Δ. ΠΑΑ 2007-2013 και από τον ΟΠΕΚΕΠΕ εφόσον έχουν σοβαρές ενδείξεις για την ύπαρξη παραβάσεων εθνικού ή κοινοτικού δικαίου και όπου απαιτείται ζητείται η αναστολή της χρηματοδότησης της πράξης από τον τελευταίο.

Ο έλεγχος απόδοσης γίνεται τόσο από το φορέα πιστοποίησης των συμβούλων (ΟΠΕΓΕΠ), όσο και από την αρμόδια αρχή για την εκτέλεση του μέτρου 114.

4.7. Κυρώσεις των δικαιούχων Γεωργών

Σε περίπτωση που κάποιος δικαιούχος – γεωργός, μετά από τον προβλεπόμενο διοικητικό ή επιτόπιο έλεγχο, διαπιστωθεί ότι δηλώνει αναληθή στοιχεία προκειμένου να λάβει την ενίσχυση από το μέτρο αυτό, τότε αυτός υφίσταται κυρώσεις οι οποίες μπορεί να είναι είτε η αποβολή από το πρόγραμμα με την ταυτόχρονη επιστροφή τυχόν καταβληθεισών ενισχύσεων, είτε ο αποκλεισμός από τις ενισχύσεις του Άξονα 1 του Π.Α.Α. για χρονικό διάστημα ενός έτους. Τις ίδιες κυρώσεις υφίστανται και οι Δικαιούχοι οι οποίοι εμπρόθετα δεν διευκολύνουν τους προβλεπόμενους ελέγχους από τις αρμόδιες αρχές.

Όταν ο Δικαιούχος δεν τηρεί τις αναληφθείσες δεσμεύσεις του, που είναι η τήρηση για χρονικό διάστημα δύο ετών των συμβουλευτικών υπηρεσιών που του παρασχέθηκαν, το ημερολόγιο εργασιών μαζί με το βιβλίο εισροών – εκροών από τα οποία τεκμηριώνεται ότι με την παρασχεθείσα συμβουλή βελτιώθηκε η θέση της εκμετάλλευσής του σε σχέση με την αρχική του κατάσταση, καθώς και η διευκόλυνση των ελέγχων που πραγματοποιούν τα εξουσιοδοτημένα Εθνικά και Κοινοτικά Όργανα, χωρίς να συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας, τότε επιστρέφει το σύνολο των ενισχύσεων που του καταβλήθηκε.

4.8. Διαδικασία Χρηματοδότησης

Η χρηματοδότηση του συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών έγινε μέσω του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης (Π.Α.Α.) 2007–2013 από το Μέτρο 1.1.4. του Άξονα 1 για τη «Χορήγηση οικονομικών ενισχύσεων για τη Χρήση Υπηρεσιών Παροχής Γεωργικών Συμβουλών στη Γεωργική εκμετάλλευση και παροχής δασοκομικών συμβουλών».

4.9. Ο Προγραμματισμός της Ε.Ε. για το μέτρο

Αρχικά, το μέτρο αυτό είχε προγραμματιστεί να εφαρμοστεί σε 20 κράτη μέλη, που κάλυπταν 1.123.000 αγρότες. Ο συνολικός προϋπολογισμός για την περίοδο 2007-2013 ανερχόταν σε 870,5 εκατομμύρια ευρώ, που αντιστοιχούσε στο 0,6% των συνολικών δημόσιων δαπανών για την αγροτική ανάπτυξη (ΕΓΤΑΑ). Από το ποσό αυτό, το 1,3% δαπανήθηκε κατά τα δύο πρώτα χρόνια, καλύπτοντας 12.250 αγρότες.

Τελικά, ο προϋπολογισμός του Σ.Γ.Σ. για 20 2007- 2013 ανήλθε σε 172,9 εκατομμύρια ευρώ, ήτοι το 0,1% των συνολικών δημόσιων δαπανών της αγροτικής ανάπτυξης, από τα οποία το 2% δαπανήθηκε κατά τα πρώτα δύο έτη.

4.10. Ο Προγραμματισμός του Π.Α.Α. 2007-2013

Ο αρχικός Προγραμματισμός του Μέρου ως το 2013 αναλύεται στον παρακάτω πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ V : Αρχικός προγραμματισμός μέτρου 1.1.4.

Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική συμμετοχή	Εθνική συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή (Συμμετοχή αγρότη)	Συνολικό κόστος
3=1+2	1	2	4	5=3+4
49.998.253 €	35.435.770 €	14.562.483 €	16.670.000 €	66.668.253 €
75,00 % ³	70,87 %	29,13 %	25,00 %	100 %

Μετά την αναθεώρηση του Π.Α.Α. 2007-2013, το συνολικό κόστος του μέτρου 1.1.4. έγινε:

ΠΙΝΑΚΑΣ VI : Προγραμματισμός μετά την αναθεώρηση του μέτρου 1.1.4.

Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική συμμετοχή	Εθνική συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή (Συμμετοχή αγρότη)	Συνολικό κόστος
3=1+2	1	2	4	5=3+4
9.998.002€	7.140.770€	2.847.232€	3.000.000€	12.988.002€

76,90 %	71,49 %	28,51 %	23,10 %	100 %
---------	---------	---------	---------	-------

Το συνολικό κόστος της Πράξης ήταν:

ΠΙΝΑΚΑΣ VII : Συνολικό κόστος Πράξης του μέτρου 1.1.4.				
Δημόσια Δαπάνη	Κοινοτική συμμετοχή	Εθνική συμμετοχή	Ιδιωτική Συμμετοχή (Συμμετοχή αγρότη)	Συνολικό κόστος
3=1+2	1	2	4	5=3+4
2.414.601	1.726.198 €	688.402 €	804.867 €	3.219.468€
76,90 %	71,49 %	28,51 %	23,10 %	100 %

4.11. Πληρωμές Γεωργικών Συμβούλων

Ο Δικαιούχος υπέβαλε προς τον ΟΠΕΚΕΠΕ την αίτηση με αριθμό 20921/06-10-2010, η οποία περιείχε τα παρακάτω απαιτούμενα δικαιολογητικά:

- Αντίγραφο ενιαίας δήλωσης Εκμετάλλευσης.
- Αντίγραφο των συμβουλευτικών υπηρεσιών.
- Παραστατικά πληρωμής της εισφοράς του Γεωργικού Συμβούλου στον ΟΠΕΓΕΠ.

- Εξοφλημένα παραστατικά δαπανών.

Η πληρωμή πραγματοποιήθηκε μετά τον έλεγχο των δικαιολογητικών από τον ΟΠΕΚΕΠΕ. Ο Δικαιούχος ήταν υποχρεωμένος να τηρεί πλήρες αρχείο το οποίο έπρεπε να περιέχει ένα σύνολο εγγράφων και δικαιολογητικών που αφορούσαν:

α) την παροχή των συμβουλευτικών υπηρεσιών με βάση τις θεματικές ενότητες που ανήκε,

β) την τήρηση ημερολογίου εργασιών και γ) την τήρηση βιβλίου εισροών – εκροών.

Ο αριθμός των αιτήσεων προς πληρωμή ανήλθε τελικά στις 2.160 ήτοι 56% των αρχικών θετικά αξιολογούμενων αιτήσεων.

Οι πληρωμές έγιναν στις 31-01-11 σε μία δόση. Από τους 2.160 δικαιούχους που αιτήθηκαν για πληρωμή, οι 16 απερρίφθησαν και πληρώθηκαν οι 2.144, ήτοι 55,23% των αρχικών θετικά αξιολογούμενων αιτήσεων. Το ποσό ένταξης ανήλθε στην τιμή των 1.977.000,00 ευρώ και το τελικό ποσό πληρωμής στην τιμή των 1.915.390,98 ευρώ, που αντιστοιχεί στην Δημόσια Δαπάνη με την Κοινοτική συμμετοχή να αντιστοιχεί στο ποσό των 1.357.437,59 €.

4.12. Απόδοση του μέτρου

Με βάση τον Κανονισμό, η στήριξη με τη μορφή ενίσχυσης των γεωργών για τη «χρήση υπηρεσιών παροχής συμβουλών στην εκμετάλλευση και παροχή δασοκομικών συμβουλών» δεν είναι υποχρεωτική για τα Κ-Μ. Έτσι, οι γεωργοί, μόνο σε δύο Κ-Μ κάλυψαν εξ ολοκλήρου το κόστος των συμβουλών. Στα υπόλοιπα Κ-Μ συνέβαλλαν εν μέρει, στα έξοδα των παρεχόμενων συμβουλών καλύπτοντας από το 20%, όπως έγινε στην Ελλάδα, έως το 50% του συνολικού κόστους.

Όπως διαπιστώνεται από τα αποτελέσματα των προγραμματισμών και των τελικών δαπανών η συνολική απόδοση του μέτρου από τα Κ-Μ και ειδικότερα στην Ελλάδα ήταν μικρή. Αυτό σχετιζόταν κυρίως, με το γεγονός ότι οι φτωχότερες χώρες Κ-Μ, στις οποίες ανήκει και η Ελλάδα, δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στην υποχρέωση συγχρηματοδότησης από την εθνική δημόσια δαπάνη συμμετοχής.

Οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη σύγκριση και απόδοση του μέτρου είναι οι παρακάτω:

1. Αριθμός εκμεταλλεύσεων που έλαβαν συμβουλές προς συνολικό αριθμό εκμεταλλεύσεων που έτυχαν άμεσων ενισχύσεων.

Ο Αριθμός εκμεταλλεύσεων που έλαβαν συμβουλές, σύμφωνα με τον πίνακα VIII, ήταν 2.144 επί συνόλου 800.000 περίπου εκμεταλλεύσεων στην Ελλάδα που έλαβαν άμεσες ενισχύσεις (ποσοστό 0, 27%).

ΠΙΝΑΚΑΣ VIII : Δείκτες προγράμματος Γεωργικών Συμβούλων				
Κατηγορία Δείκτη	Δείκτης	Αρχικός Στόχος	Τροποποιημένος Στόχος	Τελικός Στόχος
Επιδόσεων	Αριθμός ενισχυθέντων γεωργών	25.000	6.000	2.144
Επιδόσεων	Αριθμός ενισχυθέντων δασοκαλλιεργητών	5.000	1.500	0

2. Αριθμός εκμεταλλεύσεων που έλαβαν συμβουλές με ποινές πολλαπλής συμμόρφωσης προς συνολικό αριθμό εκμεταλλεύσεων που έτυχαν άμεσων ενισχύσεων με ποινές πολλαπλής συμμόρφωσης.

Σύμφωνα με τους πίνακες ΙΧ και Χ, ο αριθμός εκμεταλλεύσεων που έλαβαν συμβουλές με ποινές πολλαπλής συμμόρφωσης ήταν 19 σε σύνολο 2.322 εκμεταλλεύσεων με ποινές πολλαπλής συμμόρφωσης (0,82%

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΧ : Αποτελέσματα ελέγχων Πολλαπλής Συμμόρφωσης σε εκμεταλλεύσεις που εντάχθηκαν στο Σύστημα Συμβουλών			
Έτος	Ελεγχθέντες	Παραβάτες	Ποσοστό
2008	136	29	21%
2009	196	29	15%
2010	124	19	15%

**ΠΙΝΑΚΑΣ X : Αποτελέσματα ελέγχων Πολλαπλής Συμμόρφωσης σε
εκμεταλλεύσεις που έτυχαν Άμεσων ενισχύσεων**

Έτος	Ελεγχθέντες	Παραβάτες	Ποσοστό
2008	17238	4624	26,8%
2009	15370	4134	26,9%
2010	10677	2322	21,7%

Επιπλέον, όσον αφορά τα στοιχεία των ελέγχων της Πολλαπλής Συμμόρφωσης κατά τα έτη 2008 έως 2010 ως προς τους δικαιούχους Γεωργικών Συμβουλών γνωρίζουμε τα εξής. Το 2008 ήταν η έναρξη του μέτρου και στα μέσα του 2009 τελείωσε η εφαρμογή του. Κατά τον έλεγχο για την εφαρμογή της πολλαπλής συμμόρφωσης διαπιστώθηκε ότι το 2008, όπου ελέγχθηκαν 136 άτομα οι παραβάτες ήταν 29 που αντιστοιχεί σε ποσοστό 21%. Το 2009, από τις 2.144 γεωργικές εκμεταλλεύσεις, ελέγχθηκαν οι 196 δικαιούχοι (ποσοστό 9,1%) και από αυτούς υπήρξαν 29 παραβάτες, δηλαδή το 15% υπέστη ποινές σε σχέση με την πολλαπλή συμμόρφωση. Επίσης, το 2010 ελέγχθησαν 124 άτομα και οι παραβάτες ήταν 19, δηλαδή το ίδιο ποσοστό με το 2009 που ήταν 15%. Η ερμηνεία αυτών έγκειται στο ότι μετά την εφαρμογή του προγράμματος μειώθηκε το ποσοστό παραβατών της πολλαπλής συμμόρφωσης κατά 6%.

Τέλος, στις 28-12-10 ολοκληρώθηκαν οι έλεγχοι βάσει του άρθρου 8 παρ.3 της ΚΥΑ με αριθμό 328821/06-10-2008 από τους ελεγκτές του Μητρώου του ΟΠΕΓΕΠ. Αυτοί ήταν γεωτεχνικοί δημόσιοι υπάλληλοι που ανήκαν στην κατηγορία των αρμόδιων

υπηρεσιών των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων ή/και περιφερειών. Οι έλεγχοι αυτοί, σύμφωνα με την παραπάνω απόφαση, έπρεπε να διενεργηθούν σε ποσοστό δείγματος τουλάχιστον 5% των ατομικών επιχειρήσεων, νομικών προσώπων και ΑΣΟ καθώς και 5% των φυσικών προσώπων που δε συμμετείχαν ως ατομικές επιχειρήσεις, νομικά πρόσωπα και ΑΣΟ. Πραγματοποιήθηκε έλεγχος σε μία Δομή και σε 2 φυσικά πρόσωπα που δε συμμετείχαν ως ατομικές επιχειρήσεις, νομικά πρόσωπα ή ΑΣΟ. Τα αποτελέσματα των ελέγχων ήταν θετικά και οι εμπλεκόμενοι διακρίθηκαν από την πολύ καλή οργάνωση και συνέπεια που είχαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η αξιολόγηση της εφαρμογής του μέτρου 1.1.4 στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας, που αφορά το σύστημα παροχής συμβουλών στους γεωργούς για τη διαχείριση της γης και των γεωργικών εκμεταλλεύσεων τους σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1782/2003, που αποτελεί και μια έμμεση προσπάθεια επανενεργοποίησης των προβληματικών Γεωργικών Εφαρμογών στη χώρα μας.

Στόχος της μελέτης αυτής είναι να εξετάσει την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα του συστήματος σε συνάρτηση με την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στον κανονισμό.

Η συνέχιση και η ορθή εφαρμογή του προγράμματος αυτού μπορεί να αποτελέσει τον βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη της υπαίθρου στη βάση της πολυλειτουργικότητας, συμπεριλαμβανομένης της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών, της προστασίας του περιβάλλοντος, της βιολογικής γεωργίας κ.λπ., στηρίζοντας έτσι την γεωργική εκμετάλλευση με άμεσο κοινωνικο-οικονομικό όφελος της χώρας.

5.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η έρευνα βασίζεται στις πληροφορίες που ελήφθησαν από τους γεωργούς μέσω ερωτηματολογίου το οποίο σχεδιάστηκε ειδικά για την παρούσα ερευνητική προσπάθεια με σκοπό την αξιολόγηση του Μέτρου «Χρήση υπηρεσιών παροχής γεωργικών συμβουλών στην εκμετάλλευση και παροχή δασοκομικών συμβουλών». Στο ερωτηματολόγιο (Παράρτημα 1) χρησιμοποιήθηκε συνδυασμός κλειστών και ανοικτών ερωτήσεων δίνοντας τη δυνατότητα στους δικαιούχους γεωργούς αφενός να απαντήσουν σε ερωτήματα που κρίθηκαν απαραίτητα για το υπό εξέταση θέμα και, αφετέρου, να εκφράσουν τις απόψεις τους σε σχέση με μια σειρά ζητημάτων που αφορούν στην υλοποίηση του μέτρου. Το ερωτηματολόγιο έχει, συνοπτικά, την εξής δομή: προσωπικά στοιχεία των δικαιούχων, εφαρμογή του Μέτρου, σχέση των

γεωργών-κτηνοτρόφων (δικαιούχων) με τους γεωργικούς συμβούλους και, τέλος, ερωτήσεις σχετικά με την προοπτική του προγράμματος.

Πληθυσμός-στόχος της επιτόπιας έρευνας ήταν οι δικαιούχοι γεωργοί του Μέτρου στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Το σύνολο των δικαιούχων της Περιφέρειας ήταν 341 γεωργοκτηνοτρόφοι. Για την πραγματοποίηση της έρευνας επιλέχθηκε η τυχαία δειγματοληψία στη βάση αρχείου ονομάτων των δικαιούχων τα οποία εμφανίζονταν κατά αλφαβητική σειρά, καθώς δεν υπήρχαν στη διάθεσή μας περισσότερα στοιχεία. Επιπλέον, επιδιώχθηκε το δείγμα να αντιστοιχεί στον αριθμό των δικαιούχων ανά Νομό (στρωματομεμένο δείγμα).

Πίνακας XI: Δειγματοληψία

Νομός	Αριθμός δικαιούχων	Δείγμα (%)	Αριθμός ερωτηματολογίων
Καρδίτσας	25	16,00	4
Λαρίσης	236	9,00	21
Μαγνησίας	78	12,80	10
Τρικάλων	2	0,00	0
ΣΥΝΟΛΟ	341	10,26	35

Τελικά, το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε με 21 γεωργούς από το Νομό Λαρίσης, 10 γεωργούς από το νομό Μαγνησίας και 4 γεωργούς από το Νομό Καρδίτσας.

Η έρευνα έγινε με προσωπικές συνεντεύξεις με τους δικαιούχους. Συγκεκριμένα στο διάστημα 25 έως 28 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις με τους δικαιούχους του Νομού Λαρίσης, 28 και 29 Σεπτεμβρίου με τους δικαιούχους του Νομού Καρδίτσας και 4 και 5 Οκτωβρίου με τους δικαιούχους του Νομού Μαγνησίας.

Οι δυσκολίες τόσο όσον αφορά στη συνεργασία με τους δικαιούχους όσο και στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων ήταν πολλές. Συνολικά έγινε επαφή με 48 δικαιούχους, αλλά τελικά ολοκληρώθηκαν 35 ερωτηματολόγια, καθώς 13 δικαιούχοι δεν ήταν σε θέση να θυμηθούν τη συμμετοχή τους στο εν λόγω Μέτρο, δίνοντας έτσι

την εντύπωση ότι η συμμετοχή τους ήταν εικονική. Δεδομένου, του ότι η συμμετοχή μέρους των δικαιούχων στο πρόγραμμα ήταν μάλλον εικονική, και ήταν αποτέλεσμα συμφωνίας με το γεωπόνο με τον οποίο ήδη συνεργάζονταν, κάποιοι από αυτούς ενημέρωσαν τους γεωπόνους για την έρευνα που θα πραγματοποιήσουμε και τους απέτρεψαν από το να συμμετάσχουν. Ενδεικτικό του κλίματος που αντιμετωπίσαμε κατά τη διάρκεια της έρευνας είναι η κίνηση ενός από τους γεωπόνους που συμμετείχε ως σύμβουλος στο πρόγραμμα να απειλήσει με εξώδικο υπάλληλο γεωπόνο του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού (ΕΛΓΟ) Δήμητρα, που προσφέρθηκε να συμβάλει στην επαφή με τους δικαιούχους γεωργούς και κτηνοτρόφους. Επίσης, κατά την διάρκεια της πρώτης, τηλεφωνικής επαφής με τους δικαιούχους διαπιστώθηκε ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό αυτών αγνοούσαν παντελώς τη συμμετοχή τους στο εν λόγω Μέτρο (σε ποσοστό περίπου 20%). Άλλη ενδεικτική δυσκολία ήταν η διαπιστωθείσα αναντιστοιχία μεταξύ αυτών που φέρονται ως δικαιούχοι και αυτών που πραγματικά διαχειρίζονται την γεωργική ή κτηνοτροφική εκμετάλλευση, ιδίως στις περιπτώσεις που ο δικαιούχος είναι γυναίκα. Στη δυσκολία της ολοκλήρωσης της επιτόπιας έρευνας συνέβαλε και η μεγάλη απόσταση μεταξύ της πρωτεύουσας του Νομού, όπου επιδιώξαμε να συναντήσουμε τους δικαιούχους, και του τόπου διαμονής τους. Επίσης, ανασταλτικός παράγοντας ήταν η καλοκαιρία κατά την περίοδο της έρευνας. Τέλος, λόγω του μεγάλου χρονικού διαστήματος που παρεμβλήθηκε μεταξύ της εφαρμογής του Μέρους και της έρευνας για την αξιολόγησή του, οι ερωτηθέντες δεν ήταν σε θέση να ανακαλέσουν στοιχεία των παρεχόμενων συμβουλών.

Αντίθετα, στην ολοκλήρωση της έρευνας συνέβαλε σημαντικά το γεγονός ότι φορέας υλοποίησής της ήταν το Γ.Π.Α.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας σε επίπεδο συχνοτήτων.

Α. Προσωπικά στοιχεία ερωτηθέντων

Πίνακας 1: Φύλο

Φύλο	Συχνότητα	%
Ανδρας	33	94,3
Γυναίκα	2	5,7
Σύνολο	35	100

Το 94,3% των γεωργών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν άντρες και μόλις το 5,7% γυναίκες. Αν και στο σύνολο των δικαιούχων το ποσοστό των γυναικών ανέρχεται στο 22%, διαπιστώθηκε ότι δε διαχειρίζονται αυτές τη γεωργική-κτηνοτροφική εκμετάλλευση και στις περισσότερες περιπτώσεις αγνοούσαν ότι εμφανίζονται ως δικαιούχοι στο Μέτρο.

Πίνακας 2: Ηλικία

Κλάση ηλικιών	Συχνότητα	%
18 έως 35	3	8,6
36 έως 45	16	45,7
46 έως 59	14	40,0
60 και άνω	2	5,7
Σύνολο	35	100

Από τους 35 ερωτηθέντες οι 18 ήταν ηλικίας 18-45 (ποσοστό 54,3%), οι 14 ήταν ηλικίας 46-59 (ποσοστό 40%) και μόλις 2 ήταν ηλικίας άνω των 60 (ποσοστό 5,7%). Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος μας είναι σε παραγωγική ηλικία αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο καθώς αποτυπώνει την όποια δυναμική μπορεί να έχει ο γεωργικός χώρος στην ανάπτυξη της χώρας, τουλάχιστον βραχυ- και μεσο-πρόθεσμα.

Πίνακας 3: Οικογενειακή Κατάσταση

Οικογενειακή κατάσταση	Συχνότητα	%
Έγγαμος	31	88,6
Άγαμος	3	8,6
Διαζευγμένος	1	2,8
Σύνολο	35	100

Από τους 35 γεωργούς, οι 31 ήταν έγγαμοι (88,6%), οι 3 ήταν άγαμοι (8,6%) και μόλις ένας διαζευγμένος.

Πίνακας 4: Εκπαίδευση

Εκπαιδευτικό επίπεδο	Συχνότητα	%
Δημοτικό	4	11,4
Γυμνάσιο	12	34,3
Λύκειο	11	31,5
Α.Τ.Ε.Ι.	3	8,6
Πανεπιστήμιο	2	5,7
Μεταπτυχιακό	2	5,7
Διδακτορικό	1	2,9

Σύνολο	35	100
--------	----	-----

Όσον αφορά στην εκπαίδευση των δικαιούχων, το 11,4% είναι απόφοιτοι δημοτικού, το 34% απόφοιτοι Γυμνασίου και το 31,5% απόφοιτοι Λυκείου. Το ποσοστό των απόφοιτων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανέρχεται σε 22,9% συμπεριλαμβανόμενων δύο κατόχων μεταπτυχιακού και ενός κατόχου διδακτορικού διπλώματος.

Πίνακας 5: Δεύτερη Εργασία

Δεύτερη εργασία	Συχνότητα	%
Όχι	29	82,9
Ναι	6	17,1
Σύνολο	35	100

Οι 29 εκ των 35 δικαιούχων (ποσοστό 82,9%) απασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία-κτηνοτροφία ενώ οι 6 (ποσοστό 17,1%) έχουν παράλληλα και δεύτερο επάγγελμα. Συγκεκριμένα, τα εξωγεωργικά επαγγέλματα των ερωτηθέντων είναι: τραπεζικός υπάλληλος, γεωπόνος, γιατρός και φιλόλογος ενώ δύο δήλωσαν ως εποχική εργασία τους αυτή του Καθηγητή στα Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου και του αυτοκινητιστή (οδηγού φορτηγού).

Πίνακας 6: Παραγωγικός Προσανατολισμός Εκμετάλλευσης

Παραγωγικός προσανατολισμός	Συχνότητα	%
Αροτραίες	28	80
Δενδρώδεις	2	5,7
Κτηνοτροφία	4	11,4
Μεικτές	1	2,9
	35	100

Σχετικά με τον παραγωγικό προσανατολισμό της εκμετάλλευσής τους, το 80% των δικαιούχων έχουν αροτραίες καλλιέργειες, το 5,7% δενδρώδεις, το 2,9% μεικτές και το 11,4% κτηνοτροφική εκμετάλλευση.

Πίνακας 7: Μέγεθος γεωργικής εκμετάλλευσης

Στρ.	Συχνότητα	%
<70	4	11,4
70 έως 150	5	14,2
151 έως 300	6	17,1
300 έως 500	7	20
500 <	9	25,7
Κτηνοτροφία	4	11,4
Σύνολο	35	100

Όσον δε αφορά στο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, το 25,7% των ερωτηθέντων έχει εκμετάλλευση μεγαλύτερη των 500 στρεμμάτων, το 20% εκμετάλλευση από 300 έως και 500 στρέμματα, το 17,1% από 151 έως και 300 στρέμματα, το 14,2% από 70 έως και 150 στρέμματα και το 11,4% λιγότερα από 70 στρέμματα. Ενώ το 11,4% των ερωτηθέντων διέθεταν κτηνοτροφική εκμετάλλευση δυναμικότητας 200 έως και 500 αιγοπροβάτων.

Πίνακας 8: Περιοχή δραστηριότητας

Νομός	Συχνότητα	%
Ν. Καρδίτσας	4	11,6
Ν. Λαρίσης	21	60
Ν. Μαγνησίας	10	28,6
Σύνολο	35	100

Το 60% του δείγματός εξασκεί την γεωργική του δραστηριότητα στο νομό Λαρίσης, το 28,6% στο νομό Μαγνησίας και το 11,6% στο νομό Καρδίτσας

B. Εφαρμογή του Μέτρου

Πίνακας 9: Πηγές Πληροφόρησης για το Πρόγραμμα

Πηγή	Συχνότητα	%
Από γεωπόνο ιδιώτη (μη σύμβουλο)	2	5,8
Από γεωπόνο ιδιώτη Σύμβουλο	29	82,9
Από γεωπόνο δημοσίου	1	2,9
Από ιστοσελίδα του ΥΠΑΑΤ	0	0
Από ανακοίνωση στους Δήμους- Νομαρχίες-Περιφέρειες	1	2,9
Άλλο	2	5,7
	35	100

Το 82,9% του δείγματος πληροφορήθηκε σχετικά με το Πρόγραμμα από το γεωπόνο ιδιώτη σύμβουλο, το 5,7% από άλλο γεωπόνο ιδιώτη (μη σύμβουλο), το 2,9% από γεωπόνο του δημοσίου και επίσης σε ποσοστό 2,9% από ανακοινώσεις σε Δήμους-Νομαρχίες-Περιφέρειες. Από την άλλη, μόλις 2 απάντησαν ότι εντόπισαν μόνοι τους τους συμβούλους για να λάβουν μέρος στο Μέτρο, ως δικαιούχοι. Ο ένας διάβασε για αυτό στην εφημερίδα Ελευθερία της Θεσσαλίας και ο δεύτερος τυχαία στο Διαδίκτυο

Πίνακας 10: Σημαντικότητα του Μέτρου

Σημαντικότητα Μέτρου	Συχνότητα	%
Καθόλου	16	45,7
Λίγο	9	25,7
Αρκετά	2	5,7
Πολύ	6	17,2
Πάρα πολύ	2	5,7
Σύνολο	35	100

Σύμφωνα με την πλειοψηφία των δικαιούχων (71,4%), η εφαρμογή του Μέτρου δεν κρίνεται ως σημαντική. Μόλις το 28,6% των δικαιούχων κρίνει την εφαρμογή του ως σημαντική. Συγκεκριμένα, το 5,7% βρήκε την εφαρμογή του αρκετά σημαντική και το 17,2% και 5,7% πολύ και πάρα πολύ σημαντική, αντίστοιχα.

Πίνακας 11: Επισκέψεις Συμβούλων στην Εκμετάλλευση

Αριθμός επισκέψεων	Συχνότητα	%
3	10	28,6
5	4	11,4
Περισσότερες από 5	2	5,7
Καμία	17	48,6
Δε θυμάμαι	2	5,7
Σύνολο	35	100

Σχετικά με τον αριθμό των επισκέψεων των συμβούλων στις εκμεταλλεύσεις των δικαιούχων, το 48,6% αυτών δήλωσε ότι ο σύμβουλος δεν επισκέφτηκε ούτε μία φορά την εκμετάλλευσή τους. Το 28,6% δήλωσε ότι ο σύμβουλος επισκέφτηκε την εκμετάλλευση περίπου 3 φορές ενώ το 17,1% τουλάχιστον 5 φορές. Δύο εκ των δικαιούχων δεν ήταν σε θέση να απαντήσουν καθώς, κατά δήλωσή τους, δε θυμόνταν.

Πίνακας 12: Θεματικές Ενότητες Συμβουλών

Θ.Ε. Συμβουλών	Συχνότητα
Περιβάλλον	20
Ορθές γεωργικές & περιβαλλοντικές πρακτικές	25
Δημόσια υγεία-υγεία φυτών	4
Κοινοποίηση ασθενειών	2
Συνθήκες διαβίωσης ζώων	4
Δημόσια υγεία-υγεία ζώων	4
Εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής	1
Αγροτική Ανάπτυξη	0
Οργάνωση και προγραμματισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων	30
Προϊόντα Ποιότητας	2
Αναδιάρθρωσεις γεωργικών εκμεταλλεύσεων	30
Δεν ξέρω	3

Όσον αφορά στις θεματικές ενότητες στις οποίες εντάσσονται οι συμβουλές τις οποίες έλαβαν, το 8,5% των δικαιούχων δήλωσε ότι δε θυμάται Από τούς υπόλοιπους 32 δικαιούχους, οι 30 από αυτούς δέχτηκαν συμβουλές που αφορούν στην αναδιάρθρωση και στην οργάνωση και προγραμματισμό των εκμεταλλεύσεων, οι 25 δέχτηκαν συμβουλές που αφορούν στις ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές

πρακτικές, οι 20 για το περιβάλλον, οι 4 για τη δημόσια υγεία – υγεία φυτών, οι 4 για τις συνθήκες διαβίωσης ζώων, οι 2 για την κοινοποίηση ασθενειών, οι 2 για την παραγωγή προϊόντων ποιότητας και μόλις 1 για την εφαρμογή της ΚΑΠ.

Πίνακας 13: Ικανοποίηση από τις Παρεχόμενες Συμβουλές

Ικανοποίηση	Συχνότητα	%	Αθροιστικό %
Καθόλου	17	48,6	48,6
Λίγο	7	20	68,6
Αρκετά	4	11,4	80
Πολύ	2	5,7	85,7
Πάρα πολύ	5	14,3	100
Σύνολο	35	100	

Πίνακας 14: Λόγοι της Ικανοποίησης (ή μη) από τις Παρεχόμενες Συμβουλές

Λόγοι ικανοποίησης	Συχνότητα	%
Υιοθέτησα τις πρακτικές	6	17,1
Δεν μπόρεσα να εφαρμόσω τις πρακτικές	2	5,7
Δεν έμαθα κάτι νέο από το πρόγραμμα	20	57,1
Δεν με επισκέφτηκε ποτέ ο σύμβουλος	8	20,1
Σύνολο	35	100

Όσον αφορά στο κατά πόσο είναι ικανοποιημένοι οι δικαιούχοι από τις παρεχόμενες συμβουλές, το 48,6% δήλωσε ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο και το 20% ότι είναι λίγο ικανοποιημένο. Το 11,4% θεωρεί αρκετά ικανοποιητικές τις συμβουλές, το 5,7% πολύ ικανοποιητικές και εξαιρετικά ικανοποιητικές το 14,3%.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 14, το 57,1% των δικαιούχων, όταν κλήθηκε να εξηγήσει το βαθμό ικανοποίησής του από τις συμβουλές που δέχτηκε στο πλαίσιο της εφαρμογής

του Μέτρου, δήλωσε ότι δεν έμαθε κάτι καινούργιο. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι στην κατηγορία αυτή κυρίως ανήκουν οι γεωργοί των οποίων οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις είναι αροτραίες και μεγάλης έκτασης. Το 20,1% δήλωσε ότι δεν επισκέφτηκε ο σύμβουλος ποτέ την εκμετάλλευσή του ενώ το 5,7% ότι δεν μπόρεσε να εφαρμόσει καμία από τις συμβουλές. Τέλος, το 17,1% υιοθέτησε τις συμβουλές και άρα είναι ιδιαίτερα ικανοποιημένο από αυτές.

Πίνακας 15: Επαρκείς Γνώσεις από την Πλευρά των Συμβούλων

Επάρκεια συμβούλων	Συχνότητα	%
Καθόλου	0	0
Λίγο	0	0
Αρκετά	4	11,4
Πολύ	19	54,3
Πάρα πολύ	9	25,7
Δεν ξέρω	3	8,6
Σύνολο	35	100

Σύμφωνα με το 80% των δικαιούχων οι σύμβουλοι είχαν τις απαραίτητες γνώσεις για τη συμμετοχή τους στο Μέτρο, ενώ το 8,6% δήλωσε ότι δεν ξέρει αν ο σύμβουλος είχε τις κατάλληλες γνώσεις. Όταν κλήθηκαν να τεκμηριώσουν την άποψή τους, οι δικαιούχοι που απάντησαν θετικά εξήγησαν ότι ο σύμβουλος του προγράμματος ήταν και ο γεωπόνος με τον οποίο ήδη συνεργάζονταν. Ιδιαίτερα θετική άποψη για το επίπεδο των γνώσεων των συμβούλων είχαν οι κτηνοτρόφοι.

Πίνακας 16: Ικανοποίηση από τον Τρόπο Χρηματοδότησης του Μέτρου

Ικανοποίηση από τρόπο χρηματοδότησης	Συχνότητα	%
Καθόλου	29	82,9
Λίγο	2	5,7
Αρκετά	2	5,7
Πολύ	1	2,9

Πάρα πολύ	1	2,9
Σύνολο	35	100

Πίνακας 17: Επεξήγηση Ικανοποίησης από τον Τρόπο Χρηματοδότησης του Μέτρου

Λόγοι ικανοποίησης	Συχνότητα	%
Πρέπει να χρηματοδοτείται μόνο ο σύμβουλος για τις υπηρεσίες του	6	17,1
Πρέπει να χρηματοδοτείται και ο γεωργός για τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα	19	54,3
Πρέπει να υπάρχει έλεγχος των αποτελεσμάτων πριν τη καταβολή της χρηματοδότησης	8	22,9
Πήρε χρήματα και ο γεωργός για τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα (!!)	2	5,7
Σύνολο	35	100

Πίνακας 18: Πληρωμή του Διαπιστευμένου Φορέα για τις Συμβουλευτικές Υπηρεσίες

Πληρωμή φορέα	Συχνότητα	%
Ναι	2	5,7
Όχι	33	94,3
Σύνολο	35	100

Σύμφωνα με τους Πίνακες 16 και 17, το 94,3% των δικαιούχων δεν πλήρωσε τον διαπιστευμένο φορέα για τις συμβουλευτικές του υπηρεσίες και μάλιστα αγνοούσαν ότι η εφαρμογή του Μέτρου απαιτούσε και τη δική τους οικονομική συμμετοχή. Παρά τη μη καταβολή του απαιτούμενου ποσού για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, ποσοστό 88,6% των δικαιούχων δήλωσε ότι δεν είναι ικανοποιημένο από τον τρόπο

χρηματοδότησης του Μέτρου. Από την άλλη, το 11,4% δηλώνει ικανοποιημένο και στο ποσοστό αυτό συμπεριλαμβάνονται και όσοι πλήρωσαν για τις συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Σύμφωνα με το 54,3% των δικαιούχων, θα πρέπει να υπάρχει οικονομικό κίνητρο και για τους ίδιους για τη συμμετοχή τους στο Μέτρο. Το 22,9% θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχει έλεγχος των αποτελεσμάτων πριν επιδοτηθεί ο σύμβουλος, ενώ το 17,1% βρίσκει ορθό να χρηματοδοτείται μόνο ο σύμβουλος. Στο ποσοστό αυτό ανήκουν οι κτηνοτρόφοι και δύο γεωργοί που δήλωσαν ότι υιοθέτησαν τις συμβουλές των συμβούλων. Τέλος, δύο από τους δικαιούχους δήλωσαν ότι για να συμμετάσχουν στο Μέτρο πήραν μέρος του ποσού της επιδότησης των συμβούλων

Γ. Σχέση των Γεωργικών Συμβούλων με τους Γεωργούς

Πίνακας 19: Ρόλος των Συμβούλων

Ρόλος Συμβούλου	Συχνότητα	%
α. Του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες πρέπει απαραίτητα να εφαρμόσει ο γεωργός	1	2,9
β. Του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες οι γεωργοί επιλέγουν αν θα εφαρμόσουν ή όχι	3	8,6
γ. Του ειδικού που ανταποκρίνεται στα αιτήματα των γεωργών για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές	6	17,1
δ. Του συνεργάτη (που συζητά με το γεωργό τα προβλήματά του και συνεργάζεται μαζί του)	25	71,4
Σύνολο	35	100

Πίνακας 20: Ρόλος του Γεωργού

Ρόλος Γεωργού	Συχνότητα	%
α. Να εμπιστεύεται το σύμβουλο και να εφαρμόζει οπωσδήποτε τις οδηγίες του	5	14,3
β. Να ακούει τις συμβουλές του συμβούλου, αλλά να τις εφαρμόζει κατά βούληση	3	8,6
γ. Να απαιτεί συγκεκριμένες συμβουλές από τους συμβούλους, για την επίλυση προβλημάτων που ο ίδιος ο αγρότης θεωρεί ως σημαντικά	1	2,9
δ. Να συνεργάζεται με τον σύμβουλο, ώστε να βρίσκετε μαζί από κοινού τις καταλληλότερες λύσεις για τη βελτίωση της εκμετάλλευσής του	26	74,3
Σύνολο	35	100

Όσον αφορά στη σχέση μεταξύ γεωπόνων-συμβούλων και δικαιούχων, σύμφωνα με τους Πίνακες 19 και 20, το 71,4% των δικαιούχων θεωρεί ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι αυτός του συνεργάτη, με στόχο την από κοινού εξεύρεση των βέλτιστων λύσεων των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο γεωργός-κτηνοτρόφος. Το 17,1% των δικαιούχων θεωρεί ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι του ειδικού που ανταποκρίνεται στα αιτήματα των γεωργών για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές. Το 8,6%, θεωρεί ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι αυτός του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες οι γεωργοί επιλέγουν αν θα εφαρμόσουν ή όχι. Τέλος, μόλις ένας πιστεύει ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες πρέπει απαραίτητα να εφαρμόσει ο γεωργός.

Από την άλλη, το 74,3% των δικαιούχων θεωρεί ότι ρόλος του είναι να συνεργάζεται με το σύμβουλο ώστε να καταλήγουν από κοινού στους καλύτερους τρόπους

επίλυσης των προβλημάτων του για τη βελτίωση της εκμετάλλευσής του. Το 14,3% θεωρεί ότι ο ρόλος του είναι να εμπιστευτεί το σύμβουλο και να εφαρμόζει οπωσδήποτε τις οδηγίες του. Το 8,6% θεωρεί ότι πρέπει να ακούει τις συμβουλές του συμβούλου, αλλά να τις εφαρμόζει κατά βούληση και μόλις ένας μας απάντησε ότι πρέπει να απαιτεί συγκεκριμένες συμβουλές από τους συμβούλους, για την επίλυση προβλημάτων που ο ίδιος θεωρεί ως σημαντικά.

Πίνακας 21: Ο ρόλος του Γεωργού στο Πλαίσιο της Εφαρμογής του Μέτρου

Ρόλος γεωργού	Συχνότητα	%
α. Εμπιστευτήκατε το σύμβουλο και εφαρμόσατε τις οδηγίες του	4	11,4
β. Ακούσατε τις συμβουλές του συμβούλου, αλλά να τις εφαρμόζει κατά βούληση	12	34,2
γ. Απαιτήσατε συγκεκριμένες συμβουλές από τους συμβούλους για την επίλυση προβλημάτων που ο ίδιος θεωρήσατε ως σημαντικά	1	2,9
δ. Συνεργαστήκατε με το σύμβουλο, ώστε να βρίσκετε μαζί από κοινού τις καταλληλότερες λύσεις για τη βελτίωση της εκμετάλλευσής του	15	42,9
ε. Άλλο	3	8,5
Σύνολο	35	100

Πίνακας 22: Ο Ρόλος του Συμβούλου στο Πλαίσιο της Εφαρμογής του Μέτρου

Ρόλος Συμβούλου	Συχνότητα	%
α. Του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες πρέπει απαραίτητα να εφαρμόσει ο γεωργός	4	11,4

β. Του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες οι γεωργοί επιλέγουν αν θα εφαρμόσουν ή όχι	4	11,4
γ. Του ειδικού που ανταποκρίνεται στα αιτήματα των γεωργών για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές	9	25,7
δ. Του συνεργάτη (που συζητά με το γεωργό τα προβλήματά του και συνεργάζεται μαζί του)	15	42,9
ε. Άλλο	3	8,5
Σύνολο	35	100

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του Μέτρου, σύμφωνα με τους Πίνακες 21 και 22, οι δικαιούχοι συνεργάστηκαν με τους συμβούλους για την από κοινού εξεύρεση λύσεων σε προβλήματά τους σε ποσοστό 42,9%, άκουσαν τις συμβουλές του συμβούλου, αλλά τις εφάρμοσαν κατά βούληση σε ποσοστό 34,2% ή εμπιστεύθηκαν το σύμβουλο και εφάρμοσαν τις οδηγίες του σε ποσοστό 11,4%. Μόλις ένας δήλωσε ότι απαίτησε συγκεκριμένες συμβουλές από το σύμβουλο για την επίλυση προβλημάτων που ο ίδιος θεώρησε ως σημαντικά. Τέλος, το 8,5 % δεν συναντήθηκε ποτέ με το σύμβουλο, τουλάχιστον για την παροχή συμβουλών στο πλαίσιο του Μέτρου.

Από την άλλη, στο πλαίσιο της εφαρμογής του Μέτρου, οι σύμβουλοι, σύμφωνα με τη γνώμη του 42,9% δικαιούχων, συνεργάστηκαν μαζί τους για την εξεύρεση από κοινού λύσεων σε προβλήματά τους. Σε ποσοστό 25,7% οι δικαιούχοι δήλωσαν ότι οι σύμβουλοι ανταποκρίθηκαν στα αιτήματά τους για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές. Σε ποσοστό 11,4% οι δικαιούχοι δήλωσαν ότι οι σύμβουλοι παρείχαν οδηγίες τις οποίες και εφάρμοσαν. Επίσης, στο ίδιο ποσοστό ο σύμβουλος παρείχε οδηγίες τις οποίες οι δικαιούχοι επέλεξαν αν θα εφαρμόσει ή όχι.

Πίνακας 23: Επαρκείς Γνώσεις-Εκπαίδευση από Πλευράς Γεωργών για τη Συμμετοχή στο Μέτρο

Επάρκεια γνώσεων γεωργών	Συχνότητα	%
Καθόλου	0	0
Λίγο	5	14,3
Αρκετά	14	40
Πολύ	9	25,7
Πάρα πολύ	4	11,4
Δεν ξέρω	3	8,5
Σύνολο	35	100

Οι ίδιοι οι δικαιούχοι θεωρούν, σε ποσοστό 77,1%, ότι είχαν τις απαραίτητες γνώσεις και εκπαίδευση για να συμμετάσχουν στο Μέτρο και να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του.

Πίνακας 24: Τρόπος Παροχής Συμβουλών στους Δικαιούχους

Τρόπος παροχής συμβουλών	Συχνότητα	%
α. Με ατομικές συναντήσεις στην εκμετάλλευσή σας	13	37,1
β. Με ατομικές συναντήσεις στην έδρα (στο γραφείο) του συμβούλου	13	37,1
γ. Με ομαδικές συναντήσεις με τους δικαιούχους γεωργούς στην περιοχή τους	2	5,7
δ. Με ομαδικές συναντήσεις με τους δικαιούχους αγρότες στην έδρα του	2	5,7

συμβούλου		
ε. Με τη διανομή ενημερωτικού υλικού	0	0
στ. α και β	4	11,4
Άλλο	1	2,9
Σύνολο	35	100

Σε σχέση με τον τρόπο παροχής των συμβουλών στους δικαιούχους, αυτός αφορά κυρίως σε ατομικές συναντήσεις στην εκμετάλλευσή τους (ποσοστό 37,1%) και συνδυαστικά με επισκέψεις στην εκμετάλλευσή τους και με ατομικές συναντήσεις στο γραφείο του συμβούλου (ποσοστό 11,4%). Επίσης υψηλό είναι και το ποσοστό αυτών που απάντησαν ότι η παροχή συμβουλών έγινε αποκλειστικά με επισκέψεις στο γραφείο του συμβούλου (37,1%). Σε μικρότερα ποσοστά (5,7% εκάστη), η παροχή των συμβουλών έγινε με ομαδικές συναντήσεις με τους δικαιούχους στην περιοχή τους ή με ομαδικές συναντήσεις στην έδρα του συμβούλου, όπου και στις δύο περιπτώσεις δεν πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στην εκμετάλλευσή τους. Όσον αφορά αυτούς που απάντησαν ότι η εκπαίδευση έγινε με ομαδικές συναντήσεις στην έδρα τους, πρόκειται για την περίπτωση που τους έγιναν κάποια σεμινάρια από τους συμβούλους χωρίς

Πίνακας 24: Βελτίωση Παραγωγικότητας-Ανταγωνιστικότητας της Εκμετάλλευσης

Βαθμός βελτίωσης	Συχνότητα	%
Καθόλου	20	57,1
Λίγο	7	20
Αρκετά	4	11,4
Πολύ	4	11,4
Πάρα πολύ	0	0
Σύνολο	35	100

Σχετικά με την αύξηση της παραγωγικότητας – ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεών τους, μετά τη συμμετοχή στο Μέτρο, οι δικαιούχοι, σε ποσοστό 57,1%, δήλωσαν ότι δεν υπάρχει βελτίωση. Το 20% δήλωσε μικρή και το 11,4% αρκετή βελτίωση. Τέλος, το 11,4% δήλωσε ότι η παραγωγικότητα-ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσής του βελτιώθηκε κατά πολύ.

Πίνακας 25: Βελτίωση των Περιβαλλοντικών Επιδόσεων της Εκμετάλλευσης

Βαθμός βελτίωσης	Συχνότητα	%
Καθόλου	20	57,1
Λίγο	5	14,3
Αρκετά	6	17,1
Πολύ	4	11,4
Πάρα πολύ	0	0
Σύνολο	35	100

Ανάλογες είναι και οι εκτιμήσεις των δικαιούχων όσον αφορά στη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των εκμεταλλεύσεών τους, μετά τη συμμετοχή τους στο Μέτρο. Συγκεκριμένα, το 57, 1% θεωρεί ότι δεν βελτιώθηκαν οι περιβαλλοντικές επιδόσεις της εκμετάλλευσής του, το 14,3% ότι βελτιώθηκαν λίγο, το 17,1% αρκετά και μόλις το 11,4% ότι βελτιώθηκαν πολύ.

Πίνακας 26: Βελτίωση των Διαχειριστικών Ικανοτήτων (οργάνωση και διαχείριση της εκμετάλλευσης)

Βαθμός βελτίωσης	Συχνότητα	%
Καθόλου	20	57,1
Λίγο	5	14,3
Αρκετά	5	14,3
Πολύ	5	14,3

Πάρα πολύ	0	0
Σύνολο	35	100

Όσον αφορά στη βελτίωση των διαχειριστικών ικανοτήτων (οργάνωση και διαχείριση της εκμετάλλευσης), το 57,1% των δικαιούχων δήλωσε ότι δεν βελτιώθηκαν, το 14,3% ότι βελτιώθηκαν λίγο, το 14,3% ότι βελτιώθηκαν αρκετά και επίσης το 14,3% ότι βελτιώθηκαν κατά πολύ.

Πίνακας 27: Ενημέρωση για Νέες Τεχνικές - Καινοτομίες

Βαθμός ενημέρωσης	Συχνότητα	%
Καθόλου	19	54,3
Λίγο	6	17,1
Αρκετά	5	14,3
Πολύ	5	14,3
Πάρα πολύ	0	0
	35	100

Το 71,4% των δικαιούχων δήλωσε ότι κατά την εφαρμογή του Μέτρου δεν ενημερώθηκε για νέες τεχνικές ή καινοτομίες έναντι μόλις του 28,6% που δήλωσε θετικά. Συγκεκριμένα, οι τεχνικές - καινοτομίες για τις οποίες ενημερώθηκαν τουλάχιστον σε αρκετό βαθμό οι δικαιούχοι γεωργοί, είναι:

- Θέματα βιολογικής γεωργίας (11,4%)
- Διαχείριση αποβλήτων (5,7%)
- Καλλιεργητικές τεχνικές (5,7%)
- Φυτοπροστασία (5,7%)

Πίνακας 27: Απόκτηση Νέων Γνώσεων μέσω του Μέτρου

Βαθμός απόκτησης γνώσεων	Συχνότητα	%
--------------------------	-----------	---

Καθόλου	19	54,3
Λίγο	5	14,3
Αρκετά	6	17,1
Πολύ	4	11,4
Πάρα Πολύ	1	2,9
Σύνολο	35	100

Το 68,6% των δικαιούχων δήλωσε ότι το Μέτρο δεν συνέβαλε στην απόκτηση, από την πλευρά τους, νέων γνώσεων έναντι του 31,4% που δήλωσε ότι απέκτησε νέες γνώσεις. Συγκεκριμένα, οι νέες γνώσεις τις οποίες οι δικαιούχοι θεωρούν ότι απέκτησαν (τουλάχιστον σε αρκετό βαθμό) είναι:

- Θέματα βιολογικής γεωργίας (11,4%)
- Πολλαπλή συμμόρφωση-περιβάλλον (8,5%)
- Οργάνωση και διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (5,7%)
- Ατομική υγιεινή και ασφάλεια εργασίας (5,7%)

Πίνακας 28: Χρήση Νέων Γνώσεων για την Επίλυση Προβλημάτων

Βαθμός χρήσης	Συχνότητα	%
Καθόλου	20	57,1
Λίγο	8	22,9
Αρκετά	3	8,7
Πολύ	5	14,3
Πάρα πολύ	0	0
Σύνολο	35	100

Περαιτέρω, μόλις το 23% δήλωσε ότι οι νέες γνώσεις που απέκτησε συνέβαλαν στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει.

Πίνακας 29: Ενημέρωση Δικαιούχων

	Συχνότητα	%
α. Μόνο των (τεχνικών) απαιτήσεων της πολλαπλής συμμόρφωσης	14	40
β. Των στόχων που επιδιώκονται διαμέσου αυτών των τεχνικών απαιτήσεων	4	11,4
γ. Των πολιτικών της Ε.Ε. από τις οποίες απορρέουν οι στόχοι και οι τεχνικές απαιτήσεις	2	5,7
δ. Καμία	15	42,9
Σύνολο	35	100

Σύμφωνα με το 40% των δικαιούχων η ενημέρωση που έλαβαν στο πλαίσιο της εφαρμογής του Μέτρου αφορά μόνο στις τεχνικές απαιτήσεις της πολλαπλής συμμόρφωσης, ενώ το 11,4% δήλωσε ότι ενημερώθηκε και για τους στόχους που επιδιώκονται διαμέσου αυτών των τεχνικών, ενώ μόλις το 5,7 % ενημερώθηκε και για τις πολιτικές της Ε.Ε. από τις οποίες απορρέουν οι στόχοι και οι τεχνικές απαιτήσεις. Το 42,9% των δικαιούχων δήλωσε ότι δεν ενημερώθηκε για κανένα από τα παραπάνω.

Δ. Προοπτικές του Μέτρου

Πίνακας 30: Συνέχιση του Μέτρου

Συνέχιση Μέτρου	Συχνότητα	%
Ναι	21	60
Όχι	14	40
Σύνολο	35	100

Στο εάν το πρόγραμμα θα πρέπει να συνεχιστεί, το 40% των δικαιούχων απάντησε ΟΧΙ και το 60% ΝΑΙ. Από αυτούς που απάντησαν ΝΑΙ (21 απαντήσεις), το 57,1% (12 απαντήσεις) θεωρεί ότι το Μέτρο συμβάλλει στην καλύτερη ενημέρωσή τους. Σύμφωνα με το 42,9% (9 απαντήσεις) το Μέτρο πρέπει να συνεχιστεί υπό προϋποθέσεις και μάλιστα το 28,6% θεωρεί ως απαραίτητη προϋπόθεση τα οικονομικά οφέλη των ίδιων των δικαιούχων γεωργούς ενώ το 14,3% θεωρεί ως βασική προϋπόθεση το να έχει το Μέτρο ως αποτέλεσμα την άμεση αύξηση της παραγωγικότητας της εκμετάλλευσής τους.

Το 60% των γεωργών θεωρεί πως τα προβλήματα της εφαρμογής του Μέρου μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά. Οι τρόποι με τους οποίους πιστεύουν οι γεωργοί-κτηνοτρόφοι πως μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα κύρια προβλήματα που είχαν σε όλες τις φάσεις του προγράμματος είναι:

1. Επιδότηση και των γεωργών (69,6%)
2. Επικαιροποίηση των αναμενόμενων ωφελειών και δημιουργία κινήτρων (17,4%)
3. Καλύτερη ενημέρωση (8,7%)
4. Καλύτερη οργάνωση και εφαρμογή του προγράμματος (5,7%)

Από την άλλη, το 40% (14 δικαιούχοι) θεωρεί ότι τα προβλήματα δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν, λόγω:

- της νοοτροπίας των γεωργών (50%)
- της αδιαφορίας του κράτους σε σχέση με το να σχεδιάσει και να υλοποιήσει προγράμματα που πραγματικά θα μπορούσαν να τους ωφελήσουν (50%)

Πίνακας 31: Τρόπος Αύξησης των Συμμετεχόντων

Αύξηση συμμετοχής μέσω ...	Συχνότητα	%

Οικονομικά κίνητρα	24	68,2
Με άμεσα θετικά αποτελέσματα	6	17,1
Με καλύτερη ενημέρωση	2	5,7
Άλλο	2	5,7
Σύνολο	35	100

Το 69,9% των δικαιούχων θεωρεί ότι η αύξηση της συμμετοχής των γεωργών-κτηνοτρόφων στο Μέτρο θα επιτευχθεί με την παροχή οικονομικών κινήτρων και στους ίδιους. Το 17,1% θεωρεί ότι για να αυξηθεί η συμμετοχή θα πρέπει να αποδειχθεί η χρησιμότητα του Μέρου. Τέλος, το 5,7% θεωρεί αυτό θα επιτευχθεί με καλύτερη ενημέρωση

Πίνακας 32: Υποχρεωτικότητα του μέτρου

Υποχρεωτικότητα Μέρου	Συχνότητα	%
Ναι	13	37,7
Όχι	22	62,3
Σύνολο	35	100

Το 37,7% των δικαιούχων θεωρεί πως το Μέτρο πρέπει να είναι υποχρεωτικό, ενώ το 62,3% πως πρέπει να είναι προαιρετικό.

Σύμφωνα μάλιστα με τους πρώτους, το Μέτρο πρέπει να είναι υποχρεωτικό καθώς μόνο έτσι θα διασφαλιστεί η ουσιαστική συμμετοχή σε αυτό και κατ' επέκταση θα υπάρχουν και τα ανάλογα αποτελέσματα (13 απαντήσεις).

Από την άλλη, οι δικαιούχοι που θεωρούν ότι το μέτρο πρέπει να είναι προαιρετικό προβάλλουν τους κάτωθι λόγους:

1. Δεν είναι σωστό να υποχρεωθούν οι γεωργοί-κτηνοτρόφοι να εφαρμόσουν το πρόγραμμα εάν δεν το επιλέξουν οι ίδιοι. Αντίστροφα, με τη δημιουργία κινήτρων οι παραγωγοί θα το αναζητήσουν μόνοι τους (10).
2. Δεν είναι σωστό να υποχρεωθούν οι γεωργοί-κτηνοτρόφοι να εφαρμόσουν το πρόγραμμα αν δεν υπάρχουν οικονομικά κίνητρα και για τους ίδιους (12).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Σύνοψη και συζήτηση

Στη συντριπτική πλειοψηφία τους, οι δικαιούχοι που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν άνδρες και έγγαμοι. Σε σύνολο 35 δικαιούχων, η πλειοψηφία ήταν ηλικίας 18-45 (54,3%), οι 14 ήταν ηλικίας 46-59 (40%) και μόλις 2 ήταν ηλικίας άνω των 60 (5,7%). Όσον αφορά στο εκπαιδευτικό τους επίπεδο, το 34% ήταν απόφοιτοι Γυμνασίου, το 31,5% απόφοιτοι Λυκείου και το 22,9% είναι απόφοιτοι ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενώ το 11,4% δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Το 82,9% των ερωτηθέντων απασχολούνται αποκλειστικά με τη γεωργία ενώ το 17,1% ασκεί παράλληλα και δεύτερο επάγγελμα. Το μεγαλύτερο ποσοστό των δικαιούχων απασχολείται με αροτραίες καλλιέργειες και μάλιστα σε έκταση άνω των 300 στρεμμάτων. Το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος βρίσκεται σε παραγωγική ηλικία σε συνδυασμό με το εκπαιδευτικό τους επίπεδο και το μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης αποτυπώνει τη δυναμική που μπορεί να έχουν οι εν λόγω εκμεταλλεύσεις και τη συμβολή τους στη γεωργική ανάπτυξη της χώρας.

Η συντριπτική πλειοψηφία των δικαιούχων προσεγγίστηκε, για να συμμετάσχει στο πρόγραμμα, από τον ίδιο το γεωργικό σύμβουλο, κυρίως διαμέσου του προσωπικού πελατολογίου-γνωριμιών των γεωργικών συμβούλων (82,9%). Μόλις το 2,9% ενημερώθηκε από ανακοινώσεις σε Δήμους-Νομαρχίες-Περιφέρειες και επίσης σε ποσοστό 5,7% ενημερώθηκε από προσωπική αναζήτηση μέσω ηλεκτρονικού διαδικτύου ή από τοπική εφημερίδα. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση των γεωργών σε πληροφόρηση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη ακόμη και σε θέματα που άπτονται της επαγγελματικής τους ενασχόλησης. Από την άλλη, το ίδιο γεγονός γεννά ερωτήματα

σχετικά με την καμπάνια ενημέρωσης των εν δυνάμει δικαιούχων από την πλευρά των αρμόδιων φορέων καθώς, σύμφωνα με το σύνολο των συμβούλων, οι ίδιοι οι σύμβουλοι εντόπισαν τους γεωργοκτηνοτρόφους που συμμετείχαν στο πρόγραμμα (Τυλιγάδη, 2012¹) και μάλιστα στη συντριπτική πλειοψηφία (96,1%) από το υφιστάμενο πελατολόγιό τους ή διαμέσου άλλων συμβούλων (3,9%).

Σύμφωνα με την πλειοψηφία των γεωργών (71,4%), η εφαρμογή του Μέτρου δεν κρίνεται ως σημαντική. Αντίθετα, μόλις το 28,6% του ποσοστού των δικαιούχων κρίνει την εφαρμογή του Μέτρου ως σημαντική. Εξάλλου, το 48,6% των δικαιούχων δήλωσε ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο από τις παρεχόμενες συμβουλές και ένα επιπλέον 20% δήλωσε «λίγο» ικανοποιημένο. Από την άλλη, το 11,4% θεωρεί τις συμβουλές αρκετά ικανοποιητικές, το 5,7% πολύ ικανοποιητικές και το 14,3% εξαιρετικά ικανοποιητικές. Ως «πολύ» και «εξαιρετικά» σημαντική κρίνουν την εφαρμογή του Μέτρου οι δικαιούχοι κτηνοτρόφοι. Πρόκειται για παραγωγούς οι οποίοι, υιοθετώντας τις πρακτικές που τους υπέδειξαν οι σύμβουλοι, μετέτρεψαν την κτηνοτροφική τους εκμετάλλευση σε βιολογική και οι οποίοι θεωρούν ότι με την κίνησή τους αυτή εξασφαλίστηκε η βιωσιμότητά τους. Αντίθετα, οι κάτοχοι μεγάλων εκμεταλλεύσεων αροτραίων καλλιεργειών, οι οποίοι αποτελούν και την πλειοψηφία του δείγματος, θεωρούν ότι το Μέτρο δεν ήταν καθόλου σημαντικό καθώς σχεδόν όλοι θεωρούν ότι τα όσα τους υπέδειξαν οι σύμβουλοι ήταν ήδη γνωστά σε αυτούς. Μάλιστα, πολλοί από αυτούς τόνισαν ότι είναι επιχειρηματίες και ως τέτοιοι οφείλουν να ενημερώνονται χωρίς να περιμένουν την εφαρμογή τέτοιων Μέτρων. Μη ικανοποιημένοι από την εφαρμογή του Μέτρου δήλωσαν και οι κάτοχοι μικρότερων εκμεταλλεύσεων τους οποίους ουδέποτε επισκέφτηκε ο σύμβουλος. Σημειώνεται ότι και για τα 2/3 των συμβούλων οι αγρότες δεν κατανόησαν τη σημασία του Μέτρου, ενώ το 25% υποστηρίζει ότι οι αγρότες είχαν κάποια κατανόηση και μόνο το 10% υποστηρίζει ότι οι αγρότες είχαν επαρκή κατανόηση του Μέτρου (Τυλιγάδη, 2012). Το γεγονός αυτό, σύμφωνα με τους συμβούλους, οφείλεται κυριώς στη μη ύπαρξη

¹ Στη συγκεκριμένη έρευνα (Τυλιγάδη, 2012) συμμετείχαν 51 σύμβουλοι (επί συνόλου 97 ενεργών συμβούλων, ήτοι 39 φυσικών προσώπων, 50 ενταγμένων σε Δομές και 8 ενταγμένων σε ΑΣΟ). Από τους 51 συμβούλους οι οποίοι συμμετείχαν στην εν λόγω έρευνα (25 φυσικά πρόσωπα και 26 σύμβουλοι ενταγμένοι σε Δομές), οι 8 δήλωσαν ως έδρα τους την Περιφέρεια Θεσσαλίας (4 το Ν. Λαρίσης, 3 το Ν. Μαγνησίας και 1 το Ν. Καρδίτσας). Η βάση δεδομένων της εν λόγω έρευνας δεν ήταν διαθέσιμη ώστε να αντιστοιχηθούν οι απόψεις των δικαιούχων της παρούσας μελέτης με αυτές των αντίστοιχων συμβούλων - σε επίπεδο Θεσσαλίας.

οικονομικών κινήτρων για τους αγρότες, όπως άλλωστε αποδεικνύεται και από την παρούσα έρευνα.

Όσον αφορά στον αριθμό των επισκέψεων των συμβούλων στις εκμεταλλεύσεις, το 48,6% των δικαιούχων δήλωσε ότι ο σύμβουλος δεν επισκέφτηκε την εκμετάλλευσή τους. Σύμφωνα με το 28,6% των δικαιούχων ο σύμβουλος επισκέφτηκε την εκμετάλλευσή τους περίπου 3 φορές ενώ το 17,1% δήλωσε ότι ο σύμβουλος επισκέφτηκε την εκμετάλλευσή τους τουλάχιστον 5 φορές. Σημειώνεται ότι το 5,7% των δικαιούχων δεν ήταν σε θέση να απαντήσει καθώς δε θυμόταν. Ενδιαφέρον εδώ έχουν οι απαντήσεις των γεωτεχνικών-συμβούλων σε αντίστοιχη έρευνα αξιολόγησης του Μέτρου (Τυλιγάδη, 2012) όπου μόλις ένας από τους 51 συμβούλους που συμμετείχαν σε αυτή την έρευνα απάντησε ότι δεν επισκέφτηκε την εκμετάλλευση των δικαιούχων του, με τους μισούς σχεδόν συμβούλους να δηλώνουν ότι κατά μέσο όρο επισκέφτηκαν την εκμετάλλευση των δικαιούχων 1-2 φορές.

Ιδιαίτερα δύσκολο αποδείχτηκε πως ήταν για τους δικαιούχους να δηλώσουν σε ποια θεματική ενότητα τους παρασχέθηκαν συμβουλές, με το 8,5% να δηλώνει ότι δε θυμάται. Ωστόσο είναι εμφανές ότι οι περισσότεροι δέχτηκαν συμβουλές για θέματα ορθών περιβαλλοντικών πρακτικών, αναδιάρθρωσης γεωργικών εκμεταλλεύσεων και οργάνωσης και προγραμματισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Σύμφωνα με το 80% των δικαιούχων, οι σύμβουλοι-γεωτεχνικοί είχαν τις απαραίτητες γνώσεις για τη συμμετοχή τους στο Μέτρο. Σημειώνεται όμως ότι, σε γενικές γραμμές, πρόκειται για συμβούλους με τους οποίους ήδη συνεργάζονταν οι γεωργοκτηνοτρόφοι. Ιδιαίτερα θετική άποψη για το επίπεδο των γνώσεων των συμβούλων είχαν, όπως προαναφέρθηκε, οι κτηνοτρόφοι, οι οποίοι δεν συνεργάζονταν στο παρελθόν μαζί τους. Όμως, αν και οι δικαιούχοι θεωρούν επιστημονικά καταρτισμένους τους γεωπόνους, δεν αξιολογούν θετικά τις συμβουλές τους στο πλαίσιο του Μέτρου. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε να αποδοθεί αφενός στα προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ των δύο πλευρών, καθώς οι μισοί σχεδόν δικαιούχοι δεν δέχτηκαν επίσκεψη του συμβούλου στην εκμετάλλευσή τους και, αφετέρου, στο ότι οι σύμβουλοι δεν φαίνεται να παρείχαν, στις μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις με αροτραίες καλλιέργειες, νέες γνώσεις. Εξ ου και πάνω από το 70% των δικαιούχων δεν θεωρεί σημαντικό το Μέτρο.

Ενδεικτική για τον τρόπο εφαρμογής του Μέτρου ήταν η άποψη των δικαιούχων για τη χρηματοδότησή του. Όλοι, εκτός από δύο (κτηνοτρόφους), αγνοούσαν ότι η υλοποίηση του Μέτρου απαιτούσε και τη δική τους χρηματική συνδρομή και συνεπώς δεν συνεισέφεραν στην αμοιβή του Διαπιστευμένου Φορέα για τις υπηρεσίες του. Όταν τους γνωστοποιήθηκε το γεγονός αυτό, πολλοί ισχυρίστηκαν ότι εάν θα έπρεπε να πληρώσουν για τις παρεχόμενες υπηρεσίες δε θα συμφωνούσαν να συμμετάσχουν στο Μέτρο. Παρόλα αυτά, τη μη καταβολή δηλαδή του απαιτούμενου ποσού για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, το 88,6% των δικαιούχων δήλωσε ότι δεν είναι ικανοποιημένο από τον τρόπο χρηματοδότησης του Μέτρου. Από την άλλη, το 11,4% δηλώνει ικανοποιημένο και σε αυτό το ποσοστό συμπεριλαμβάνονται και όσοι πλήρωσαν για τις συμβουλευτικές υπηρεσίες. Σύμφωνα με το 54,3% των δικαιούχων, θα πρέπει να υπάρχει οικονομικό κίνητρο και για τους ίδιους για τη συμμετοχή τους στο Μέτρο, ενώ το 22,9% θεωρεί ότι πρέπει να υπάρχει έλεγχος των αποτελεσμάτων πριν επιδοτηθεί ο σύμβουλος. Μόνο το 17,1% βρίσκει ορθό να χρηματοδοτείται μόνο ο σύμβουλος. Στο ποσοστό αυτό ανήκουν οι κτηνοτρόφοι και οι γεωργοί που δήλωσαν ότι υιοθέτησαν τις συμβουλές των συμβούλων. Τέλος, δύο από τους ερωτηθέντες ισχυρίστηκαν ότι, για να συμμετάσχουν, πήραν μέρος του ποσού της επιδότησης των συμβούλων. Σύμφωνα εξάλλου με την Τυλιγάδη (2012) μόλις 13,7% των συμβούλων πληρώθηκε το 100% της προβλεπόμενης αμοιβής τους.

Όσον αφορά στη σχέση μεταξύ γεωργικών συμβούλων και δικαιούχων γεωργοκτηνοτρόφων, 7 στους 10 θεωρούν ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι αυτός του συνεργάτη, με στόχο την από κοινού εξεύρεση των βέλτιστων λύσεων των προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο γεωργός-κτηνοτρόφος. Περίπου 2 στους 10 θεωρούν ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι αυτός του ειδικού που ανταποκρίνεται στα αιτήματα των γεωργών για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές. Στο ποσοστό αυτό ανήκουν οι κάτοχοι μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Ένας στους δέκα θεωρεί ότι ο ρόλος του συμβούλου είναι αυτός του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες οι γεωργοί επιλέγουν αν θα εφαρμόσουν ή όχι. Τέλος, μόλις ένας απάντησε ότι πιστεύει πως ο ρόλος του συμβούλου είναι αυτός του ειδικού, που παρέχει οδηγίες τις οποίες πρέπει απαραίτητα να εφαρμόσει ο γεωργός.

Από την άλλη, επίσης 7 στους 10 δικαιούχους θεωρούν ότι ο ρόλος των ιδίων είναι να συνεργάζονται με το σύμβουλο ώστε να καταλήγουν από κοινού στους καλύτερους τρόπους επίλυσης των προβλημάτων των εκμεταλλεύσεών τους. Το 14,3% θεωρεί ότι

ο ρόλος του είναι να εμπιστευτεί το σύμβουλο και να εφαρμόζει οπωσδήποτε τις οδηγίες του. Το 8,6% θεωρεί ότι πρέπει να ακούει τις συμβουλές του συμβούλου, αλλά να τις εφαρμόζει κατά βούληση και μόλις ένας θεωρεί ότι πρέπει να απαιτεί συγκεκριμένες συμβουλές από τους συμβούλους, για την επίλυση προβλημάτων που ο ίδιος ο γεωργός θεωρεί ως σημαντικά.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής του Μέτρου, οι σύμβουλοι, σύμφωνα με το 42,9% των δικαιούχων συνεργάστηκαν μαζί τους για την εξεύρεση από κοινού λύσεων των προβλημάτων. Σε ποσοστό 25,7% οι δικαιούχοι δήλωσαν πως οι σύμβουλοι ανταποκρίθηκαν στα αιτήματά τους για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές, ενώ σε ποσοστό 11,4%, πως οι σύμβουλοι τους παρείχαν οδηγίες τις οποίες και εφαρμόσαν. Τέλος, στο ίδιο ποσοστό οι δικαιούχοι επέλεξαν αν θα εφαρμόσουν τις οδηγίες που τους παρείχε ο σύμβουλος. Ενδιαφέρον έχουν και οι απόψεις των γεωτεχνικών-συμβούλων σε αντίστοιχη έρευνα αξιολόγησης του Μέτρου (Τυλιγάδη, 2012), όπου η πλειοψηφία (53%) των συμβούλων ισχυρίζεται ότι οι αγρότες άκουσαν τις συμβουλές τους και στη συνέχεια επέλεξαν αν θα τις εφαρμόσουν (ή όχι), ενώ σε ποσοστό 33% οι σύμβουλοι υποστήριξαν ότι συνεργάστηκαν με τους αγρότες, προκειμένου να καταλήξουν σε μια κοινώς αποδεκτή λύση. Η σημαντική απόκλιση μεταξύ της άποψης των δικαιούχων για την ενδεικνυόμενη σχέση των δύο πλευρών σε σχέση με ό,τι στην πράξη εφαρμόστηκε (είτε σύμφωνα με τους ίδιους τους δικαιούχους είτε σύμφωνα με τους γεωτεχνικούς-συμβούλους), υπογραμμίζει το πρόβλημα της έλλειψης της κατάλληλης κατάρτισης των συμβούλων σε θέματα μεθοδολογίας Γεωργικών Εφαρμογών και ιδίως της αναγκαιότητας και του τρόπου εφαρμογής συνεργατικών τεχνικών.

Επίσης, ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι περισσότεροι από 3 στους 4 των δικαιούχους θεωρούν ότι είχαν τις απαραίτητες γνώσεις και την απαιτούμενη εκπαίδευση για να συμμετάσχουν και να μπορέσουν αν ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του Μέτρου. Όσον αφορά στους γεωτεχνικούς - συμβούλους, το 53% αυτών δήλωσε ότι οι αγρότες έχουν κάποιες τουλάχιστον γνώσεις, προκειμένου να είναι σε θέση να εφαρμόσουν το πρόγραμμα - κυρίως σε σχέση με τις τεχνικές παραγωγής (Τυλιγάδη, 2012).

Όσον αφορά στον τρόπο παροχής συμβουλών στους δικαιούχους, αυτή έγινε κυρίως με ατομικές συναντήσεις στην εκμετάλλευσή τους (ποσοστό 37,1%) και συνδυαστικά με επισκέψεις στην εκμετάλλευσή τους και με ατομικές συναντήσεις στο γραφείο του

συμβούλου (ποσοστό 11,4%). Επίσης υψηλό είναι και το ποσοστό αυτών που δήλωσαν ότι η παροχή συμβουλών έγινε αποκλειστικά με επισκέψεις στο γραφείο του συμβούλου (37,1%). Σε μικρότερα ποσοστά (5,7% εκάστη), η παροχή των συμβουλών έγινε με ομαδικές συναντήσεις με τους δικαιούχους στην περιοχή τους ή στην έδρα του συμβούλου. Πρόκειται για περιπτώσεις όπου έγιναν κάποια σεμινάρια από τους συμβούλους χωρίς όμως να πραγματοποιηθεί επίσκεψη στην εκμετάλλευσή.

Ιδιαίτερα αποθαρρυντικά είναι τα αποτελέσματα σχετικά με τη βελτίωση της παραγωγικότητας – ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεων, τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των εκμεταλλεύσεων καθώς και τη βελτίωση των διαχειριστικών ικανοτήτων (οργάνωση και διαχείριση) των δικαιούχων, λόγω της συμμετοχής τους στο Μέτρο καθώς σε ποσοστό 57% οι γεωργοί δε θεωρούν ότι επήλθε καμία βελτίωση στα παραπάνω. Σε ποσοστό περίπου 28% οι δικαιούχοι θεωρούν ότι η παραγωγικότητα-ανταγωνιστικότητα της εκμετάλλευσής τους βελτιώθηκε λίγο ή αρκετά και μόλις το 14% θεωρούν σημαντική τη βελτίωση. Και εδώ, οι «πολύ» και «εξαιρετικά» ικανοποιημένοι είναι οι κτηνοτρόφοι και οι κάτοχοι μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που οι σύμβουλοι-γεωτεχνικοί επισκέφτηκαν τις εκμεταλλεύσεις τους και τους και οι ίδιοι εφάρμοσαν τις πρακτικές που τους εισηγήθηκαν, ενώ μηδενική θεωρούν τη συμβολή του Μέρους οι κάτοχοι σχετικά μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Από την άλλη, οι σύμβουλοι - γεωτεχνικοί στην πλειοψηφία τους (72,6%) θεωρούν ότι η παρέμβασή τους στο πλαίσιο του Μέρους είχε «μικρή» ή «καμία» συμβολή στις συνεργαζόμενες εκμεταλλεύσεις όσον αφορά είτε στην παραγωγικότητα-ανταγωνιστικότητά τους (72,6%) είτε 51% στις περιβαλλοντικές επιδόσεις των εκμεταλλεύσεων (51%) και μόνο ποσοστό της τάξης του 6% και 10%, αντίστοιχα, θεωρεί ότι είχε σημαντική συμβολή (Τυλιγάδη, 2012).

Όσον αφορά στη βελτίωση των διαχειριστικών ικανοτήτων τους (οργάνωση και διαχείριση της εκμετάλλευσής), το 57,1% των δικαιούχων δήλωσε ότι δεν βελτιώθηκαν, το 14,3% ότι βελτιώθηκαν λίγο, το 14,3% ότι βελτιώθηκαν αρκετά και επίσης το 14,3% ότι βελτιώθηκαν κατά πολύ. Σύμφωνα εξάλλου και με τους συμβούλους ελάχιστα ήταν τα οφέλη των αγροτών όσον αφορά τόσο στις διαχειριστικές δεξιότητες όσο και τις τεχνικές γνώσεις τους μέσω της συμμετοχής τους στο Μέτρο. Μόλις το 10% των συμβούλων πιστεύει ότι οι αγρότες αποκόμισαν σημαντικά οφέλη ως προς τις διαχειριστικές δεξιότητές τους με ακόμη λιγότερους

(περίπου 6%) να δηλώνουν ότι οι αγρότες απέκτησαν σημαντικές νέες τεχνικές γνώσεις.

Όσον αφορά στην ενημέρωση των δικαιούχων για νέες τεχνικές ή καινοτομίες, το 71,4% δήλωσε ότι δεν ενημερώθηκε σχετικά. Από την άλλη, το 28,6% δήλωσε πως ενημερώθηκε σχετικά, και συγκεκριμένα, οι τεχνικές - καινοτομίες για τις οποίες ενημερώθηκαν τουλάχιστον σε «αρκετό» τουλάχιστον βαθμό οι δικαιούχοι αφορούν σε θέματα βιολογικής γεωργίας (4 άτομα), διαχείρισης αποβλήτων, καλλιεργητικών τεχνικών και φυτοπροστασίας (2 άτομα εκάστη). Αλλά και κατά την άποψη των συμβούλων, η παροχή καινοτόμων συμβουλών και ο βαθμός εφαρμογής τους δεν ήταν ικανοποιητικός αφού σε ποσοστό σχεδόν 63% δεν πρόσφεραν, κατά δήλωσή τους, καινοτόμες ιδέες στους δικαιούχους, ενώ μόνο το 6% εκτιμά ότι οι δικαιούχοι γεωργοκτηνοτρόφοι εφάρμοσαν κάποια καινοτομία (κυρίως σε θέματα φυτοπροστασίας και προστασίας των εδαφών και σε μικρότερο βαθμό τη διαχείριση των αποβλήτων και τη βιολογική γεωργία).

Επίσης, σύμφωνα με τους δικαιούχους ελάχιστη είναι η συμβολή του Μέτρου και όσον αφορά στην απόκτηση νέων γνώσεων, καθώς σύμφωνα με το 68,6% των δικαιούχων το Μέτρο δεν συνέβαλε στην απόκτηση νέων γνώσεων. Αντίθετα, το 31,4% δήλωσε ότι απέκτησε νέες γνώσεις και, συγκεκριμένα, σε ζητήματα βιολογικής γεωργίας, πολλαπλής συμμόρφωσης-περιβάλλοντος, οργάνωσης και διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων, ατομικής υγιεινής και ασφάλειας εργασίας. Περαιτέρω, τα θέματα – προβλήματα στα οποία εφαρμόστηκαν αυτές οι νέες γνώσεις αφορούν στη βιολογική κτηνοτροφία (11,4%), στην καλύτερη οργάνωση και διαχείριση της εκμετάλλευσής (5,7%) στην ατομική υγιεινή και ασφάλεια εργασίας (5,7%). Όσον αφορά στη χρήση των νέων γνώσεων που απέκτησαν για την επίλυση των προβλημάτων τους, μόλις το 23% δήλωσε ότι οι γνώσεις αυτές συνέβαλαν στην επίλυση προβλημάτων. Ανάλογη είναι και η εκτίμηση των γεωτεχνικών-συμβούλων καθώς οι περισσότεροι (σχεδόν δύο στους τρεις) πιστεύουν ότι αυτή η νέα γνώση ελάχιστα αξιοποιήθηκε - μόλις το 8% πιστεύει ότι η γνώση αυτή χρησιμοποιήθηκε πράγματι («πολύ» και «πάρα πολύ»). Αυτό, σύμφωνα με τους συμβούλους αποδίδεται στην νοοτροπία των αγροτών («ξέρουν τα πάντα») και την έλλειψη (οικονομικών) κινήτρων αλλά και σε άλλους παράγοντες που αφορούν στον περιορισμένο διαθέσιμο χρόνο για μια τέτοια αλλαγή συμπεριφοράς καθώς και τους περιορισμούς που αφορούν τους αγρότες (όπως η ηλικία των αγροτών και η

εκπαίδευσή τους) και στις συνθήκες των εκμεταλλεύσεων (Tyligadi & Koutsouris, 2012).

Σημειώνεται επίσης ότι, παρά τις οδηγίες εφαρμογής του Μέτρου, που κατά κύριο στόχο είχε να βοηθήσει τους γεωργοκτηνοτρόφους να είναι τουλάχιστον συμβατοί με την πολλαπλή συμμόρφωση και, επιπλέον, θα χρησίμευε ως ένα 'εργαλείο' το οποίο θα κάλυπτε τις ανάγκες ενημέρωσης για ευρύτερα ζητήματα της ΚΑΠ, ανάλογα με τις ανάγκες των κρατών-μελών για τη βελτίωση της βιώσιμης διαχείρισης και τη συνολική απόδοση των εκμεταλλεύσεών τους (Tyligadi & Koutsouris, 2012), το 40% των δικαιούχων ενημερώθηκε για τις τεχνικές απαιτήσεις της πολλαπλής συμμόρφωσης, το 11,4% και για τους στόχους που επιδιώκονται διαμέσου αυτών το τεχνικών, ενώ μόλις το 5,7 % ενημερώθηκαν και για τις πολιτικές της Ε.Ε. από τις οποίες απορρέουν οι στόχοι και οι τεχνικές απαιτήσεις. Το 42,9% όμως δήλωσε πως δεν ενημερώθηκε για τίποτα από τα παραπάνω. Από την άλλη πλευρά, μόνο το ένα τρίτο των συμβούλων δήλωσε ότι παρείχε «ολοκληρωμένη» πληροφόρηση στους αγρότες, δηλαδή τους στόχους της πολιτικής της ΕΕ, τους στόχους της πολλαπλής συμμόρφωσης και, ως εκ τούτου τις συνιστώμενες τεχνικές.

Σε σχέση με το κατά πόσον το πρόγραμμα θα πρέπει να συνεχιστεί, το 40% των δικαιούχων γεωργών απάντησε ΟΧΙ και το 60% ΝΑΙ. Περισσότεροι από τους μισούς που απάντησαν θετικά στη συνέχιση του προγράμματος θεωρούν ότι το πρόγραμμα θα μπορούσε να συμβάλει στην καλύτερη ενημέρωσή τους, ενώ οι υπόλοιποι θεωρούν ότι το πρόγραμμα πρέπει να συνεχιστεί, αλλά υπό την προϋπόθεση οικονομικών κινήτρων και για τους ίδιους ή με σαφείς δεσμεύσεις για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεών τους. Ανάλογες ήταν οι απόψεις των δικαιούχων και όσον αφορά στον τρόπο αύξησης της συμμετοχή των γεωργοκτηνοτρόφων στο Μέτρο, ήτοι με οικονομικά κίνητρα, αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεων και με καλύτερη ενημέρωση. Από την άλλη, οι γεωτεχνικοί- σύμβουλοι σε ποσοστό 90% θεωρούν ότι το πρόγραμμα πρέπει να συνεχιστεί/επαναληφθεί, δεδομένου ότι μπορεί να είναι χρήσιμο για την παροχή πληροφοριών σχετικά με την πολλαπλή συμμόρφωση και την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και για τη διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, για την εξασφάλιση ενός συμβούλου για τους αγρότες σε μια ποικιλία θεμάτων (ΚΑΠ, ποιότητα των προϊόντων, νέες τεχνικές καλλιέργειας, την εργασιακή ασφάλεια, κλπ.) (Τυλιγάδη, 2012).

Έξι στους δέκα δικαιούχους θεωρούν ότι τα όποια προβλήματα που εντοπίστηκαν κατά την υλοποίηση του Μέτρου μπορούν να αντιμετωπιστούν. Και εδώ, η πλειοψηφία των δικαιούχων προτείνει για τη συμμετοχή τους την επιδότηση και των ιδίων, ενώ σε μικρότερα ποσοστά θεωρούν ότι πρέπει να διασφαλιστούν τα οφέλη που θα αποκομίσουν άμεσα μέσω της συμμετοχής τους και, τέλος, με καλύτερη ενημέρωση, οργάνωση και εφαρμογή του Μέτρου. Όσοι θεωρούν ότι τα προβλήματα δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, θεωρούν ότι αυτό οφείλεται στην νοοτροπία των ιδίων των παραγωγών και στην αδιαφορία του κράτους να σχεδιάσει και να υλοποιήσει προγράμματα που πραγματικά θα μπορούσαν να τους ωφελήσουν. Από την άλλη, οι γεωτεχνικοί-σύμβουλοι εντοπίζουν τις αδυναμίες του προγράμματος στην ανεπαρκή κατανόηση της πολλαπλής συμμόρφωσης από τους ίδιους τους συμβούλους, στις οργανωτικές αδυναμίες και τη γραφειοκρατία του προγράμματος καθώς και στη στάση των αγροτών (αδιαφορία και καχυποψία). Παρ' όλα αυτά, το 81% των συμβούλων θεωρεί ότι τέτοιες ελλείψεις μπορούν να αντιμετωπιστούν. Επιπλέον, το 95% των συμβούλων πιστεύει ότι θα πρέπει να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής, δηλαδή οι τομείς / ενότητες στις οποίες θα πρέπει να παρέχονται συμβουλές, του προγράμματος (Τυλιγάδη, 2012).

Το 69,9% των δικαιούχων θεωρεί ότι η αύξηση της συμμετοχής των γεωργών-κτηνοτρόφων στο Μέτρο θα επιτευχθεί με την παροχή οικονομικών κινήτρων και στους ίδιους. Το 17,1% θεωρεί ότι για να αυξηθεί η συμμετοχή θα πρέπει να αποδειχθεί η χρησιμότητα του Μέτρου. Τέλος, το 5,7% θεωρεί αυτό θα επιτευχθεί με καλύτερη ενημέρωση. Ενώ, η προσέλκυση περισσότερων αγροτών στο πρόγραμμα, σύμφωνα με τους συμβούλους θα επιτευχθεί με τη δική τους καλύτερη κατάρτιση, το σχεδιασμό μιας εκστρατείας ενημέρωσης από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων και με την παροχή κινήτρων στους αγρότες όπως η πριμοδότηση ή η προτεραιότητα όσων συμμετέχουν στο Μέτρο όσον αφορά στην πρόσβασή τους σε προγράμματα εκσυγχρονισμού, αγρο-περιβαλλοντικά προγράμματα, πρόγραμμα «νέων αγροτών», κλπ. (Tyligadi & Koutsouris, 2012)

Έξι στους δέκα δικαιούχους θεωρούν ότι το Μέτρο πρέπει να είναι υποχρεωτικό καθώς έτσι θα εξασφαλιστεί η ουσιαστική συμμετοχή και θα υπάρξουν και τα ανάλογα αποτελέσματα. Όμως, περίπου 4 στους 10 θεωρεί ότι το Μέτρο πρέπει να είναι προαιρετικό καθώς δεν πιστεύουν πως είναι σωστό να υποχρεωθούν να εφαρμόσουν το πρόγραμμα εάν δεν το επιλέξουν οι ίδιοι, αφού ούτως ή άλλως με τη

δημιουργία κινήτρων θα το αναζητήσουν από μόνοι τους. Επιπλέον, πιστεύουν ότι δεν μπορούν υποχρεωθούν να εφαρμόσουν το πρόγραμμα αν δεν υπάρχουν οικονομικά κίνητρα και για τους ίδιους. Από την πλευρά των συμβούλων, το 70% θεωρεί ότι η συμμετοχή των αγροτών στο πρόγραμμα θα πρέπει να είναι υποχρεωτική, καθώς με αυτό τον τρόπο οι αγρότες θα μπορούσαν να βελτιώσουν τη διαχείριση των εκμεταλλεύσεών τους και τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις, να αποφευχθούν οι κυρώσεις που αφορούν στην παραβίαση των κανόνων πολλαπλής συμμόρφωσης, να παράγονται προϊόντα υψηλότερης ποιότητας και, συνολικά, να ενισχυθεί η βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεών τους.

7.2 Συμπεράσματα και προτάσεις

Σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η ελληνική γεωργία εξακολουθεί να έχει σημαντικό ρόλο στην οικονομία της χώρας. Το ποσοστό της ελληνικής γεωργίας στο ΑΕΠ ανέρχεται περίπου στο 2,8% ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο (ΕΕ-25) διαμορφώνεται στο 1,2%. Επίσης, η γήρανση του γεωργικού πληθυσμού και η ανάγκη να μειωθεί η έξοδος των νέων από την ύπαιθρο αποτελούν μία σοβαρή πρόκληση για τη βιωσιμότητα του αγροτικού χώρου και κατ' επέκταση για τη βιωσιμότητα του γεωργικού τομέα της χώρας. Χαρακτηριστικό του 20ου αιώνα είναι η μείωση του αγροτικού πληθυσμού καθώς οι νέοι αποχωρούσαν αναζητώντας καλύτερες συνθήκες διαβίωσης σε αστικές περιοχές αφού, εκτός των άλλων, στην Ελλάδα πάνω από τα 2/3 των εκμεταλλεύσεων δεν εξασφαλίζουν πλήρη απασχόληση για πάνω από ένα άτομο.

Υπό αυτές τις συνθήκες, οι γεωργοί, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις σύγχρονες και με ραγδαίους ρυθμούς εξελισσόμενες απαιτήσεις έχουν την ανάγκη στήριξης από τους γεωργοεφαρμοστές-συμβούλους. Επομένως, το Μέτρο 1.1.4. του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013, δεδομένων των αδυναμιών του συστήματος των Γ.Ε. στην Ελλάδα (Alexopoulos et al., 2009), εφαρμόστηκε σε μια κατάλληλη χρονικά περίοδο επιτρέποντας στους γεωργούς να αναζητήσουν (και να επωφεληθούν από τους) συμβούλους (Tiligadi & Koutsouris, 2013). Στη χώρα μας το σύστημα παροχής συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις συστάθηκε ως ειδική,

ξεχωριστή «υπηρεσία», ελάχιστα συμπληρωματική ως προς τις υφιστάμενες υπηρεσίες του Υπ.Α.Α.Τ. που, λιγότερο ή περισσότερο, απασχολούνται στις Γεωργικές Εφαρμογές (πληροφόρηση - ενημέρωση, παροχή συμβουλών και επαγγελματική γεωργική εκπαίδευση-κατάρτιση). Με την καθιέρωση του σχήματος αυτού δόθηκε, επί της αρχής, μια ευκαιρία για τη βελτίωση του συστήματος ενημέρωσης-πληροφόρησης και διάχυσης γνώσης και τεχνογνωσίας στο γεωργικό τομέα. Αρχικά, στόχος της παροχής γεωργικών συμβουλών ήταν να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση των γεωργών για την ορθολογική χρήση των εισροών και τις γεωργικές πρακτικές που αφορούν στο περιβάλλον, την ασφάλεια των τροφίμων, την υγεία και την καλή διαβίωση των ζώων, έτσι ώστε να μειωθούν κατά το δυνατόν οι ποινές από την πλημμελή εκπλήρωση των υποχρεώσεων των γεωργοκτηνοτρόφων που αφορούν στην τήρηση των προτύπων της πολλαπλής συμμόρφωσης.

Όσον αφορά στην περιοχή μελέτης, την Περιφέρεια Θεσσαλίας, σε αντίθεση με τη γενική εικόνα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της χώρας που τις θέλει δύσκολα βιώσιμες λόγω του μικρού μεγέθους τους, ένα σημαντικό μεγάλο ποσοστό των εκμεταλλεύσεων του δείγματος ανήκει στο 1% των ελληνικών εκμεταλλεύσεων μεγέθους άνω των 500 στρεμμάτων. Οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα, βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία και είναι, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, έγγαμοι. Όμως η 'ασφάλεια' μιας δυναμικής εκμετάλλευσης, που τους εξασφάλισε την άμεση επαγγελματική αποκατάστασή τους, φαίνεται πως τους απέτρεψε από το να σπουδάσουν καθώς οι κάτοχοι πτυχίων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, πλην ενός, είναι κάτοχοι μικρότερων σχετικά εκμεταλλεύσεων.

Η εφαρμογή του Μέτρου στην περιοχή έρευνας φαίνεται ότι δεν απέδωσε, όπως άλλωστε διαπιστώνουν και οι Tiligadi & Koutsouris (2013) στην πανελλαδική τους έρευνα με τους γεωτεχνικούς-συμβούλους. Οι γεωργοί των μεγάλων εκμεταλλεύσεων θεώρησαν ως μη ωφέλιμη την εφαρμογή του Μέτρου καθώς οι ίδιοι θεωρούν ότι λόγω της φύσης του επαγγέλματός τους είναι ήδη καλά ενημερωμένοι. Μάλιστα, το μοναδικό κίνητρο να συμμετέχουν στο πρόγραμμα είναι η διάθεσή τους να διατηρήσουν την καλή σχέση με το γεωπόνό τους από τον οποίο και ενημερώθηκαν για το Μέτρο και ο οποίος τους ζήτησε να συμμετάσχουν σε αυτό. Πολύ διαφορετική ήταν η εικόνα κυρίων των γεωργών μικρότερων εκμεταλλεύσεων και των κτηνοτρόφων, οι οποίοι θεωρούν ότι το Μέτρο πρέπει να είναι υποχρεωτικό και ότι

σε ορισμένους από αυτούς προσέφερε έως και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της εκμετάλλευσής τους καθώς οι ίδιοι δεν έχουν ανάλογη πρόσβαση σε συμβουλές ειδικών.

Γενικά, οι εν δυνάμει δικαιούχοι γεωργοκτηνοτρόφοι ουσιαστικά αδιαφόρησαν για το Μέτρο και δεν φαίνεται να αντιλήφθηκαν τη σημασία της εφαρμογής του, γεγονός που σε συνδυασμό με το ότι οι σύμβουλοι επέλεξαν τους δικαιούχους διαμέσου του προσωπικού πελατολογίου-γνωριμιών τους είναι παράγοντες μη-ορθής εφαρμογής του Μέρου (βλ. και Τυλιγάδη, 2012). Επίσης, το γεγονός αυτό αναδεικνύει και το πρόβλημα της έλλειψη μιας αποτελεσματικής εκστρατείας για την ευαισθητοποίηση σχετικά με το πρόγραμμα, με αποτέλεσμα αυτό να κοινοποιηθεί με στρεβλό τρόπο από τους γεωεφαρμοστές – συμβούλους στο πλαίσιο της αναζήτησης όσον το δυνατό περισσότερων «πελατών». Χρειαζόταν, συνεπώς, τουλάχιστον περισσότερη δημοσιοποίηση του Μέρου πρωτίστως από την πλευρά του ΥΠΑΑΤ και δευτερευόντως από την πλευρά των συμβούλων. Προτείνεται λοιπόν, στη νέα προγραμματική περίοδο, η ευρεία δημοσιοποίηση του Μέρου, μέσω των Δήμων και Κοινοτήτων και των τοπικών μ.μ.ε. καθώς και η δημιουργία πινάκων στους οποίους θα περιλαμβάνονται συγκεντρωτικά όλοι οι σύμβουλοι της Ελλάδας με στοιχεία όπως εάν είναι Φυσικό Πρόσωπο ή ανήκουν σε Δομή, σε ποια περιοχή είναι η έδρα τους και τι προϋπηρεσία - εμπειρία έχουν, ώστε να επιλεγούν από τους εν δυνάμει δικαιούχους.

Όσον αφορά στον αριθμό των επισκέψεων των συμβούλων στις εκμεταλλεύσεις των δικαιούχων, σύμφωνα με τους δεύτερους, σε πολλές περιπτώσεις αυτές δεν πραγματοποιήθηκαν. Αυτό προκάλεσε τη δυσαρέσκεια των δικαιούχων, ιδίως δικαιούχων των μικρότερων εκμεταλλεύσεων, καθώς προσδοκούσαν να έχουν μεγαλύτερη υποστήριξη από τους συμβούλους. Το γεγονός αυτό λειτουργεί ανασταλτικά όσον αφορά στην κατανόηση της σημαντικότητας του Μέρου και ενισχύει την καχυποψία των δικαιούχων-γεωργών, πολλοί από τους οποίους θεώρησαν ότι σχεδιάστηκε από τους γεωπόνους για να οφελήσει τους ίδιους, αδιαφορώντας για τις πραγματικές ανάγκες των δικαιούχων-γεωργών. Συνυπολογίζοντας όσα προαναφέρθηκαν, διαπιστώνεται ότι οι σύμβουλοι φέρουν σημαντικό μέρος της ευθύνης για τη μη ορθή παροχή υπηρεσιών στους δικαιούχους. Για την ορθότερη εφαρμογή του Μέρου θα πρέπει να αφενός να περιοριστεί ο αριθμός των θεματικών ενοτήτων για τις οποίες μπορούν να πιστοποιηθούν οι

σύμβουλοί και να τεθεί πλαφόν (μέγιστος αριθμός) δικαιούχων ανά σύμβουλο αλλά, αφετέρου, να δημιουργηθεί μηχανισμός παρακολούθησης της εφαρμογής του Μέτρου.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας σχετικά με τη βελτίωση της παραγωγικότητας – ανταγωνιστικότητας των εκμεταλλεύσεων, τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων και τη βελτίωση των διαχειριστικών ικανοτήτων (οργάνωση και διαχείριση) των δικαιούχων, μέσα από τη συμμετοχή στο Μέτρο, όπως και όσον αφορά στην ενημέρωση των δικαιούχων για νέες τεχνικές ή καινοτομίες και νέες γνώσεις, είναι ιδιαίτερα αποθαρρυντικά. Αυτό, όπως αποδεικνύεται από την παρούσα έρευνα οφείλεται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα είναι ιδιοκτήτες μεγάλων γεωργικών εκμεταλλεύσεων οι οποίοι και συνεργάζονται σε μόνιμη βάση με κάποιο γεωπόνο και, επομένως, η εφαρμογή του Μέτρου δεν τους προσέφερε σε τέτοιο βαθμό ώστε να κριθεί από τους δικαιούχους αυτούς ως σημαντική. Ωστόσο, ως ιδιαίτερα σημαντική χαρακτήρισαν την εφαρμογή του Μέτρου ορισμένοι ιδιοκτήτες των μικρών εκμεταλλεύσεων και οι κτηνοτρόφοι οι οποίοι προηγουμένως δεν είχαν συνεργασία με κάποιον ειδικό.

Όσον αφορά στην προαιρετικότητα ή υποχρεωτικότητα του Μέτρου, διαπιστώνεται ότι οι κάτοχοι μεγάλων εκμεταλλεύσεων θεωρούν, στην πλειοψηφία τους, ότι το Μέτρο δεν πρέπει να είναι υποχρεωτικό, σε αντίθεση με την πλειοψηφία των δικαιούχων που θεωρεί ότι το Μέτρο πρέπει υπό προϋποθέσεις να είναι υποχρεωτικό, με βασική προϋπόθεση τα οικονομικά κίνητρα. Η επιμονή των διακαιούχων – γεωργών στην ύπαρξη άμεσων οικονομικών κινήτρων ως προϋπόθεσης για την υποχρεωτικότητα του Μέτρου αποτυπώνει μια στρεβλή αντίληψη που η εφαρμογή της ΚΑΠ, τουλάχιστον στη χώρα μας, έχει καλλιεργήσει. Όμως όσοι πραγματικά ωφελήθηκαν από την εφαρμογή του Μέτρου θεωρούν ενδεδειγμένη την υποχρεωτική συμμετοχή σε αυτό. Με βάση τα παραπάνω είναι ενδεχόμενο η υποχρεωτικότητα του Μέτρου για τους κατόχους μικρότερων εκμεταλλεύσεων και τους κτηνοτρόφους να καλύψει τα κενά που οι συγκεκριμένες ομάδες γεωργών έχουν ως προς την πληροφόρηση και εκπαίδευσή τους, κάνοντας τις εκμεταλλεύσεις τους πιο ανταγωνιστικές. Παράλληλα, ανεξάρτητα από την τεχνογνωσία επί της καλλιέργειας που φαίνεται να κατέχουν οι παραγωγοί μεγάλων αροτραίων καλλιεργειών, οι πιέσεις στο περιβάλλον που έχει ασκήσει η εντατική γεωργική δραστηριότητα δημιουργεί μια νέα πραγματικότητα στην οποία θα πρέπει να προσαρμοστούν, όσο και αν τόσο η

νοοτροπία, όσο και το χαμηλό τους μορφωτικό επίπεδο λειτουργεί ανασταλτικά. Από την άλλη, η ενασχόληση σημαντικού ποσοστού νέων με τη γεωργία-κτηνοτροφία στην περιοχή έρευνας, αποτελεί μια ευκαιρία αναδιοργάνωσης του γεωργικού τομέα της περιοχής. Συνυπολογίζοντας, τα παραπάνω, καθώς και τις εκτιμήσεις των γεωεφαρμοστών – συμβούλων, υπάρχει η ανάγκη το πρόγραμμα να έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΠΕΚΕΠΕ για το έτος 2010, τα ποσά των ποινών των γεωργών λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των γεωργών όσον αφορά στα πρότυπα της πολλαπλής συμμόρφωσης, στα οποία περιλαμβάνονται και οι ποινές για τη μη τήρηση της σήμανσης και καταγραφής των αιγοπροβάτων και των βοοειδών καθώς και ο εντοπισμός καταλοίπων κτηνιατρικών φαρμάκων και φυτοφαρμάκων, ανήλθε στις 685.870,76 ευρώ (Τυλιγάδη, 2012). Το γεγονός αυτό, και μόνο, υπογραμμίζει την αναγκαιότητα της συνέχισης του Μέτρου των Γεωργικών Συμβουλών από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, με στόχευση τουλάχιστον στην (ορθή) εφαρμογή των κανόνων της πολλαπλής συμμόρφωσης. Επισημαίνεται δε ότι ο γεωργός δεν είναι υποχρεωμένος να λάβει συμβουλές για κάθε μία από τις απαιτήσεις της πολλαπλής συμμόρφωσης οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν στην εκμετάλλευσή του, προκειμένου να έχει το δικαίωμα να λάβει ενίσχυση για τη χρήση της υπηρεσίας συμβουλών. Επομένως, μπορεί ο Γ.Σ. να έχει παράσχει συμβουλές για κάποια πρότυπα, αλλά ο γεωργός να υποστεί κυρώσεις για άλλα πρότυπα που δεν έχουν τηρηθεί και για τα οποία δεν του έχουν δοθεί συμβουλές. Με βάση τα παραπάνω είναι εντυπωσιακό το ποσοστό των δικαιούχων οι οποίοι σύμφωνα με την έρευνα δεν έχουν ενημερωθεί συνολικά για την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Επίσης διαφαίνεται η ανάγκη μιας πιο ‘ολιστικής’ προσέγγισης των γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων από ομάδες συμβούλων ώστε να είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν πιο ‘συνολικά’ (από διαφορετικές ειδικότητες γεωτεχνικών) τα προβλήματα που τυχόν αντιμετωπίζουν οι εκμεταλλεύσεις.

Σημειώνεται επίσης ότι, σύμφωνα με την Τυλιγάδη (2012) μόλις το 20% των συμβούλων θεωρεί ότι η εκπαίδευση που τους παρασχέθηκε ήταν ικανοποιητική. Αντίθετα το 33% θεωρεί ανεπαρκή και σχεδόν το 14% κακή. Επιπλέον, το 80% δήλωσε ότι δεν έλαβαν σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για την ανάληψη δράσης και τα δύο τρίτα των συμβούλων δεν είναι ικανοποιημένοι από το ενημερωτικό υλικό που τους παρασχέθηκε. Επιπλέον, το 94% τόνισε την ανάγκη για την εκ νέου κατάρτιση

(ή, συνεχή κατάρτιση). Τόσο η έρευνα της Τυλιγάδη (2012) όσο και η παρούσα μελέτη προκύπτει η ανάγκη εκπαίδευσης, όχι μόνο των γεωργών, αλλά και η ανάγκη επανεκπαίδευσης των γεωτεχνικών – συμβούλων που καλούνται να συμβάλουν στη γεωργική ανάπτυξης εκπαιδεύοντας και κατευθύνοντας τους γεωργούς.

Τέλος, για να είναι αποτελεσματικό το σχήμα των Γεωργικών Συμβουλών θα πρέπει να θεμελιωθεί πάνω σε σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ του δικαιούχου παραγωγού και του συμβούλου. Για να εμπιστευτεί όμως ο δικαιούχος το σύμβουλο θα πρέπει ο τελευταίος να είναι έμπειρος, άριστα καταρτισμένος, να ενημερώνεται συνεχώς και να ενδιαφέρεται για την πρόοδο του παραγωγού ώστε μετά τη συνεργασία τους να μπορεί να διαπιστώνει ο δικαιούχος τη βελτίωση της εκμετάλλευσής του. Ο παραγωγός από την πλευρά του θα πρέπει να είναι συζητήσιμος, έτσι ώστε να είναι δυνατόν να βρεθούν, από κοινού, οι πιο κατάλληλες λύσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του. Αξίζει να σημειωθεί, πως υπήρχαν αρκετές περιπτώσεις καλής εφαρμογής και δόμησης μιας αποτελεσματικής σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του γεωργού και του συμβούλου του όπως διαπιστώθηκε μετά από τους προβλεπόμενους, σύμφωνα με την νομοθεσία, ελέγχους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σήμερα, δεδομένης της κρίσιμης οικονομικής κατάστασης της χώρας μας, ο πρωτογενής τομέας θεωρείται ως ένας από τους πυλώνες της διεξόδου της χώρας από την κρίση και ανάπτυξης και μάλιστα μέσα από την ανάδειξη και την αξιοποίηση νέων ιδεών και πρακτικών (καινοτομιών). Αυτό με τη σειρά του προϋποθέτει τη σύμπραξη των ενδιαφερομένων, δηλαδή τη διασύνδεση και συνεργασία γεωργών, ερευνητών, γεωπόνων, επιχειρήσεων και λοιπών φορέων με σκοπό την ανταλλαγή γνώσεων και πληροφοριών καθώς και τη δημιουργία, διάδοση και χρήση καινοτομιών. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος των γεωπόνων-γεωργοεφαρμοστών μετασχηματίζεται από απλούς παρόχους (τεχνικών) πληροφοριών σε συμβούλους και «διαμεσολαβητές καινοτομίας», δηλαδή σε επιστήμονες που γνωρίζοντας τόσο τους γεωργούς όσο και τους άλλους φορείς του χώρου είναι σε θέση είτε να επιλύσουν τα προβλήματα είτε να δράσουν ως «ενδιάμεσοι» για το σχηματισμό συμπράξεων που θα είναι σε θέση να βοηθήσουν στην ανάπτυξη μιας περιοχής μέσα από την ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων. Όμως, η τρέχουσα απουσία στοιχειώδους έστω μηχανισμού Γ.Ε. στη χώρα μας θέτει πολύ σοβαρά εμπόδια στη δυνατότητα της χώρας να συμβαδίσει με τις εξελίξεις αυτές (Κουτσούρης, υπό δημοσίευση).

Η παρούσα έρευνα, παρέχοντας στοιχεία για κάποιες από τις αιτίες των προβλημάτων εφαρμογής του Μέτρου 114 του ΠΑΑ μπορεί να συμβάλλει ώστε να βελτιωθεί το Σύστημα Γεωργικών Συμβουλών στη χώρα μας. Οι υπεύθυνοι φορείς μπορεί, προς την κατεύθυνση αυτή, να αξιοποιήσουν περαιτέρω τα δεδομένα της έρευνας ιδίως όσον αφορά στην επικαιροποίηση τόσο των μεθόδων επιμόρφωσης όσο και του περιεχομένου των γνώσεων που πρέπει να παρασχεθούν στους συμβούλους. Οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες χρειάζεται επίσης να επιλύσουν τα προβλήματα οργάνωσης και συνεργασίας βελτιώνοντας τις γραφειοκρατικές δομές τους, αλλά και να αναπτύξουν τα κατάλληλα εργαλεία ελέγχου για την αποφυγή των στρεβλώσεων που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή του Μέτρου.

Η πολυπλοκότητα των θεμάτων που εμπλέκονται στο πεδίο των γεωργικών συμβουλών απαιτεί σφαιρική αντιμετώπισή τους, ευρύτητα σκέψης και την έλλειψη προκαταλήψεων προκειμένου να αποφευχθούν οι όποιες συνέπειες κάποιας αποτυχίας, όπως μπορεί να είναι η επιβολή χρηματικών κυρώσεων στους δικαιούχους. Όσο πλουσιότερες είναι οι γνώσεις και οι συμβουλευτικές δεξιότητες

των συμβούλων τόσο πιο πειστικοί μπορεί να είναι στην προσέγγιση και την επιχειρηματολογία τους ώστε οι δικαιούχοι να γίνονται αποδέκτες των συμβουλών και να συζητούν τις απόψεις τους με μεγαλύτερη άνεση και βεβαιότητα.

Κρίνεται επίσης ωφέλιμο, οι γεωργοί να ενταχθούν στο αντίστοιχο Μέτρο του νέου ΠΑΑ 2014-2020, διότι η δράση της (δημόσιας) Υπηρεσίας Γεωργικών Εφαρμογών είναι επί του παρόντος τουλάχιστον ανεπαρκής. Μέσω της συμμετοχής τους στο Μέτρο, οι γεωργοί μπορούν να επωφεληθούν από τη στήριξη εξειδικευμένων επιστημόνων με απώτερο στόχο την παραγωγή ποιοτικών και ασφαλών γεωργικών προϊόντων, με ορθολογική χρήση των απαιτούμενων εισροών και με παραγωγική διαδικασία που σέβεται το περιβάλλον. Σημειώνεται επίσης, ότι η Ε.Ε. έχει το Μέτρο αυτό (και τα συναφή μέτρα που αφορούν στην κατάρτιση και τη συνεργασία) και την εισαγωγή καινοτομιών ως άμεσες προτεραιότητες στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ, διότι θεωρεί πως είναι βασική κινητήριος δύναμη της ανάπτυξης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Βιβλιογραφία

- Alexopoulos, G., Koutsouris, A. & Tzouramani, I. (2009) The financing of extension services: A survey among rural youth in Greece, *The Journal of Agricultural Education & Extension*, 15(2): 175-188.
- Γρυντάκης Γ., Δάλκος Γ. & Χόρτης Α.(2007): *Κοινωνική και πολιτική οργάνωση στην αρχαία Ελλάδα*, ΟΕΔΒ, Αθήνα
- Δαουτόπουλος, Γ. (2004) *Μεθοδολογία κοινωνικών ερευνών*, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.
- Κουτσούρης Α. (υπό δημοσίευση). Οι υπηρεσίες συμβουλών και κατάρτισης (Γεωργικών Εφαρμογών) στη γεωργία και οι νέες δυνατότητες, *Τριπτόλεμος*, ΓΠΑ, Αθήνα
- Koutsouris A. (2012) Failing' to implement FAS under diverse extension contexts: a comparative account of Greece and Cyprus, στο *Farming systems facing global challenges: Capacities and strategies* - 11th European Farming Systems Symposium, Berlin, 1-4 Απριλίου 2014.
- Παναγιώτου Α. (2002): *Μαθήματα Γεωργικών Εφαρμογών*, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας & Ανάπτυξης, ΓΠΑ, Αθήνα
- Τυλιγάδη Β.(2012) *Γεωργικές Εφαρμογές: Το παράδειγμα των Γεωργικών Συμβουλών στα πλαίσια του Καν. (ΕΚ) 1782/03*, Μεταπτυχιακή μελέτη, ΠΜΣ ΟΑΔΑΧ, Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας & Ανάπτυξης, ΓΠΑ, Αθήνα
- Tiligadi V. & Koutsouris A. (2013) Agricultural Extension: The Case of Farm Advisors in Greece in the framework of the Reg. (EC) 1782/2003 (FAS), στο *Extension education worldwide: trends, challenges and cases* (Proceedings of the 21st ESEE). Ed.: O. Ozcatalbas, Akdeniz University, Antalya: 259-264.

Ιστοσελίδες

- http://www.opekepe.gr/kathestwta_perif.asp?cat=1
- http://ec.europa.eu/agriculture/farm-advisory-system/index_en.htm
- <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:030:0016:0099:EL:PDF> (Καν.73/2009)
- <http://www.agronews.gr/business/fakeloi/arthro/69116/>

Αποφάσεις

- ΚΥΑ με αριθμ. 303894/11-8-2006 (ΦΕΚ Β 1375 - 14.09.2006)
- ΚΥΑ με αριθμ. 223490/24-11-2006 (ΦΕΚ Β 1725 - 24.11.2006)
- ΚΥΑ με αριθμ. 233629/5-7-2007 (ΦΕΚ Β 1230 - 18.07.2007)
- ΚΥΑ με αριθμ. 267630/13-12-2007(ΦΕΚ Β 2372 - 13.12.2007)

- ΚΥΑ με αριθμ. 263514/Α.Α 702/25-9-2008(ΦΕΚ Β 2029 - 01.10.2008)
- ΚΥΑ με αριθμ. 285023/22-7-2010 (ΦΕΚ Β 1157 - 30.07.2010)
- ΚΥΑ με αριθμ. 199999/30-12-2011 (ΦΕΚ Β 186 - 06.02.2012)
- Διόρθωση Σφάλματος στην με αριθμ. 263514/ΑΑ702/25.9.2008 με ΦΕΚ Β 2029 - 01.10.2008 (ΦΕΚ Β 2105 - 10.10.2008)
- ΥΑ με αριθμ. 328821/06–10–2008 (ΦΕΚ Β 2124 – 14.10.2008)
- ΥΑ με αριθμ. 285077/18-8-2010 (ΦΕΚ Β 1325 - 27.08.2010)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΤΟΠΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Α. Προσωπικά Στοιχεία						
Α1. Φύλο:		Ανδρας				
		Γυναίκα				
Α2. Ηλικία:						
Α3. Οικογενειακή κατάσταση:		Άγαμος				
		Έγγαμος				
		Διαζευγμένος				
		Χήρος				
Α4. Εκπαίδευση:		Καμία				
		Δημοτικό				
		Γυμνάσιο				
		Λύκειο		Γενικό		
				Τεχνικό		
		Τ.Ε.Ι.		Συγκεκριμένα:..... .		
		Πανεπιστήμιο		Συγκεκριμένα:..... .		
		Μεταπτυχιακό		Συγκεκριμένα:..... .		

				Διδακτορικό		Συγκεκριμένα:..... .
				Σεμινάρια		Τίτλος:
						Διάρκεια:
						Φορέας:
				Άλλη Επαγγελματική επιμόρφωση		Συγκεκριμένα:.....
A5. Περιοχή Δραστηριότητας:						
A6. Παράλληλη Επαγγελματική Δραστηριότητα:				ΝΑΙ		ΟΧΙ
				Επάγγελμα:	
A.7. Εκμετάλλευση:				Είδος:	
				Στρέμματα	
B. Εκπαίδευση στο πλαίσιο του προγράμματος						
B1. Πωζενημερωθήκατε γαι το πρόγραμμα ;						
1. Από γεωπόνο ιδιώτη (μη σύμβουλο)						
2. Από γεωπόνο ιδιώτη σύμβουλο						
3. Από γεωπόνο σύμβουλο δημοσίου						
4. Από την ιστοσελίδα του ΥΠΑΑΤ						
5. Από δημοσίευση σε εφημερίδα ή περιοδικό					Συγκεκριμένα:.....	
7. Από ανακοίνωση στους Δήμους-						

Νομαρχίες-Περιφέρειες								
8. Άλλο		Συγκεκριμένα:.....						
B2. Εσείς εντοπίσατε τους υποψηφίους συμβούλους για συμμετοχή στο πρόγραμμα ;					ΝΑΙ		ΟΧΙ	
B3. Εάν ΝΑΙ , πώς εντόπισατε τους συμβούλους;								
1. Από τα μητρώα των Γεωργικών Συμβούλων								
2. Από τη Δ/ση Αγροτικής Ανάπτυξης (Γεωργίας)								
3. Από άλλον αγρότη								
4. Από προσωπικές σχέσεις (προηγούμενη γνωριμία) μαζί του								
5. Από το τοπικό συναιτερισμό								
6. Από άλλο γεωπόνο								
7. Άλλο (προσδιορίστε)						
B4. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η εφαρμογή του συγκεκριμένου μέτρου ήταν σημαντική για εσάς;								
Πάρα πολύ								
Πολύ								
Αρκετά								
Λίγο								
Καθόλου								
B5. Πόσες φορές επισκεφτήκε την εκμεταλλεύσή σας ο σύμβουλος;								

1									
2									
3									
4									
5									
Άλλο (προσδιορίστε)									

Β6. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	Σε ποια θέματα δεχτήκατε συμβουλές;	Πόσες φορές σας επισκέφτηκε ο σύμβουλος (ανά δράση)
Α.Υποχρεωτικές Δράσεις :		
1.Περιβάλλον		
2.Ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές πρακτικές		
3.Δημόσια υγεία-υγεία φυτών		
4. Κοινοποίηση ασθενειών		
5. Συνθήκες διαβίωσης ζώων		
6. Δημόσια υγεία-υγεία ζώων		
7. Εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής		
8. Αγροτική Ανάπτυξη		
9.Οργάνωση και προγραμματισμός		

γεωργικών εκμεταλλεύσεων		
10. Προϊόντα ποιότητας		
11. Αναδιαρθρώσεις γεωργικών εκμεταλλεύσεων (φυτικής & ζωικής παραγωγής)		

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B7α. Με βάση τις πιο πάνω δράσεις πόσο ικανοποιημένοι είστε από τις συμβουλές που σας παρείχαν οι σύμβουλοι;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B7β. Εξηγήστε:

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B8. Θεωρείτε ότι οι σύμβουλοι είχαν τις απαραίτητες γνώσεις και εκπαίδευση για τα θέματα που παρείχαν συμβουλές;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

B8β. Εξηγήστε

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

B9α. Είστε ικανοποιημένος/η από το ποσό της χρηματοδότησης από το μέτρο;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

B9β. Εάν Όχι, εξηγήστε και προτείνετε αλλαγές στη χρηματοδότηση των δράσεων:

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B10α. Πληρώσατε εντός των καθορισμένων χρονικών ορίων τον Διαπιστευμένο Φορέα για τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που σας παρέιχε;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

B10β. Εάν Όχι, εξηγήστε τους λόγους:

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ. Σχέση των Γεωργικών Συμβούλων με τους γεωργούς

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ1. Ποιος πιστεύετε ότι πρέπει να είναι ο ρόλος των συμβούλων;

α. Του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες πρέπει απαραίτητα να εφαρμόσει ο γεωργός	
β. Του ειδικού που παρέχει οδηγίες, τις οποίες οι γεωργοί επιλέγουν αν θα εφαρμόσουν ή όχι	
γ. Του ειδικού που ανταποκρίνεται στα αιτήματα των γεωργών για συγκεκριμένες πληροφορίες και συμβουλές	
δ. Του συνεργάτη (που συζητά με το γεωργό τα προβλήματά του και συνεργάζεται μαζί του)	

Γ2. Από την άλλη, ποιος πιστεύετε πως πρέπει να είναι ο ρόλος του γεωργού;

1. Να εμπιστεύεται το σύμβουλο και να εφαρμόζει οπωσδήποτε τις οδηγίες του	
2. Να ακούει τις συμβουλές του συμβούλου, αλλά να τις εφαρμόζει κατά βούληση	
3. Να απαιτεί συγκεκριμένες συμβουλές από τους συμβούλους, για την επίλυση προβλημάτων που ο ίδιος ο αγρότης θεωρεί ως σημαντικά	
4. Να συνεργάζεται με τον σύμβουλο, ώστε να βρίσκετε μαζί από κοινού τις καταλληλότερες λύσεις για τη βελτίωση της εκμετάλλευσής του	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ3. Στην **πράξη** (στο πλαίσιο του προγράμματος) ποια από τα παραπάνω κυρίως λειτούργησαν σε εσάς;

Εσείς ως διακιούχοι	α		β		γ		δ	
Οι σύμβουλοι	α		β		γ		δ	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ4. Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι είχατε τις γνώσεις που είναι σημαντικές για τη σωστή εφαρμογή του προγράμματος;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ5. Η παροχή συμβουλών στους δικαιούχους αγρότες πραγματοποιήθηκε με την ή τις παρακάτω μεθόδους (α ή και β, ή και γ, ή και δ, ή και ε, ή και στ), με την αντίστοιχη διαβάθμιση (κατά κύριο λόγο = 1, λιγότερο=2, αρκετά λιγότερο=3, πολύ λιγότερο=4, πάρα πολύ λιγότερο=5, έως καθόλου =

6)

α. Με ατομικές συναντήσεις στην εκμετάλλευσή σας	
β. Με ατομικές συναντήσεις στην έδρα (στο γραφείο) του συμβούλου	
γ. Με ομαδικές συναντήσεις με τους δικαιούχους γεωργούς στην περιοχή τους	
δ. Με ομαδικές συναντήσεις με τους δικαιούχους γεωργούς στην έδρα του συμβούλου	
ε. Με τη διανομή ενημερωτικού υλικού	
στ. Άλλο (παρακαλώ αναφέρατε):	

Γ6. Κατά πόσο πιστεύετε ότι μέσω του προγράμματος βελτιώθηκε η **παραγωγικότητα-ανταγωνιστικότητα** της εκμεταλλεύσής σας;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

Γ7. Κατά πόσο πιστεύετε ότι μέσω του προγράμματος βελτιώθηκαν οι **περιβαλλοντικές επιδόσεις** της εκμεταλλεύσής σας;

Πάρα πολύ	
-----------	--

Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ8. Κατά πόσο πιστεύετε ότι μέσω του προγράμματος βελτιώθηκαν οι **διαχειριστικές ικανότητες** (οργάνωση και διαχείριση) της εκμεταλλευσής σας;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ9α. Κατά πόσο **ενημερωθήκατε** για νέες τεχνικές-καινοτομίες;

Πάρα πολύ	
Πολύ	

Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

Γ9β. Εάν ενημερωθήκατε (τουλάχιστον σε "αρκετό" βαθμό), ποιες ήταν οι τεχνικές-καινοτομίες αυτές;

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ10α. Υπήρξαν τεχνικές-καινοτομίες που εφαρμόσατε;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ10β. Ποιες τεχνικές-καινοτομίες εφαρμόστηκαν (τουλάχιστον σε "αρκετό" βαθμό);

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ11α. Γενικά αποκτήσατε μέσω του προγράμματος νέες γνώσεις ;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	
Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ11β. Σε ποια ζητήματα αποκτήσατε (τουλάχιστον σε "αρκετό" βαθμό) νέες γνώσεις ;

.....

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ12α. Σε ποιο βαθμό χρησιμοποίησαν τις γνώσεις, που αποκτήσατε μέσω του προγράμματος για την επίλυση προβλημάτων σας;

Πάρα πολύ	
Πολύ	
Αρκετά	

Λίγο	
Καθόλου	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ12β. Σε ποια θέματα-προβλήματα εφαρμόσατε(τουλάχιστον σε "αρκετό" βαθμό) τις νέες γνώσεις ;

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ12γ. Στην περίπτωση κατά την οποία παρασχέθηκαν νέες γνώσεις σε τουλάχιστον "αρκετό" βαθμό, αλλά δεν χρησιμοποιήθηκαν, σε ποιους παράγοντες οφείλεται αυτό;

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Γ13. Σας έγιναν επεξηγήσεις:

α) Μόνο των (τεχνικών) απαιτήσεων της πολλαπλής συμμόρφωσης	
β) Των στόχων που επιδιώκονται διαμέσου αυτών των τεχνικών απαιτήσεων	
γ) Των πολιτικών της Ε.Ε. από τις οποίες απορρέουν οι στόχοι και οι τεχνικές απαιτήσεις	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ. Προοπτικές Προγράμματος

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ1α. Πιστεύεται ότι το πρόγραμμα αυτό πρέπει να συνεχιστεί;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

Δ2β. Εάν ΝΑΙ τι όφελος μπορεί να έχουν οι αγρότες από το πρόγραμμα αυτό;

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ3. Ποια είναι τα κύρια προβλήματα που είχατε στη διάρκεια του προγράμματος;

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ4α. Πιστεύετε ότι τα προβλήματα αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

Δ4β. Αν ΝΑΙ, με ποίον τρόπο:

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ4Γ. Εάν ΟΧΙ γιατί:

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ5α. Χρειάζεται οι δραστηριότητες του προγράμματος να επεκταθούν και σε άλλους τομείς δραστηριοτήτων;

ΝΑΙ	
ΟΧΙ	

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ6. Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι μπορεί να αυξηθεί ο αριθμός των αγροτών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα;

.....

--	--	--	--	--	--	--	--	--

Δ7α. Πιστεύετε ότι το σύστημα πρέπει να είναι **υποχρεωτικό ή προαιρετικό** (σε εθελοντική βάση) για τους αγρότες;

ΝΑΙ								
ΟΧΙ								
Δ7B. Εξηγήστε τους λόγους								
.....								